

RAMVLÖSA

BEVARANDEPROGRAM

Text och foto: Jonas Haas, Helsingborgs museum
Kartor: Christina Andersson, Stadsbyggnadskontoret
Layout: Siv Hellmark, Stadsbyggnadskontoret
Repro foton: EU Graphic AB, Bergstens Tryckeri AB
Tryck: Bergstens Tryckeri AB, Helsingborg, 2001
© Helsingborgs stad, Bevaringsplanskommittén

Framsidas omslagsbild:

VATTENPAVILJONGEN VID JÄRNKÄLLAN, foto ca 1905
Helsingborgs museum
HANDKOLORERAT FOTO FRÅN FILOSOFISKA GÄNGEN, foto ca 1900
Helsingborgs museum
TECKNING AV STORA HOTELLET, mitten av 1800-talet
Helsingborgs museum
STORA HOTELLET 2000, foto: Jonas Haas

Baksidas omslagsbild:

BRONSLEJON VID ALKALISKA KÄLLAN
foto: Bertil Hagberg/Sesamphoto

Bevarandeprogram för **Ramlösa**

Fastställt av Kommunfullmäktige 2000 05 24

Helsingborgs stad
Bevaringsplanskommittén

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	5
Syfte	6
Kulturhistoriska värden i Ramlösa	6
Bevarandeprogram i lagstiftning och bygglovshantering	7
Inventeringsområdets avgränsning	8
Markförhållanden och topografi	9
Ramlösa i äldre tid	9
Ramlösa Brunn – bebyggelsehistoria	12
Grönområden	20
Kvarters- och fastighetsbeskrivning	24
Ordlista	129
Litteraturförteckning	134
Kartbilaga – fastigheter	
Kartbilaga – flygfoto	

FÖRORD

Stadsdelen Ramlösa bebyggelse har främst sitt ursprung i Ramlösa hälsobrunn från 1700-talet, men även i de före detta byarna Västra Ramlösa och Köpinge.

Kort efter hälsobrunnens bolagsbildning 1797 uppfördes den första villan i brunnsparken, och allt sedan dess har villabebyggelse dominerat i Ramlösa. De flesta husen i brunnsparken är skyddade som byggnadsminnen, men även övrig bebyggelse i Ramlösa är välbevarad och autentisk, och det är för att värna de kulturhistoriska och estetiska värdena i stadsdelens bebyggelsemiljöer som föreliggande bevarandeprogram tagits fram.

Ramlösa bevarandeprogram har arbetats fram under ledning av bevaringsplanskommittén i Helsingborgs stad. Kommittén består av fem ledamöter och fem tjänstemän. Två av ledamöterna är utsedda av byggnadsnämnden, två av kulturnämnden. Kommittén är direkt underställd kommunstyrelsen som också utser ordförande. Tidigare färdigställda bevarandeprogram behandlar Helsingborgs stadskärnan (antaget av kommunfullmäktige 1985), Råå (1991), Västra Tågaborg (1995), Olympia - Slottshöjden (1997), Drottninggatan - Pålsjö (1998) samt Wilson Park 1999.

Programmet har utarbetats under 1998 - 1999 och fil kand Jonas Haas har, under ledning av Helsingborgs museum, utfört inventeringen, fotograferat och skrivit texten. Klassificering av byggnaderna har utförts av dåvarande stadsarkitekt Anders Blomberg, tf stadsarkitekt Tore Bernstrup, stadsantikvarie Karin Gustavsson och Jonas Haas. Mark- och exploateringschef Bengt Lindskog har också ingått i kommittén, vars sekreterare har varit Kerstin Ohlsson.

Bidrag till tryckningen har välvilligt lämnats av Ramlösa Hälsobrunn AB.

Helsingborg i februari 2001

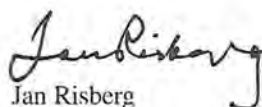
Bo Thente
Bevaringsplanskommitténs ordförande

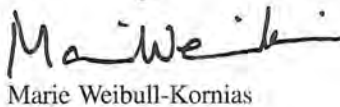
Ingela Andersson

Folke Bengtsson

Jan Risberg

Marie Weibull-Kornias

SYFTE

Kulturmiljövård i allmänhet har till syfte att värna och utveckla kulturhistoriskt och arkitektoniskt värdefulla miljöer och objekt. Detta bevarandeprogram är en del i detta arbete och har mer specifikt som uppgift att vara ett redskap i kommunens planering, för bedömning av bygglövsärenden och andra åtgärder som berör bebyggelsemiljön. Det ska i dessa processer klarlägga och redovisa de kulturhistoriska och arkitektoniska värdena, så att dessa kan framhävas och göras tydliga vid stadsplanering och bygglovhantering. Ett sätt att göra detta är att klassificera byggnader och miljöer efter olika kriterier. Ett annat syfte med bevarandeprogrammet är att sprida kunskap om de kulturhistoriska värdena bland fastighetsägare och boende i området, samt att öka intresset för att de vårdas och tas om hand på ett riktigt sätt.

Ramlösa består till största delen av villor och annan småhusbebyggelse, ofta med stor spridning vad gäller ålder, utformning, kvalitet m m. Som byggnadskategori i ett historiskt perspektiv åskådliggör det privata småhuset inte bara en byggnadshistorisk utveckling utan även hur familjens och borgerlighetens idealbild av ett eget boen-

de successivt har förändrats. Förutom att spegla den byggnadshistoriska utvecklingen och det byggande borgerskapets drömmar om ett eget boende speglar villasamhällena också samhällets möjligheter att förverkliga dessa drömmar. Bebyggelsen ger på så sätt en vidare bild av samhället genom det sätt man låtit planera och bygga sitt hus. Syftet med programmet är inte att bevara äldre tiders värderingar, boendeideal eller livsstil utan att värna om de kvalitéer som växt fram ur äldre tiders miljögestaltning. Ramlösa har en unik sammansättning av många generationers omsorg om sin miljö och det är dessa värden som bör värnas och förmedlas, inte bara till vår generation utan även nästa. De kvalitéer som vår tid tillför vår miljö bör på samma sätt uppmärksammas och värnas, därför har inga åldersgränser satts på vilka byggnader som ska ingå i bevarandeprogrammet. När den nu uppväxande generationen om några decennier kommer tillbaka för att söka upp *sin* kulturmiljö är det således viktigt att vi använder oss av vidare värden än bara de som grundas på ålderskriterier.

KULTURHISTORISKA VÄRDEN I RAMLÖSA

Bebyggelsens kulturhistoriska värde beror inte enbart på ålder. Klassificeringen grundar sig på ett komplex av värden som kan delas in i dokumentvärden, upplevelsevärden och övergripande/förstärkande värden. Till dokumentvärdena räknas byggnadshistoriska, teknikhistoriska, samhällshistoriska, personhistoriska värden m m. Dessa värden är absoluta, objektiva och kan lätt jämföras med motsvarande värden i byggnader från andra områden eller regioner. Ålder är här ett värde men inte i sig själv utan i relation till andra värden och upplysningar om byggnadernas historia. Värdena kan berätta om tekniska innovationer i konstruktionen, planlösningar, byggnadsdetaljer, på vilket sätt byggnaden har använts, vilka samhällsfunktioner som bedrivits i byggnaderna, hur man levt och umgåtts, betydelsefulla personers födelsehem etc. Samtliga dokumentvärden belyser på olika sett olika sidor av den historiska utvecklingen i ett område. I Ramlösa berättar t ex välbevarade gårdshus om bruket att flytta in där under sommaren för att kunna hyra ut bostadshuset till brunnsgäster och på så sätt skaffa sig en välbehövad extrainkomst. På samma sätt berättar de flexibla planlösningarna och tomtplaceringarna ut mot Surbrunnsgatan i kvarteret von Döbeln om en jämnårig och socialt homogen bebyggelse där hantverks- och butiksverksamhet varit ett viktigt inslag och hur det påverkade bebyggelsens utformning.

Till dessa dokumentvärden kan läggas upplevelsevärden. Upplevelsevärden kan vara självständiga men också verka förstärkande på övriga värden, ofta är de oberoende av ålder. En byggnads arkitektoniska värde är ett sådant, bedömt efter såväl estetiska kriterier som efter de förutsättningar som gives utformningen. Värdet är viktigt som ett rent kvalitetsvärde, för skönhetsupplevelsen och som förebild för nybyggnation. Ett annat värde är kontinuitetsvärdet som kan finnas i en annars betydelselös byggnad om den ändå genom sin närvaro beskriver den kontinuerliga förändringen i samhället – i ett sådant perspektiv kan en katalogvilla från 1980-talet vara lika betydelsefull som en gammal patriciervilla. Miljöskapande värden kan vara något så alldagligt som närvaron av villor i ett villaområde, men även den betydelse vissa byggnader har i miljön. Kvarteren längs Döbeliusvägen är t ex något förskjutna i förhållande till varandra just för att vissa byggnader skulle kunna framstå som blickfång i slutet på en rakt dragen gata. Bland upplevelsevärdena räknas också patina, symbol- och identitetsvärden liksom traditionsvärden.

Övergripande dessa båda värdekategorier finns begrepp som verkar förstärkande på de övriga värdena. Äkthet, autenticitet är ett sådant värde, grundat dels på graden av ursprunglighet, helhetskaraktär och dels en bedömning av vad som känns äkta. Kvalitetsvärden av-

seende såväl konstruktion, byggnadsmaterial, arkitektur m m är en viktig övergripande aspekt på samma sätt som graden av sällsynthet eller representativitet. Sällsynthet har länge setts som ett förstärkande värde vid en bedömning vilket även representativitet numera anses vara. Det som är karaktäristiskt för en tid kan vara utan betydelse för dem som lever i dess samtid men av ett annat och större värde för kommande generationer.

Klassificeringen grundar sig på en sammanvägning av dessa värden och därefter har en gradering i två steg

gjorts; dels en högre kategori kallad *Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§*, dels en lägre kallad *Byggnad av kompletterande värde för miljön*. Byggnader utanför dessa kategorier saknar för den skull inte kulturhistoriskt intresse. Oftast har de hamnat utanför klassificeringen på grund av förvanskande om- eller tillbyggnader men under dessa finns inte sällan slumrande kvaliteter. Även nyare bebyggelse som inte klassificerats kan komma att omvärderas då grunden för värderingarna hela tiden ändras.

BEVARANDEPROGRAM I LAGSTIFTNING OCH BYGGLOVSHANTERING

Kulturarvet och kulturmiljön är en del av välfärden i det samhälle vi lever i. Det är en gemensam tillgång och delas därför av alla. Vi har också alla en skyldighet att förvalta detta arv och denna tillgång på bästa möjliga sätt. I Lagen om kulturminnen skrivs det *"Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvar för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön."* Länsstyrelsen reglerar genom Lagen om kulturminnen vilka byggnader som ska klassificeras som byggnadsminnen, den högsta form av skydd en byggnad kan få. För att en byggnad eller miljö ska klassificeras som byggnadsminne ska den anses som synnerligen märklig och ha ett nationellt intresse av att bevaras. I Ramlösa Brunnsspark är de flesta byggnader klassificerade som byggnadsminnen, därtill skyddas även den omgivande parken av byggnadsminnesförklaringen. Det innebär i praktiken att ingenting får ändras, rivas eller tillföras utan tillstånd från länsantikvarien. Likaså har fastighetsägaren skyldighet att underhålla byggnaderna så att det kulturhistoriska värdet inte förminskas.

Lagen om kulturminnen är den ena av två lagar som står för det huvudsakliga skyddet av kulturarvet. Förutom byggnadsminnen reglerar den också skyddsföreskrifter om fornlämningar, kulturföremål och kyrkor. Den andra lagen är Plan- och Bygglagen (PBL) som är ett kommunalt redskap som reglerar hur städer, samhällen och landsbygd skall planeras och bebyggas på ett sätt som tillgodoser såväl det allmännas som den enskildes intressen. PBL innehåller också regler för hur kulturmiljön ska skyddas. Det tredje kapitlet som innehåller krav och regler på byggnader inleds med att byggnader *"skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen"* (PBL 3:1§). Den paragraf som

ligger till grund för den högsta klassificeringen i bevarandeprogrammet är den tolfte paragrafen i tredje kapitlet (PBL 3:12§): *"Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas"*. På kartan har sådana särskilt värdefulla byggnader markerats röda. Utanför denna kategori har bebyggelsen delats in i *Byggnader av kompletterande värde för miljön* samt *Övrig bebyggelse*. Även för sådana byggnader kan PBL 3:12§ vara tillämplig, antingen pga sina egna kvaliteter eller såsom ingående i *bebyggelseområde av denna karaktär*.

En annan paragraf i samma kapitel är också viktig, den s k varsamhetsparagrafen PBL 3:10§. *"Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara"*. Detta gäller alltså *alla* byggnader, inte bara de som markerats i bevarandeprogrammet, även om en markering ger extra tyngd åt kraven på varsamhet.

De ovannämnda paragraferna tillämpas vanligtvis i samband med bygglovsprövning, genom att de nämnda typerna av förändringar är lovpliktiga. Vid denna prövning bedöms huruvida den önskade byggnadsåtgärden överensstämmer med planbestämmelser och med PBL's generella regler, bl a med hänsyn till trafik, stads- eller landskapsbild och förhållanden på granntomter och i omgivningen.

Förutom bygglov krävs vanligen också en bygganmälan, varvid byggaren har att redovisa hur man uppfyller tekniska egenskapskrav etc, i vissa fall även hur man uppfyller de ovannämnda kraven på varsamhet och skydd mot förvanskning.

Det bör observeras att det åligger den enskilde byggherren att följa de ovannämnda lagreglerna enligt PBL 3:1§ och 3:10§ i rimlig utsträckning även i de fall då ingen byggnadsmålan krävs.

Bevaringsprogrammets klassificeringar utgör ofta ett fullgott underlag för att hävda bevarandebestämmelserna med stöd av ovannämnda paragrafer i PBL. Krävs ett ännu starkare skydd kan detta ske med hjälp av detaljplaneläggning eller områdesbestämmelser. Därvid kan skydds- och varsamhetsbestämmelser meddelas som uttryckliga och mer preciserade bestämmelser än lagparagraferna. Exempelvis brukar skyddsbestämmelser, vanligtvis betecknade med **q**, ofta förenas med rivningsförbud. I vissa fall tillämpas även **Q** (kulturreservat) t ex i samband med statliga byggnadsminnen, där bevarandebestämmandet är det centrala och byggnadens användning är underordnad detta intresse. I planbestämmelserna kan dessutom ges konkreta utformningskrav ifråga om material och utförande, liksom att bygglovsplikten kan utökas. Exempelvis kan underhållsåtgärder, trädfällning m m göras lovpliktiga där detta anses befogat. Innan nya detaljplaner eller områdesbestämmelser antas, måste berörda fastighetsägare få möjlighet att yttra sig, t ex angående de praktiska och ekonomiska konsekvenserna av de föreslagna skydds- och varsamhetsbestämmelserna.

Bevarandeprogrammets klassificering innebär inte ett förbud mot förändringar, om- eller tillbyggnader, men

vid bygglovsprövningen tas stor hänsyn till det kulturhistoriska värdet och det är dessa kriterier som styr vilka förändringar som kan godtas. Klassificeringen innebär inte automatiskt någon utökad bygglovsplikt. Däremot kan bedömningsgrunden förändras angående vilka yttre åtgärder som väsentligt ändrar byggnadens karaktär och därigenom kan anses bygglovspliktigt, t ex vid ommålning, fönsterbyte eller ändring av skorsten och andra byggnadsdetaljer. Vad som anses ändra byggnadens karaktär och således är bygglovspliktigt avgörs enklast från fall till fall. Säkrastr är att kontakta Stadsbyggnadskontoret för ett förhandsbesked innan man planerar för mycket. Både Stadsbyggnadskontoret och Helsingborgs museum kan ge värdefulla råd inför underhåll, ombyggnader och dylikt.

Eventuella extrakostnader i samband med bygglovsansökan kompenseras som regel ej, men det finns bidrag att söka från både kommunen och länsstyrelsen. Ordinärt underhåll är varken bygglovspliktigt eller bidragsberättigat. Bidraget ges som ett stöd och uppmuntran, främst för speciella kulturhistoriska insatser av större mått (t ex om man vill återskapa en fasad i ursprungligt skick) men ibland även för merkostnader vid extraordinärt underhåll. Det kan ändå i sammanhanget vara på plats att påminna om att underhåll är en investering som speciellt i kulturhistoriskt värdefull bebyggelse ger ett långsiktigt mervärde.

INVENTERINGSOMRÅDETS AVGRÄNSNING

Inventeringsområdet har avgränsats geografiskt enligt den markering som visas på kartan i kartbilagan. I väst har avgränsningen naturligt utgjorts av Malmöleden och i söder har gränsen dragits längs Lindhultsgatan. I norr har gränsen dragits vid Lagmansgatan och dess östra förlängning Clausgatan. När Lagmansgatan och Clausgatan med den förenande rondellen anlades 1967 delades det ursprungliga området Ramlösa upp i en sydlig del och en nordlig. Denna tudelning har nu blivit så naturlig och självklar att det norra av Ramlösa (f d Västra Ramlösa by, numera en del av Eskilsminne) idag inte har mycket

kontakt med det södra. Det som påminner om det gemensamma förflutna är namn som binder ihop de bägge delarna: Norra Brunnsvägen som en fortsättning av Södra Brunnsvägen, skolan Västra Ramlösa etc. I öst avgränsas inventeringsområdet av det senare tillkomna villaområdet Humlegården. Sett på kartan utgör detta område ett med övriga Ramlösa integrerat bostadsområde men tidsmässigt sett utgör Humlegården en homogen modern villabebyggelse utan koppling till det äldre Ramlösa. Därför har det lämnats utanför inventeringsområdet.

MARKFÖRHÅLLANDEN OCH TOPOGRAFI

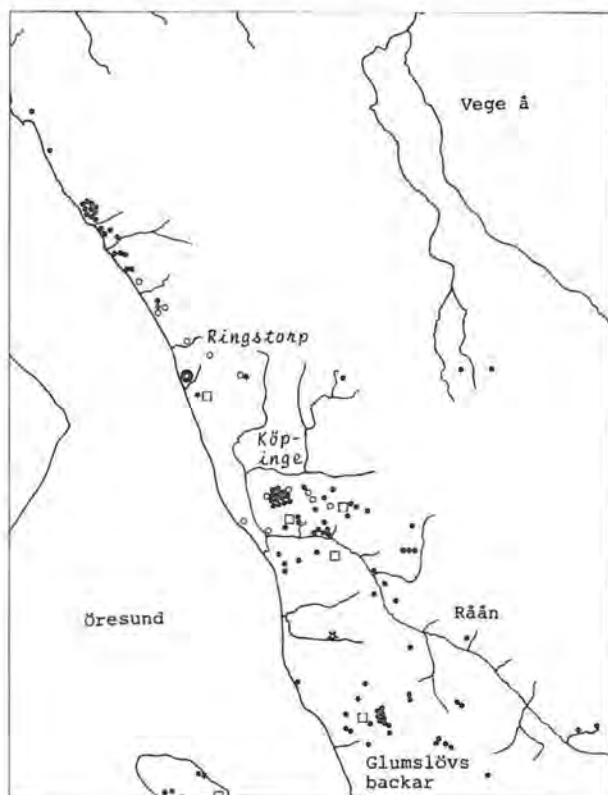
Topografen i Ramlösa präglas främst av ravinerna med sin dalgång, där brunnens järnkälla och alkaliska källa ligger. Runt om ravinerna sluttar markerna neråt mot Lussebäcken – eller som den även kallas; Ramlösabäcken, Humlebäcken eller Ljusebäcken, beroende på vilket stycke man syftar på. Hela inventeringsområdet orienterar sig således på var sin sida mot denna bäck som rinner i öst-västlig riktning. Bäckens två huvudsakliga källor är sankmarkerna vid Vasatorp och Frillestad och rinner sedan genom Ramlösa och nuvarande industriområdet Lussebäcken för att sedan förenas med Råån innan

den rinner ut i Öresund. Ovanför dalgången utgörs den största delen av områdets ytskikt av sandblandad lerjord. Berggrunden som går i dagarna i dalgången består av grå skifferlera, bitvis överlagrad av rätliasformationens sandsten. Det är mellan sådana lager som det för området betydelsefulla källvattnet pressas fram. Ramlösas två källor – den ursprungliga och järnhaltiga tas ur den ovanstående släntens grundvatten medan det alkaliska vatten som idag transporteras genom pipelines till ramlösafabriken och buteljeras för försäljning, tas från 55 meters djup under ravinens markyta.

RAMLÖSA I ÄLDRE TID

Förhistoriska boplatser och bebyggelser har i stor utsträckning varit knutna till vattendrag. Bygden kring Helsingborgstrakten var fram till 900-, 1000-talet koncentrerad till Rååns mynning, nuvarande Raus. Floder och flodmynningar kunde både erbjuda farbara leder inåt land och kommunikation längs kusten, samtidigt som floden en bit inåt gav ett skydd, såväl ur klimat- som försvarssynpunkt. Råån var därtill extra fördelaktig eftersom den även kunde erbjuda ett därifrån åtkomligt uppland för handel, lämpligen ur försvarssynpunkt beläget en bit från ån. Denna för handeln gynnsamma plats

blev med tiden Köpinge medan hamnplatsen senare blev Raus. Flera fynd av boplatser från äldre stenålder och framåt visar på en lång kontinuitet av bosättningar kring Rååns mynning. Fornlämningsfynd bekräftar även att bosättningar och gravplatser koncentrerats kring ett område på höjden norr om Råån och utgjort ett slags centrum för den närmsta omgivningen. Där Ättekulla industri- och bostadsområde idag breder ut sig låg forntidens storgravhögar tätt samlade medan bebyggelsen samlades i det som fram till 1960-talet var Köpinge, numera överbyggt av trafikleder.

Helsingborgs- och raustrakten under bronsåldern, illustration ur Wihlborg.

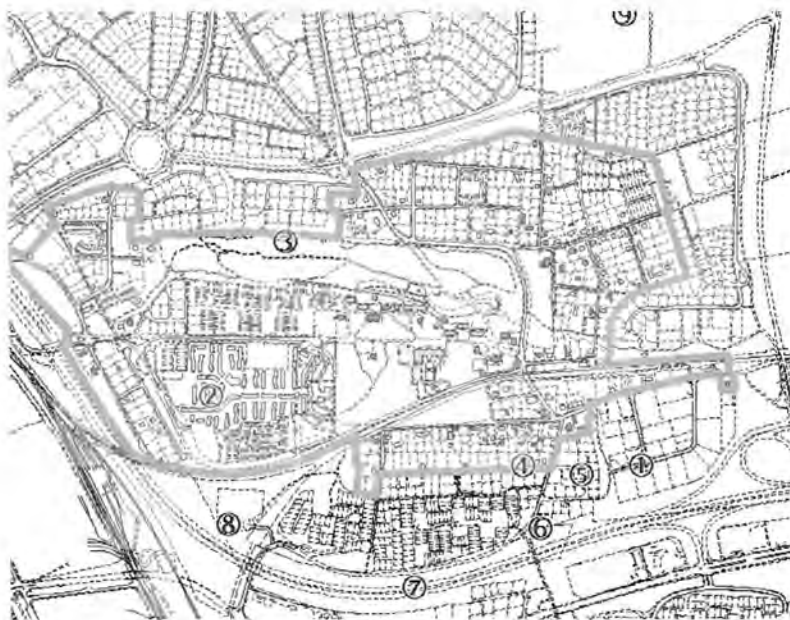
Fyllda cirklar markerar gravhögar från äldre bronsålder, ofyllda cirklar brandgravar från yngre bronsålder och kvadrater boplatser från yngre bronsålder.

Fyndigheter och bosättningar

Inventeringsområdet Ramlösa visar upp få förhistoriska fyndplatser i förhållande till det fyndrika Ätekulla och Köpinge. Ramlösa ligger inte på någon höjd såsom de båda andra platserna men har förmodligen med sin avvikande biotop i ravinen och sitt ytliga vattendrag ändå varit välutnyttjat, huruvida den underjordiska vattenkällan varit känd och använt i förhistorisk tid är däremot obekant. De naturliga förutsättningarna i form av rinnande vatten och en skyddad ravin har säkerligen erbjudit bra fångstmöjligheter för dåtidens jägare så platsen borde inte ha varit outnyttjad. Tre utgrävda boplatser och sex gravanordningar är kända inom eller i direkt anslutning till inventeringsområdet, samtliga utan några dateringsbara artefakter. I förhållande till Ätekulla och det försvunna Köpinge kan bristen på fynd också bero på att det inom inventeringsområdet har skett få större exploateringar med utgrävningar som följd.

En stor boplatz (markering ①) i inventeringsområdets närhet hittades 1979 i form av elva härdbottnar på ett 100x100 meter stort område beläget i kvarteret Förtennaren, där nuvarande Montessoriskola nu ligger belägen. En mindre boplatzlokal ②, hittades 1983 i kvarteret Mu-

sikanten, 60x60 meter med tre härdar. Ingen kunde dateras men den större i kvarteret Förtennaren bör vara från stenålder eller tidig bronsålder då en spånkärra hittades i samband med undersökningen. Av gravsättningar finns två tveksamma stensättningar ③ på norra kanten av ravinen, strax invid promenadstigen där denna passerar kvarteret Greven. Idag utgörs de av väsentligt övertorvade ringar på åtta och sex meters diameter, formade av stenar eller upphöjningar. Ungefärligen på Ådern 10 fanns en odaterad gravhög ④, likaså på Boktryckaren 5 ⑤, Artisten 4 ⑥, en i vallen söder om Kummelgatan vid radhusen ⑦ samt en på Hyrebacken ⑧ – samtliga strax utanför inventeringsområdet. Den mest omfattande utgrävningen gjordes 1999-2000 vid det blivande bostadsområdet Ramlösagården ⑨, nordväst om korsningen Clausgatan - Österleden. Man hittade rikliga fynd av kokgropar och andra anläggningar samt fynd som spänner från bondestenålder till järnålder. Bland lämningarna fanns sex hus från yngre bronsålder och äldre järnålder vilket är den tid då området huvudsakligen bebotts. I en av huslämningarna påträffades en ässja som tyder på metallbearbetning.

Karta över forntida fyndplatser inom och i anslutning till inventeringsområdet

Ramlösatrakten under 1810-talet enligt Skånska rekognosceringskartan

Namnet Ramlösas ursprung

Till Ramlösas förhistoria hör också dess namn. Namn på byar eller platser med ändelserna -löv, -lösa, -stad och -inge härleds i allmänhet till förvikingatida ålder. Förmodligen härrör ändelsen -lösa till än tidigare perioder vilket dock sällan kan bekräftas. Ramlösa stammar från sammansättningen av "ramm" och "lösa". Ändelsen "lösa" har hittills ansetts ha två betydelser, dels härrör det från "luta" med betydelsen sluttning, dels skulle det

härröra från "löt" med betydelsen "äng" som samtidigt har ett nära samband med sluttningar genom den naturliga vattenavrinningen. Det främre ledet "ramm-" har i detta fall troligast haft betydelsen "våtmark" eller "träsk". Därmed blir sammansättningen Ramlösa benämningen på "våtmarkssluttningen", alternativt med den viktiga bibetydelsen "ängen vid våtmarkssluttningen". Förmodligen liknade marken i det närmaste ett backkärr,

som senare antog mer fastmarkskaraktär och därmed möjliggjorde t ex bete eller ängsbruk. Namnet Ramlösa syftar således på en mark eller vegetation snarare än en viss bestämd bebyggelse eller plats. Betydelsen av att namnge en sådan mark blir lättare förståelig då man betänker villkoren innan de stora utdikningarna under 1800-talet. Då fick såväl boskapsskötaren som jordbrukaren förlita sig på marker med naturlig avrinning på sluttningar. Det ursprungliga Ramlösa, dvs "den sluttande ängen", genomkorsas idag av Österleden en bit norr om bostadsområdet Humlegården. Denna plats sammanfaller väl med det nyligen upptäckta boplatsoområdet nordväst om korsningen Clausgatan - Österleden och kanske är det dessa bosättare som först börjar prata om platsen som "Ramlösa".

Det ursprungliga Ramlösa som skulle åsyftas med den beskrivna marken är alltså inte samma Ramlösa som vi tänker på idag. Den tidigaste förekomsten av Ramlösa i skrift (Ramfløse) är från 1349 och har då redan övergått från att beteckna en mark till en bebyggelse. Två byar på var sin sida om ängen namngavs efter marken och fortfarande finns namnen, om än inte byarna, kvar: Västra Ramlösa by och Östra Ramlösa by. Västra Ramlösa by låg vid det så kallade Bankogårdskrysset – dvs det vi idag kallar Eskilsminne där Ramlösavägen möter Gustavslundsvägen, Lagmansgatan och Södra Hunnetorpsvägen. Det gamla Östra Ramlösa höll nästan på att bli helt utplånat men viss bebyggelse ligger fortfarande längs vägen mot Påarp, och nu har nybyggnation skett på senare år. Betydelsen av namnet Ramlösa har således gått från att beteckna en södersluttande ängsmark, därefter namngavs de byar som bildades öster och väster om sluttningen – i senare tid med tyngdpunkt på Västra Ramlösa by som den viktigaste, och sedan mitten på 1700-talet och till en början parallellt med Västra Ramlösa by, menas idag med Ramlösa främst den brunnspark med omgivning som inventeringsområdet omfattar. Västra Ramlösa by existerade som självständigt samhälle fram till 1919 då byn inkorporerades med Helsingborg. Den del av inventeringsområdet som ligger norr om Lusebäcken hörde till Västra Ramlösa by medan området söder om bäcken hörde till Köpinge som redan inkorporerats 1918. I samband med Köpinge inkorporerades också Raus by, i inventeringsområdet representerad av kvarteren Valsen, Kusken, Diligensen och Posthornet vid

Ramlösa Nedre. De flesta kvarters- och gatunamn fastställdes första gången som en följd av inkorporeringarna 1918-19. I möjligaste mån grundade man namnen på redan befintliga och använda namn, och i andra hand sökte man namn med anknytning till brunnen och dess betydelse, ledande personer och livet därvid. 1917 fastställdes namnet Hästhagsvägen på infarten (efter 1977 kallad Brunnshallén) efter den stora hästhagen mellan Ramlösa och Raus plantering, samma år fastställdes namnet Brunnsvägen för första gången. Huvuddelen av Ramlösas gator och kvarter namngavs sedan 1921, då med äldre namn som kan ha funnits i bruk sedan tidigare (Kummelgatan, Humlegårdsgatan, Surbrunnsgatan etc.). Reserverade gator namngavs 1922 med namn efter intendenten och överläkaren vid brunnen (Stobæusgatan, Rosen-schöldsgatan, Bendzgatan etc).

Johan Jacob Döbelius, oljemålning från 1800-talets slut, efter original från 1707

Foto: Helsingborgs museum

RAMLÖSA BRUNN – BEBYGGELSEHISTORIA

Vattenkällan som upptäckts av Karl XI's soldater och Döbelius

Det första dokumenterade bruket av brunnen i Ramlösa var när Karl XI's soldater började dricka av vattnet. Det var under 1670-talet när den svenska armén vid flera tillfällen härbärgerade i närheten, med huvudkvarter i Västra Ramlösa by. Fältsjukan grasserade bland soldaterna i lägren men när de under en torrsommar började dricka av brunnsvattnet lindrades besvären. Byborna hade länge känt till brunnen men eftersom ravinen varit ett känt tillhåll för rövare hade man inte vågat sig ner mer än vid sporadiska tillfällen. 1677-79 var en svår torrperiod och vattenbristen var så påtaglig att vakter posterades ut för att säkra brunnen och tillgången till det järnrika vattnet. Soldaterna byggde ett rör längs bergsväggen för att bättre kunna ta till vara på vattnet. Arméns närvaro ledde till att rövarna miste sitt tillhåll och när soldaterna senare drog vidare fortsatte byborna att dricka av vattnet. Provinsialläkaren Johan Jacob Döbelius fick vid en av sina studieresor upp intresset för brunnen. Efter att ha gjort undersökningar om vattnets innehåll och konstaterat dess kvalitet vände han sig till Skånes nyutnämnda guvernör, Magnus Stenbock. Med välvilligt tillstånd från honom röjdes platsen upp och efter detta kunde brunnen invigas den 17 juni 1707, på Karl XII's 25:e födelsedag.

När brunnsverksamheten i Ramlösa invigdes 1707 var det en händelse som låg väl i tiden. Som nybliven stormakt behövde Sverige kunna erbjuda samma populära brunnsverksamhet som lockade den svenska aristokratin till sig på kontinenten. Från slutet på 1600-talet och bör-

jan på 1700-talet etablerades ett antal brunnsorter runt om i Sverige med Medevi brunn 1678 som första och i följet därav Ronneby 1705 och Ramlösa 1707. Den gryende populariteten berodde i första hand på de nya rön som vetenskaperna levererade om vattnets renande egenskaper. En lika stor orsak som bidrog till att möta upp behovet var att läkarna genom brunnsvistelserna fick ett åtråvärt patientunderlag för sina egna studier och forskningar. Som provinsialläkare i Lund ingick nämligen även förmånen att under sommarmånaderna fungera som brunnsläkare i Ramlösa vilket innebar att han där hade fler sjuka samlade på en enda plats än vad han skulle möta på sin egna praktik under flera år. Att det ställdes ut som en rättighet att jobba som brunnsläkare och inte en skyldighet bekräftar också hur svårt det annars var att få patienter att undersöka. Den tredje orsaken som slutligen finansierade brunnsverksamheten var att staten ville visa upp för såväl sig själv som för utlandet att man kunde erbjuda samma slags fashionabla nöje som på kontinenten samlade noblessen. Med Medevi brunn och Ramlösa kunde man visa att även Sverige kunde nära en kultiverad societet med höga krav och att vi likaså hade en givmild natur. Detta var en inte oviktig insats för nationalstoltheten, speciellt i det nyligen försvenskade Skåne. Fördelen med placeringen i Ramlösa i Skåne var dessutom att anläggningen kunde locka till sig besökande från Danmark som helt saknade hälsobrunnar.

Den tidigaste bebyggelsen – ett skjul och en planerad barockpark, 1707- 1801

Bebyggelsestrukturen under den första tiden är oklar. Kronan ägde marken där själva källan stod och på den platsen hade man 1707 uppfört ett enkelt skjul för brunnsbesökarna. Från detta skjul gick en slingrande stig upp till höjden ovanför källan där man hade en vid utsikt över Öresund och Danmark. När överintendenten för rikets byggenheter, Carl Hårleman, besökte Ramlösa under 1749, beskriver han hur det nyligen vidtagits betydande förbättringar; stigar hade anlagts och källan hade kringhågnats av ett prydligt staket och en allé hade planterats. Hårleman gjorde upp en storslagen barockplan över dalgången med dubbelradiga alléer runt anläggningen. Brunnskjulet var förmodligen redan då ersatt med ett brunnschapel som 1759 beskrivs av resenären och topografen Abraham Hülphér som ett lågt korsvirkeshus. Där fanns det plats för brunnsmästarebostad samt ett

större rum för nöjen och morgonpredikningar. Brunns-gästerna fick hålla till godo med en byggnad med fem rum för uthyrning, övriga besökare fick söka sig till närliggande byar för att hyra rum. Av Hårlemans plan blev endast huvuddragen förverkligade men en sten restes 1750 av honom som med inristade runor ska minna om hans och hustruns tacksamhet gentemot "Ramlösa vattens dygd".

Det ökande besökarantalet vid brunnen skapade problem eftersom det bara fanns en byggnad för rumsuthyrning och det stora flertalet fick hyra logi hos trakten bönder. Brunnen ville länge köpa in mer mark för att kunna bygga ett planerat hotell för 200 besökare men bönderna som ägde marken runt om var ovilliga att sälja eftersom de då skulle förlora lönsamma hyresintäkter under sommarmånaderna. 1796 lyckas det dock lands-

hövdingen Fredrick von Rosen att å statens vägnar köpa in ett halvt frälschemman i Köpinge by söder om brunnen. I samband med markinköpet övergår driften 1797 till ett nystartat aktiebolag som med kronan som delägare skulle upplåta tomter till bebyggelse. 1798, efter den första bolagsstämman, upplåts de första tomterna till privatpersoner och kort därefter började den skånska adeln bebygga dem, mot en årlig avgift till brunnslaget. Pri-

vattomterna reserverades plats i västra delen av den nyinköpta marken och här lät kammarherren Carl von Scherzén uppföra en villa 1801 och samtidigt eller året därpå grevarna Carl Fredrik Dücker, Hamilton, Wedderkopp, friherrarna Trolle och andra. Det första huset friherrarna Trolle lät uppföra 1801 är nuvarande Villa Desideria medan det andra från 1802 ("Nya Trolleska huset") stod på platsen för nuvarande Villa Flora från 1921.

Aktiebolaget Ramlösa Hälsobrunn – den första satsningen på en planerad bebyggelse, 1801-1824

Bolagsbildningen 1798 var en viktig del i arbetet med att ge verksamheten en mer konkret form. Likaså blev 1801 ett märkesår, då bolaget fick sina brunnsprivilegier av Gustav IV Adolf. Det nya bolaget projekterade redan från början för en bebyggelse runt en större öppen plats ovanför backen söder om källan. Med start strax efter sekelskiftet efterföljdes planerna delvis med fyra större byggnader ovanför backen; ett vårdshus (nuvarande Läkarvillan) samt tre boningshus (nuvarande Villa Salvia, Villa Bellis samt en numera riven villa ungefär på platsen för varmbadhuset). Vårdshuset uppfördes i korsvirke med furustomme och spånlagt tak medan boningshusen uppfördes med korsvirke som panelkläddes och hade halmtak. Därtill hörde också brunnshuset (panelklätt korsvirke med halmtak) samt en stall- och vagnsbyggnad för de boende. Utanför brunnssområdet men i brunnens ägo fanns också ett badhus vid stranden (nerbrunnet 1811) samt en matsal i Västra Ramlösa by som troligast motsvaras av gästgivargården. Även det var uppfört av korsvirke och panelklätt.

De nya byggnaderna som bolaget lät uppföra tog en så stor del av kapitalet att det inte längre fanns några resurser att fortsätta utbyggnaden. 1805 övergick därför brunnen på arrende till hovmarskalken Achates von Platen som förband sig driva brunnsverksamheten under femtio års tid. Han åtog sig att höja standarden till kontinental nivå genom att förnya områdets byggnadsbestånd. Han fick också rätt att riva redan befintlig bebyggelse eller att bygga om den.

1807 lät Achates von Platen uppföra det två våningar höga hotellet – 40 meter långt och 15 meter brett, byggt i korsvirkeskonstruktion klätt med panel och försedd med två lägre flyglar. Hotellet bestod på bottenvåningen av en stor salong, två salar och fyra stora gästrum, sam-

manlagt i hela byggnaden tjugo kammare och gästrum. von Platen lät också uppföra två stallar för sammanlagt 44 hästar och 10 vagnar samt en envåningsbyggnad avsedd för fyra hushåll. Denna byggnad är troligen den som låg på en plats mitt emot nuvarande Villa Salvia på andra sidan gången och som revs 1910. Under von Platens tid rustades Ramlösabrunn upp och ny mark köptes in norr om och ovanför dalgången. Till brunnen hörde 70 tunnland mark och fem av dessa inhägnades väster om parken för trädgårdar som bland annat planterades med 100 fruktträd. Trädgårdsmästarbostaden byggdes 1806 i västra delen av parken mot planteringarna. Uppförd av korsvirke med ek som timra höll den fram till 1973 då brandkåren använde den som övningsobjekt för nyutbildade brandmän.

Det av von Platen uppförda Stora Hotellet i brunnsparken, foto från 1870-tal, Helsingborgs museum

Överste von Dannfelt – Ramlösas glansdagar, 1824-1840

Achates von Platen slutade som intendent för brunnen 1824 då överste Carl von Dannfelt övertog arrendet och snart också aktiemajoriteten i bolaget. von Platen hade tillfört mycket och rustat upp byggnadsbeståndet och när

von Dannfelt tog över fortsatte han von Platens arbete med parkanläggningen. Nya promenadvägar anlades och en mängd frukt- och parkträd planterades. Anläggningen fick drag av en romantisk engelsk park med

vindlande stigar genom olika miljöer som skulle locka brunnsgästerna att promenera så mycket som möjligt. Men det första von Dannfelt fick ta hand om som nyttillträdd intendent över hälsobrunnen var ett besök av kung Karl XIV Johan. Dagen efter sin landstigning i Helsingborg 1810 deltog den blivande kungen i Ramlösa på en bal, och senare återvände han som kung flera gånger till Ramlösa. 1824 diskuterade kung Karl XIV tillsammans med brunnsledningen en nybyggnad för den kungliga familjen i parken och när ritningarna presenterades året därpå i Stockholm hade kungen ändrat sig. Istället donerade han 1826 en fond på 8000 kr som skulle gå till sjuka och fattiga som besökte hälsobrunnen. Fonden blev grunden till det lasarettet som uppfördes 1834-35, efter ritningar av Fredrik Blom. Lasarettet blev den mest påkostade byggnaden i parken, helt uppförd i murat tegel i två våningar. Lasarettet hade plats för 46 sjuksängar och

att det blev så påkostat beror på att det i grunden var en personlig gåva från kungen.

Dessförinnan, 1828 gästade drottning Desideria brunnen och von Dannfelt lät då plantera en "drottningsträdgård" framför huset hon bebodde, som därefter gått under namnet "Villa Desideria". Under von Dannfelts tid byggdes också ett brunnskontor som numera går under namnet "Kamrersvillan". Huset byggdes 1829 med bottenvåningen tegelmurad och ovanvåningen i korsvirke. Han lät också bygga ut Stora Hotellet med fler rum. Omkring 1830 inreddes ett vindsutrymme på tvåvåningsdelen av hotellet och 1832 påbyggdes envåningsflyglarna med en övervåning. 1845 byggdes flyglarna till ytterligare, med var sitt gavelhus i en våning. Under von Dannfelts styre byggdes också, utanför parken, ett nytt badhus vid stranden istället för det som brunnit ner 1811.

Täta ägarbyten och bondestyre, 1840-1856

Både under von Platens och von Dannfelts tid hade Ramlösas rykte ständigt förbättrats och egendomens värde ökats genom till- och ombyggnader och markinköp. 1840 dog dock brunnsläkaren professor Eberhard Munck af Rosenschöld som betydde mycket för brunnens medicinska rykte och året därpå dog den energiske överste von Dannfelt. Med detta inleddes en period av

snabba ägarbyten och oklara förhållanden om vem som ägde och skulle driva brunnen.

von Dannfelts aktiemajoritet i bolaget ärvdes av släktingar som 1842 överlät delar av arrendet till en löjtnant Pählman. 1846 såldes hela egendomen till intendenten Olof Westergren i Helsingborg som dog redan 1849. De osäkra och splittrade ägoförhållandena ledde till oro och rykten om brunnens framtid och för att förhindra att marken skulle styckas och säljas på marknaden gick tolv av traktens bönder ihop och köpte brunnen 1849. De blev inte långvariga som ägare utan året efter drog sig tio av dem ur och ägare nu blev trädgårdsmästaren Carl Hultberg på Gedsholm och hemmansägaren Jöns Pålsson i Klåveröd. Inte heller dessa blev långvariga som ägare och 1853 övertogs brunnen av Jöns Pålssons far som dog några månader därefter. Arvingarna som nu stod som nya huvudägare hade för avsikt att stycka mark som de själva köpt runt brunnsområdet och sälja tomterna. Ägoförhållandet komplicerades av att det sedan von Platens och von Dannfelts tid var både arrendet samt aktiemajoriteten som gick i arv och såldes vidare. Det femtioåriga arrendeaftalet som bolaget 1805 hade överlåtit driften på var nu dock på väg att löpa ut och 1855 beslutades om bildandet av ett nytt bolag med ryttmästaren Rudolf Tornérhjelm från Helsingborg i spetsen. Han skulle köpa in brunnens egendom för ett nybildat aktiebolag och med det inleddes en ny period i brunnens historia.

*Villa Desideria med putsade fasader
Foto från 1906, Helsingborgs museum*

Upprustning och nya aktieägare, 1856-1876

Med nya aktieägare spridda bland Helsingborgs, Landskronas och Malmös högre ämbetsmän och köpmän hade man 1856 stabilare förutsättningar att ta itu med det för-

ändrade Ramlösa brunn. Under de föregående 15 åren med osäker ledning hade visserligen inte besökarna uteblivit men hälsobrunnens karaktär av träffpunkt för den

högre societeten hade ändrats till förmån för mer folkliga nöjen. Under "bondeåren" hade man nämligen medvetet satsat mer på nöjen för den stora allmänheten. En dansbana med underhållning och musik för allmogen byggdes under den tiden på backen öster om parken och en karusell därtill. Detta var dock inget som räknades till hälsobrunnen utan det var först med det nya bolaget som man åter började bygga nytt och rusta upp det befintliga brunnsområdet.

Det första som det började byggas på var ett badhus, beläget i dalen bredvid källan, ritat av blivande stadsarkitekten Mauritz Frohm. Det murade badhuset med korsvirkesflyglar kunde bl a erbjuda varma granbarrsbad och torvmossebad. Det var den nya brunnssintenden, doktor Fritz Netzler som svarade för dessa nya behandlingsmetoder. Styrelsen fattade också beslut om andra omfattande nybyggnader och ombyggnader. Det nästan 150 år gamla brunnshuset från Döbelius dagar var i dåligt skick även efter olika ombyggnader och 1862 ersattes det av en arkadbyggnad – 35 meter lång och drygt 5 meter bred uppförd i tegel med en träarkad

Wallis-Kempe epoken, 1876-1882

Upprustningen som det nya bolaget genomförde var tydligen inte tillräcklig enligt alla. 1876 köpte läkaren Curt Wallis och grosshandlaren Wilhelm Kempe brunnen och avsikten med köpet var att med en omfattande upprustning av anläggningarna göra Ramlösa till en modern kurort. Bostadsvillorna byggdes 1878 om och till så att antalet uthyrbara rum ökade från 100 till 170. Främst lät man inreda villornas vindsvåningar men byggde även till frontespiser, vindskupor, verandor och balkonger. Det moderna i ombyggnader låg i ornamenten som i än större omfattning än tidigare pryddes av utskurna ornament och lister. De modekänsliga snickerierna gick att säga

längs ena sidan. Vägen ner till Raus Plantering som anlagts under "bondeåren" gjordes i ordning (nuvarande Brunnshallén) och parken i dalgången vid källan gjordes helt om. Istället för de planteringar som vuxit sig för stora rensade man rent och anlade en ljus öppen promenadplats med en konstgjord svandamm varifrån stigar ledde upp till bergsplatan ovanför källan. En viktig del i kurlivet var promenerandet. Det hälsosamma källvatten man just druckit några glas av skulle beblandas med övriga kroppsvätskor och därför anmodades man promenera flitigt efter drickandet. Inte utan orsak anlades därför parken efter promenadvänligt engelskt mönster med slingrande gångar och sceniska vyer över Öresund.

Badhuset och brunnshuset var nybyggen under denna period. De övriga bostadshusen som fått förfalla under den ekonomiskt instabila tiden byggdes istället om och reparerades. Förutom tekniska ingrepp innebar de flesta ombyggnader att husen försågs med verandor, balkonger och takkupor, samt snickerier efter tidens mode. Runt 1873-74 var de flesta ombyggnader färdiga.

efter färdiga mönsterböcker eller mönsterblad i tidskrifterna och varierade från 1850-talets lite enklare och kantigare till 1860-talets rundade och mer komplicerade mönster. Under 1870-talet hade mödet igen svängt över till ett enklare mönster. I Ramlösa följde många snickerier Löfvenskiölds mönsterbok från 1868 och en del detaljer är nästan exakta kopior av mönster därifrån. Under Wallis-Kempe epoken köps det också in en strandtomt som bebyggs med ett badhus på pålar i vattnet och därtill på stranden en liten restaurang med ett överflöd snickeridetalljer. För de fall det inte var badväder kompletterades strandanläggningen med en skjutbana och en musikpaviljong som gästerna då kunde besöka istället.

Den 17 juni 1879 börjar det brinna i Stora Hotellet och hela byggnaden brinner snabbt ner, samtidigt med en av bostadsvillorna. Efter brunnssäsongen börjar man bygga på ett nytt hotell och redan nästa år står det färdigt. Det ritades av arkitekten Stenberg och byggdes på samma plats som det gamla. Det nya Stora Hotellet byggdes nu helt i trä med två våningar och en hög sockelvägning. Den stora branden föranledde också en större byggnadsverksamhet på brunnsområdet i övrigt. Samtidigt som hotellet byggdes 1880 uppförde man ett gymnastikhus och det stora varmbadhuset mittemot hotellet. Varmbadhuset uppfördes dels i tegel och dels i trä. Året efter byggdes utanför själva området men fortfarande på brunnens mark ett envånings tegelmurat gästgiveri klätt med träpanel. Vid ingångarna till brunnsområdet uppfördes stora portar av trä där man börjat ta entré till området. Detta var ett led i Wallis och Kempes strävan att lyfta anseendet på brunnen och åter göra det till en plats främst för den högre societeten och mindre ett folkligt nöje.

Havsbadhuset vid Ramlösa 1870-tal

Ramlösa får ett tivoli, 1882-1896

1882 såldes Ramlösa brunn igen och de nya ägarna hade helt andra ambitioner. Det dansk-svenska konsortiet som nu ägde brunnen la ner mycket pengar på att göra Ramlösa till en etablerad nöjesort och man började genast med flera omflyttningar och reparationer. Brunnssalongen vid källan flyttades upp till berget ovanför och istället byggdes en paviljong med plats för 200 personer och en orkester.

Det som betydde mest för folknöjet var dock den nöjesplats med tivoli man uppförde på backen norr om källan. Fjället, som platsen kallades, uppfördes efter danska förebilder och här byggdes en dansbana, uppfördes salustånd, nöjespaviljonger, en teater och ett schweizeri. Byggnadsstilen var fantasifull med österländska drag och rika snickeriornament. Tivolit blev också det folk-nöje man hoppats på men oredan på Fjället och det nattliga bullret kolliderade med brunnens huvudsakliga in-

tresse – att erbjuda ro och avkoppling för de sjuka besökare som sökt sig dit för att få vård. Fjället blev det stora folknöjet för helsingborgare och folk från närliggande orter som inte drog sig för att söka bråk.

Ledningen var medveten om problemet och balanserade mellan två oförenliga intressen tycktes det. Parallellt satsade man på att kunna ta emot fler patienter och lasarettshyggnaden från 1836 byggdes till i två etapper. Första etappen var en fristående nybyggnad 1885 väster om lasarettet och senare 1892 höjdes taket och vinden inreddes på det ursprungliga lasarettet. På så sätt kunde man öka antalet patienter från 80 till 120 per år. Men patienterna besvärades av tivolirörelsen och brunnsläkarna stannade inte många säsonger dessa år. Först när Folkets Park uppfördes 1896 strax söder om Helsingborg och den stora menigheten sökte sig dit istället, blev det lugnare igen i Ramlösa.

Upprustning med ekonomiska problem, 1896-1912

1896 var också året då ännu en ny epok inleddes i Ramlösa. Ryktet hade blivit skamfilat, framför allt av allt ostyrbart folk som dragits till de bullriga helgnöjena och man hade stora planer på att rusta upp brunnen. Parkmarken dränerades och nya planteringar anlades. Brunnsledningen kontaktade arkitekten Alfred Hellerström vars nya rådhus i Helsingborgs just höll på att färdigställas. Han lämnade 1896 in flera ritningar till brunnen; fyra nya villor (Linnéa, Veronica, Viola och Pyrola), en tillbyggnad till Stora Hotellet som först delvis genomfördes 1907, en stenvilla till brunnsläkaren (som aldrig byggdes) samt ritningar till ett nytt badhus och restaurang vid stranden som uppfördes något efteråt. Några villor som blivit illa medfarna revs och andra reparerades.

Men det stora problemet för brunnsledningen var ekonomin. 1891 hade en smalspårig decauvillejärnväg börjat trafikera Helsingborg-Råå med Ramlösa som mellanstation. Brunnen var beroende av att så många som möjligt skulle besöka parken under sommarsäsongen och där var tåget av stor betydelse. Man köpte sig en stor aktiepost i järnvägsbolaget för att lättare kunna påverka turtätheten och ordna fler avgångar till brunnen under sommaren. Decauvillebanan fick ett sidospår vid stranden som gick ända fram till brunnsparken och turerna med helgfarande stadsbor ökade också, samtidigt som aktieköpet gjorde stora hål i brunnens ekonomi. Den dåliga ekonomin fick man dras med en längre tid. Förslag på att hålla brunnen öppen även under vintern lades fram 1902 men föll på att man inte vågade satsa vad som fordrades för att vinterbona villorna. 1905 gjordes decauvillebanan om till en normalspårig järnväg och nya större elektriska tåg kunde nu köra ut stadsbor till Ramlösa, något som fordrade än mer aktiekapital.

200-årsjubileet firades 1907 med tillbyggnad av Stora Hotellet och allmän upprustning av flera byggnader vil-

ket grävde djupa hål i kassan. Detta tillsammans med få besökare på grund av dåliga tider och dåligt väder ledde till att ekonomin verkligen var körd i botten när förslagen om en egen vattenfabrik började ta form omkring 1911. Vatten hade hittills producerats för försäljning utanför Ramlösa och det var apotekaren Unger i Helsingborg som hade stått för den. Unger hade ett förmånligt kontrakt på ensamrätten över vattenförsäljningen utanför brunnen, tappningen gjordes på apoteket Kärnan och Unger gjorde stora vinster på kontraktet. I samband med att kontraktet bröts byggde brunnsledningen 1912 om det gamla badhuset från 1856 till vattenfabrik. Därmed kunde från och med nu förtjänsterna från försäljningen gå direkt till brunnen.

*Professor Ribbing håller festtal vid 200-års jubileet 1907 i vattenpaviljongen vid järnkällan
Foto: Helsingborgs museum*

Järnvägarna 1865 och 1875

I detta sammanhang bör inte bara den smalspåriga decavillen ha nämnts utan också något om de övriga järnvägsförbindelserna till och från Ramlösa. Decavillen som gick ända fram till brunnsparkens västra entré anlades som sagt 1891 och var viktig för brunnsparkens sommarturister. Men dessförinnan hade Helsingborg fått förbindelse med stambanan genom ett spår från Billeberga 1865. Som sista station innan Helsingborg stannade järnvägen i Ramlösa på samma plats som de regionala Pågatågen idag stannar i Ramlösa. Denna förbindelse spelade inledningsvis ingen större roll för Ramlösa brunn eller samhället runt om. Viktigare och mer betydelsefullt blev det först när Helsingborg 1875 fick en järnvägsförbindelse med Billesholm och i förlängningen Hässleholm. Järnvägen drogs precis förbi brunnsområdet och hade en station – Ramlösa Brunns station – vid östra ingången till parken. Nu fanns det således två järnvägsstationer i Ramlösa; Ramlösa station och Ramlösa Brunns station. Detta ledde framgent till förväxlingar och eftersom båda stationerna också var poststationer hamnade såväl post som besökare inte sällan på fel station. Av den anledningen var det tal om att döpa om Ramlösa station till Hästhagen, något som aldrig genomfördes. Ramlösa Brunns station ledde till att tyngdpunkten i samhället försköts till den östra delen, något som än idag kan sägas prägla området. Ramlösa station hade däremot större betydelse för det framväxande industriområdet Ramlösa Nedre med såväl skofabriken och spikfabriken som betydelsefulla arbetsplatser. Ramlösa

Ramlösatrakten under 1860-talet enligt Generalstabskartan, kompletterad med järnvägarna efter 1875

Brunns station uppfördes som enda stationsbyggnad på banan med rikliga träsnickerier, som en anpassning till brunnsarkitekturen men revs och ersattes 1947 med en murad variant, numera verkstad (se Ramlösa 10:1) åt banverket.

Vattenfabriken, 1913-73

När ekonomin förbättrades för brunnen efter tillkomsten av vattenfabriken 1912 återupptogs nybyggena. 1913 uppfördes vid västra ingången Villa Begonia med tio rum, ritad av Ola Anderson. Vattenfabriken visade sig vara en mycket lönsam affär och produktionen ökade oavbrutet vilket ledde till att man satsade på en ny, renodlad vattenfabrik. 1915 stod denna färdig, ritad av Salomon Sörensen. Brunnslivet var nu på väg mot nya glansdagar och 1919 beslöt man sig för att uppföra ett nytt varmbadhus nere i dalgången. Även det ritades av Ola Anderson och bestod av en halvcirkelformad kolonnad med vattenservering i delen närmast källan och entré till själva badet i den motstående delen. Badhuset stod färdigt 1921 och samma år lät man riva den äldre fantasifulla träpaviljong som fungerat som serveringslokal och skymt järnkällan och dess bergsvägg. Uppe i parken lät man samtidigt riva en av de äldsta villorna ("Nya Troellska villan" från 1802) och byggde på platsen ett stort bostadshus (Villa Flora) med tjugo rum.

Brunnens stora inkomster kom nu främst från vattenfabriken och inte från brunnsrörelsen. De nya sjukhusen i samhället utökade sin vård av patienter med invärtes sjukdomar och konkurrerade snabbt ut de medicinskt in-

Vattenfabriken på 1910-talet
 Foto: Helsingborgs museum

riktade hälsobrunnarna. Under 1920-talet minskade successivt besökarantalet och förutom nämnda nybyggnader från 1921 och det vanliga kontinuerliga underhållet låg all byggnadsaktivitet nere. Först 1938 uppförs det igen en nybyggnad då kontorsvillan bygges, i en stil anpassad efter att smälta in i sin miljö. Samtidigt tillkom alla blomsternamn på byggnaderna som förut endast benämnts efter nummer, villa nr 2 blev t ex Villa Salvia, nr 3 blev Villa Bellis osv.

När vattenförsäljningen blev det mest vinstgivande för hälsobrunnen började snart den ursprungliga hälsovårdande verksamheten ses som belastande för brunnsbolagets ekonomi. När bryggeriföretaget AB Consol övertog aktierna i brunnsbolaget 1943 var det helt i riktning med den utveckling som 30 år senare skulle lägga ner verksamheten helt och hållet. 1943 var också året då Ramlösa fick en annan men mycket betydelsefull roll. I Danmark startade ockuperande tyskar utrensningssaktioner av judar och Helsingborg fick under oktober månad ta emot inte mindre än tretusen flyende från Danmark. I Ramlösa hade brunnssäsongen just avslutats och parken omvandlades snabbt till ett uppsamlingsläger för vidare organisering och transport av flyktingarna. Med detta uppsamlingsläger i åtanke vände man sig till Ramlösa igen när greve Folke Bernadotte planerade sin hjälpaktion i slutet av kriget. Den 9 april 1945 kom Bernadottes vita bussar till Helsingborg med koncentrationslägerfångar direkt från Tyskland. För det stora flertalet blev Ramlösa första

platsen där de fick sin första medicinska och humanitära omvårdnad på länge. Tillströmningen låg på mellan 200-700 koncentrationslägerfångar per dag och mellan 1943 och 1945 passerade sammanlagt mer än 13 000 flyktingar Ramlösa. 1956 tjänade Ramlösa åter igen som mottagningsläger för människor på flykt, denna gång ungrare som flydde skräckväldet i sitt hemland. Av de fyrtusen flyktingar från Ungern som Sverige tog hand om passerade de flesta Helsingborg och mottogs i Ramlösa.

Till greve Folke Bernadottes minne föreslog styrelsen för Ramlösa Hälsobrunn 1959 att uppkalla vägen mellan järnvägsövergången vid Södra Brunnsvägen och Brunnshalléns början efter honom.

Under följande år försköts sedan verksamheten i samma riktning som påbörjats före dessa dramatiska år, dvs mindre och mindre kurort och mer och mer vattenfabrikation. Sista året, 1973, hade brunnslasarettet 66 inlagda patienter och samma år invigdes den nya vattenfabriken på Ättekulla industriområde. Källan var densamma men nu fördes den i en 1600 meter lång rostfri pipeline upp till Ättekulla. Det nya bolaget AB Ramlösa Brunnsanläggning ägdes då till 25% av Ramlösa Hälsobrunn AB som främst drev vattenfabriken och resterande 75% ägdes av ett byggkonsortium. När vattenfabriken hade flyttat hade man redan presenterat planer på ett förnyat Ramlösa med "rehabilitering" av den ursprungliga brunnsrörelsen.

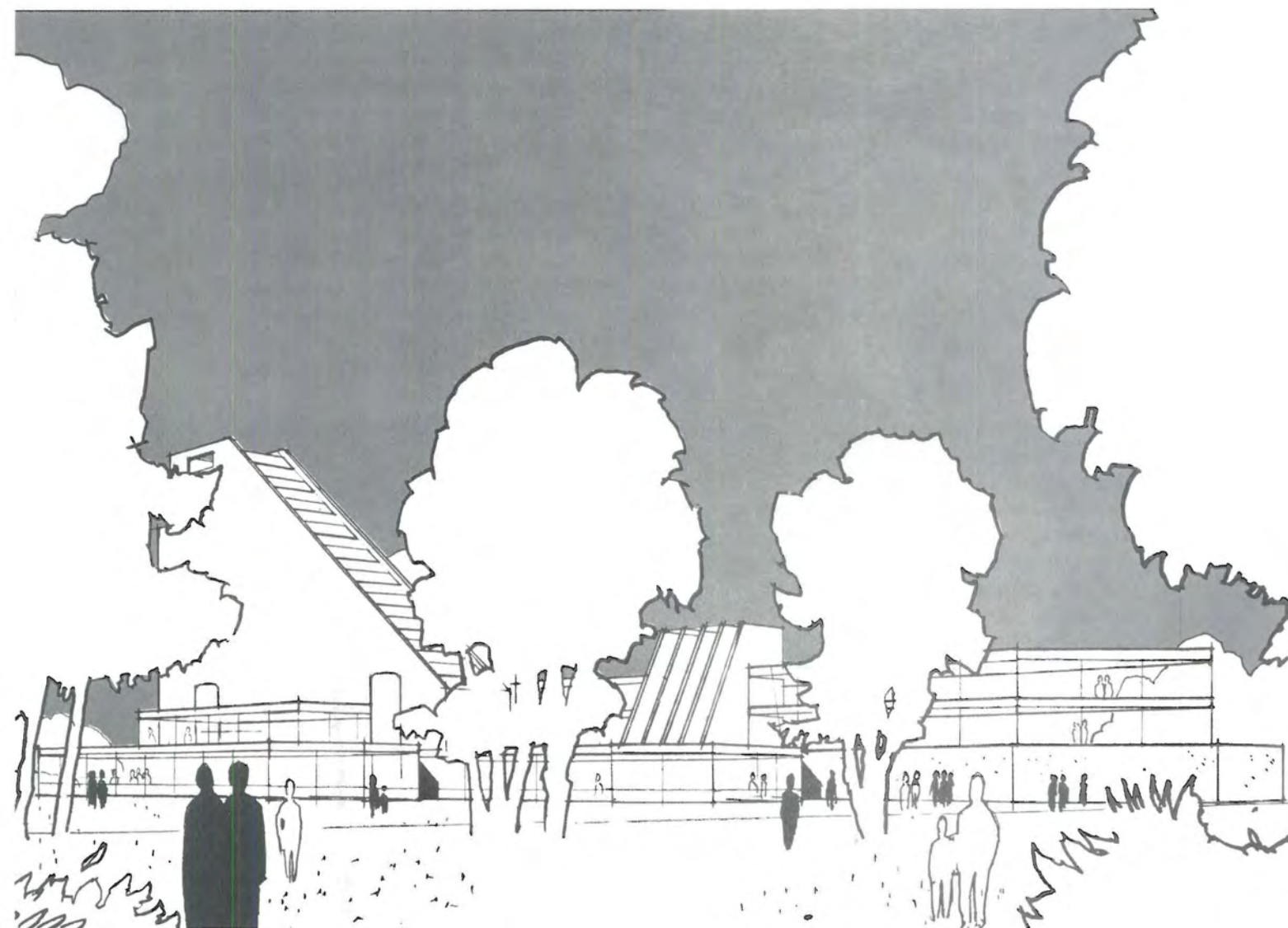
Planerna på Sveriges första servicestad, 1960- och 70-tal

Redan på 1960-talet hade man börjat skissa på alternativa användningar av brunnsparkens byggnader, bl a som "fristad för äldre", dvs ålderdomshem. AB Ramlösa Brunnsanläggning bildades 1967 för att förändra och få till stånd en åretruntverksamhet i parken. Förutom Ramlösa Hälsobrunns 25 % ägdes resterande av Hermanssons Byggnads AB samt JM Byggnads AB. Från början försäkrades att man i så stor utsträckning som möjligt skulle bevara parken och brunnsmiljön. Man skulle slå vakt om traditionerna och brunnsverksamheten skulle leva vidare utan några genomgripande förändringar. Den nya situationen berodde på den låga utkomst som två sommarmånader inbringade samtidigt som man hade utgifter tolv månader om året. Men med stora byggintressenter som huvudaktörer visade det sig att den planerade åretrunddrivna brunnsverksamheten inte skulle komma till stånd utan omfattande byggnadsprojekt.

Radhusbebyggelse planerades väster om parken (nuvarande kvarteren Musikanten och Dansören) samt i området mellan Lindhultsgatan och Kummelgatan. En större sjukpaviljong för ca 100 patienter skulle byggas till på det äldre lasarettet, Stora Hotellet skulle rivas och er-

sättas med en stor centralplacerad servicebyggnad försedd med galleria och bibliotek, post, butiks- och konferenslokaler, därtill en tretton våningar hög byggnadskropp med hotellverksamhet. Vidare planerades varmbadhuset att rivas och nya tennisbanor skulle anläggas i parken, delvis på det gamla badhusets plats. Planerna presenterades 1971 som Sveriges första servicestad och beskrevs i ordalag som traditionsbevarande. Planerna syftade till att få ekonomi i att driva hälsobrunnen med brunnsverksamhet för sjuka.

Efter massiva protester från flera håll fick kommunen 1973 hela brunnsparken till skänks mot att stå i borgen för upprustning av bebyggelsen. Servicestadsprojektet ändrades efter hand och koncentrerades alltmer på radhusbebyggelsen utanför parken och bevarande av parkvillorna. 1977 var renoveringarna färdiga och sammanlagt tio brunnsvillor i brunnsparken, Stora Hotellet och varmbadhuset byggnadsminnesförklarades. Av de ursprungliga planerna var det egentligen endast radhusområdet mellan Kummelgatan och Lindhultsgatan (kvarteren Källvattnet och Fontänen) som uppfördes som planerades från början.

*Brunnsparken i Ramlösa servicestad enligt AB Ramlösa
Brunnsanläggnings planer 1971*

GRÖNOMRÅDEN

Parker, enskilda trädgårdar, odlingslandskap, alléer liksom andra planteringar och grönytor utgör i lika hög grad som bebyggelsen en del av vår kulturmiljö. Ramlösas brunnspark ingår i byggnadsminnesförklaringen från 1973-74 och skyddas på så sätt mot ny bebyggelse och

större förändringar utan länsantikvariens godkännande. Det finns inte bara stora kulturhistoriska värden i en park som Ramlösas utan även betydande ekologiska och inte minst upplevelsemässiga värden.

Ramlösa brunnspark

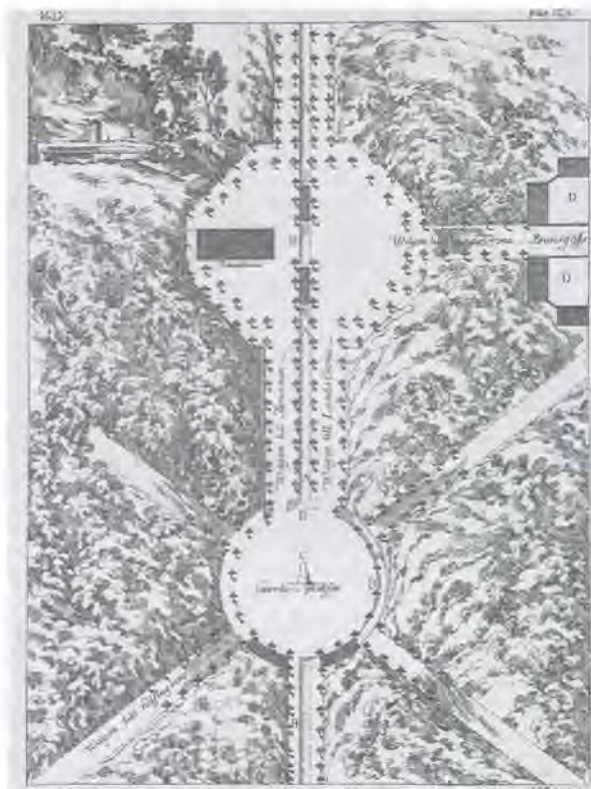
Det parkområde som omfattas av byggnadsminnesförklaringen består dels av naturparken i och runt ravinen och dels av den där ovanför anlagda parken med brunnsvillorna (se kartbilagan). Hela anläggningen har fortfarande en del av engelsk romantisk park över sig med slingrande stigar, konstgjorda dammanläggningar och växlande rumslighet. Parken har förändrats ett flertal gånger sedan brunnswerksamhetens start och den form den har idag bär spår från flera större händelser under brunnens historia. Det första kända iordningställandet av en parkanläggning skedde 1749 när överintendenten Carl Hårleman presenterade en, åtminstone på ritningen, storslagen barockanläggning över planen nere i ravinen. Ravinen hade vid det tillfället förmodligen endast i största allmänhet rensats från sly för att göra marken mer framkomlig. Hårlemans plan realiserades i stora drag,

1749 hade man av insamlade medel från brunnsgästerna iordningställt ett staket kring källan, planterat en dubbelallé med lind, gjort utdikningar och frilagt två större ytor med förbindelsevägar i ett symmetriskt ordnat system. Den ritade planen är säkert mer en idealbild av parken än en realistisk bild av de faktiska förhållandena. Omgivningarna ovanför ravinen bestod då till största delen av åkermark eller fäladsmark varifrån man hade en långsträckt utsikt mot Ven och hela den danska kusten längs Öresund.

Inför brunnens bolagsbildning 1797 hade landshövdingen i Malmö, Gustaf Fredrik von Rosen, på eget initiativ köpt in ett halvt frälsehemman från Köpinge. Marken angränsade till brunnsravinen i söder och omfattade det som idag utgör den övre parken med brunnsvillor. Syftet var att här kunna göra plats för fler bostäder, speciellt med hänseende på danska gäster som man satte förhoppningar i att kunna locka över. På den nyinköpta marken fick privatpersoner rätt att uppföra villor för en kostnad av tre riksdaler per tomt och år. I samband med detta upprättades 1798 en plan över den nyinköpta tomten som åtminstone vad gäller byggnationen endast delvis förverkligades. Parkens tillkomst tog ytterligare ett steg när hovmarskalken Achates von Platen 1805 övertog brunnen på kontraktbundet arrende. von Platen intresserade sig mycket för att bygga upp en ståndsmässig miljö och förutom flera nybyggen köptes också ny mark in för fruktplanteringar och odlingsmark för trädgårdsmästaren, meningen var att brunnen i möjligaste mån skulle vara självförsörjande vad gäller livsmedel. Men den övre parkens egentliga anläggande sådan vi ser den än idag anlades av von Platens efterträdare, överste Carl von Dannfelt. Som ny brunnsföreståndare lät han 1825 plantera 90 äppelträd, 32 päron- och körsbärsträd, 205 almar, 40 popplar och därtill pil, jasmin och syrén. Han anlade nya promenadvägar i parken och troligast är det under denna tid som parken fick sin engelska grundform.

Parken har aldrig varit ett statiskt arrangemang utan har kontinuerligt förändrats med nya stigar, träd, omlagda bersåer, rabatter m m. Den anläggning nere vid källan som mer eller mindre anlades efter Hårlemans plan från 1750 togs bort omkring 1862 då det gamla brunnshuset revs. Istället iordningställdes en öppen promenadplats med en anlagd svandamm ungefär så som det ser ut idag.

Dagens öppna plats återgår dock endast från 1974 då den på denna plats belägna vattenfabriken revs. Vatten-

Carl Hårlemans plan över parken i ravinen

Springbrunnen bredvid Stora Hotellet 1899

fabriken hade ända sedan 1912 varit förlagd endast ett trettiotal meter från källan, till en början i badhusets ena hörn och senare i en egen byggnad. När denna – med stora och senare tillbyggnader – revs i mitten 1970-talet återskapades parken således till ett tillstånd den varit i senast under 1860-talet. På den öppna platsen i ravindalen planteras årligen sedan 1996 ett nytt träd till en lund som ska invigas till 300-års jubileet år 2007. I övrigt karakteriseras dalens branter av ett blandat lövskogsbestånd där bok dominerar. Parken med villorna ovanför och söder om ravinen har också förändrats under årens lopp. Förutom de redan betydelsefulla åren i början av 1800-talet gjordes större anläggningsarbeten bl a i samband med det nya hotellbygget 1879-80, stadsträdgårdsmästaren Landsberg gjorde 1903 delvis om parkplanen och 1907 föranledde brunnens 200-årsfirande en del större arbeten, bland annat nya alléplanteringar. Den stora huvudallén är däremot äldre, troligen kan den ha planterats i samband med att tillfartsvägen till brunnens västra entré drogs ner till stora landsvägen mellan Helsingborg-Landskrona under brunnens "bondeår", dvs kring 1850. Allén är idag en blandallé med inslag av lind, alm, kastanj och lönn, men eventuellt anlades den som en renodlad lindallé. Platsen med damm framför Stora Hotellet anlades under 1930-talet och föregicks av en planterad rundel. Modet inom trädgårdskonsten led-

Ekebacken

Brunnsparken är av naturliga skäl det som först kommer på tal när man tittar på gröna områden i Ramlösa. Men även utanför brunnsområdet finns flera gröna kvalitéer som förtjänar uppmärksammas. Det sedan länge benämnda Ekebacken låg utanför det egentliga parkområdet men har ändå hört till ihop med den övriga brunnsparken. Som namnet anger har den främst dominerats av ek, något som ännu syns. Idag har inslaget av bok ökat och mycket av dess forna karaktär som park med anlagda

de till att många exotiska träd planterades och bland de som finns än idag kan nämnas tulpanträd, kaukasisk vingnöt, turkisk hassel och ungersk ek. Idag är flertalet träd försedda med skyltar som underlättar igenkännandet. Kring sekelskiftet och i början på 1900-talet var det även populärt med olika medelhavsväxter såsom palmer, bananplantor, aloearter och agave, ofta tillfälligt sommarplanterade kring snäckskalsprydda rundlar.

Den engelska romantiska parken är vanlig som förebild vid brunnsorter. Den har ett uttalat promenadmotiv i sin plan med slingrande gångar och kontraster mellan öppna och stängda ytor. Som tidigare nämnts ingick i brunnslivets dagordning promenerandet som ett viktigt inslag – efter att ha druckit ansenliga mängder vatten från källan skulle man sedan tillbringa en tid med långa promenader för att det inmundigade vattnet skulle spä ut övriga kroppsvätskor. Romantiskt anlagda parker har på grund av detta alltid hört ihop med brunnsmiljöer men såsom några av de tidigaste parkerna öppna för en större allmänhet hade de också en vidare betydelse. Innan stadsparkerna började anläggas på 1860-talet var tillgången på allmän parkmark begränsad och där spelade de välbesökta brunnsparkerna en roll i spridningen av de kontinentala stadsparksidéerna.

Brunnsparksallén 1901

promenadstigar och platser där man kunde arrangera mindre fester eller tillställningar har suddats ut. Ekebacken är idag värdefull som grönyta men har en större potential vad gäller att kunna nyttjas som parkmark. Ek-parker har en annan, ljusare karaktär än en park som domineras av bok och skillnaden i denna jämte parken mitt emot bör bevaras och förstärkas. Idag går en rak cykelväg genom parken och två nätstationer ligger i norra delen.

Ekebacken från äldre vykort

En liten, kvarvarande rest efter det agrara Ramlösa

Jordbrukslandskapet

Söder om brunnsparken, mellan Surbrunnsvägen och järnvägen, finns en öppen grönyta. Marken är idag en av få öppna platser i Ramlösa och är i sig själv en rest av det agrara Ramlösa, som under huvuddelen av sin historia varit omgivet av öppen jordbruksmark. Innan brunnen upptäcktes fanns det ingen närmre bebyggelse än Köpings och Västra Ramlösa bys samlade gårdar, och markerna runt om ravinen användes som odlingsmark, fäladsmark för bete, torvtäcker m m. Ännu in på 1960-talet kunde man ana brunnsparken som en grön oas om-

given av ett jordbrukslandskap med vid utsikt över sundet. Idag består markens främsta kulturhistoriska värde av dess agrara påminnelse om det forna landskapet, samtidigt som den är viktig i och med att den lyfter fram Surbrunnsgatans karaktäristiska siluett. I öster finns en lekplats och en stor hästkastanj. I takt med att Ramlösa förtäts med bebyggelse ökar betydelsen av att vårda de öppna och jordbruksrelaterade markerna i området. I detaljplanen är marken skyddad som parkmark sedan 1977 och får ej bebyggas.

Villaområdenas grönska

På flera ställen finns betydelsefulla, stora träd. Vid infarten till de nyare husen där kvarteren Brunnsmästaren och Vattuprovararen möts växer en lindallé. Allén anlades till Villa Tonvilla som låg på platsen för nuvarande kvarteret Kantorn. Ålder är obekant men den torde vara planterad i slutet av 1800-talet i samband med uppförandet av villan. Idag utgör den en värdefull påminnelse om områdets äldre bakgrund, speciellt som de närmsta tomterna mest har präglats av ett homogent villaområde från början av 1970-talet.

När de äldre tomterna stakades ut gjorde man de så pass stora att det gavs plats för en representativ trädgård framför huset och en mer nyttobetonad trädgård bakom. I flera av kvarteren dominerar fruktträden ännu, företrädesvis då på baksidorna. Hus som byggdes som annat än som ren villabebyggelse, t ex de äldre flerfunktionella husen i kvarteret von Döbeln hade dessutom på baksidorna brygghus och andra sorters bodar knutna till respektive hantverk eller butik. De stora tomterna hör också arkitektoniskt ihop med de stora villorna från sekelskif-

tet och det är även en upplevelsemässig sak att ett större hus kräver en större yta runt om sig. Allt för omfattande avstyckningar som leder till att de äldre kvarterens stor- tomskaraktär försvinner och förändras till en samman- pressad bebyggelsemiljö med för området främmande minimala tomter bör undvikas.

Av senare tiders bidrag till "gröna kvalitéer" kan bland annat räknas trädgårdsplanteringar i och kring senare radhusområden. Kvarteret Musikanten med sin nyplanterade allé anknyter till brunnsparken, likaså är radhus- kvarteret Mamsellens trädgårdsanläggningar ett fint exempel på en enkel plantering med arkitektonisk närvaro. Till de såväl tids- som helsingborgstypiska inslagen kan man räkna de brynplanteringarna längs bland annat Folke Bernadottes väg som tillkom under förre stadsträd- gårdsmästaren Stig Billings tid på 1970-talet. Det är en annan typ av grönyta, en som kanske främst upplevs av bilisten men som även är utformad just för att lindra stö- rande buller från densamme.

Det gröna kulturmiljöarvet ur bevarandesynpunkt

Växtmaterialet är i högsta grad en levande kulturmiljö. Förutom allt som grönytorerna kan berätta om kulturmiljön finns andra värden i dessa miljöer; den avstressande upplevelsen av en rik och mångfaldig natur, gröna massor som dämpar buller från vägar och inte minst den biologiska mångfalden som en förutsättning för möjligheten för fåglar, insekter m m att föröka sig. Ofta går värdena hand i hand och speciellt i Ramlösa spelar grönytorerna en mycket stor roll – de kulturhistoriska värdena är påtagliga, behovet av bullerabsorption är stort då ett flertal stora motorleder går i närheten samt det faktum att speciellt parken i ravinen utgör en viktigt livsmiljö för flera arter.

Hela brunnsparken ingår i byggnadsminnesförklaringen och ska därmed skyddas mot stora förändringar i framtiden. Det gäller såväl den tuktade parken med vilorna som den mer vilda ravinparken längs bäcken. Den av järnoxid färgade klippväggen med rinnande vatten liksom utskänkingsstället från den alkaliska källan är viktiga liksom det markerade förhållandet mellan det tuktade och det vilda i parken. De öppna ytor i ravinparken bör tillåtas vara öppna även i fortsättningen såsom de ytor för samlade aktiviteter de framtogs för. Betydelsefulla inslag i ravinparken som måste få speciell tillsyn är Hårlemans runsten från 1751, serveringspaviljongen vid den alkaliska källan, samt anläggningen vid järnkällan. Vid den senare har konstnärinnan Lena Cedergren på senare år utformat ett lejonhuvud i brons vars gap det rinner vatten ur.

Parken söder om och ovanför dalen är mer organiserad. Viktiga kulturhistoriska värden att slå vakt om här är bland annat blandningen av exotiska och inhemska trädarter, den rent formmässiga kontrasten mellan t ex uppåttävande träd och träd som mer växer på bredden. Av samma formintresse från 1800-talet märks inslaget av vissa "bisarra" träd med förvridna stammar och grenverk. Den stora huvudallén är planterad med olika trädarter, från början betydligt tätare, och där föryngring måste ske bör det ske med tanken att behålla karaktären av blandallé, alternativt återskapande av den troligen ursprungliga lindallén. Promenadstigar användes flitigt i de äldre parkerna och speciellt i brunnsparken var promenadstigar i kryssförband med fönsterband och slagna

menerandet ett karaktäristiskt inslag. Istället för endast raka förbindelsegångar till och från husen bör stigarnas mer avrundade form värnas. Idag saknas speciellt de "onödiga" stigar, anlagda enbart för själva promenadens skull, som leder runt bland träden och sedan tillbaka. Till den romantiskt inspirerade parken hör även kontrasten mellan öppna och slutna rum, något som ska dra intresset till sig när man rör sig runt. Således bör inte enbart solitärplanterade träd utan även små rumsskapande grupperingar behållas eller återskapas. För själva upplevelsen av att man befinner sig i en park med brunnsvillor är det också viktigt att behålla karaktären av "hus i park". Inhägnade häckplanteringar runt husen motverkar känslan av en öppen parkmiljö och dessa halvprivata rum måste i en miljö som brunnsparken underordnas det övergripande värdet av en öppen park. Känslan av att husen tillhör parken måste bibehållas och väga tyngre än lusten att själv skapa egna privata rum runt husen. Det är viktigt att behålla den offentliga och öppna karaktären och att planteringar runt brunnsvillorna inte förhindrar denna upplevelse.

Mindre tydligt uttalade parker som Ekebacken bör likaväl skyddas mot sly och igenväxning. Platsens speciella ekkaraktär bör förstärkas i förhållande till bokskogen på andra sidan Södra Brunnsvägen och känslan av park skulle också förstärkas om stigarna som gick runt kunde tas fram igen. Förr hölls här mindre evenemang under trädskronorna vilket är svårt att föreställa sig idag.

Privatträdgårdar utgör också en stor del av den gröna kulturmiljön och höga träd är värdefulla för villaområdets siluett. Äldre träd i privata trädgårdar bör man räkna in bland förutsättningarna när man planerar om sin tomt och fogar in en carport, ny bebyggelse m m. Likaså kan det innebära oväntade problem att fälla ett träd nära en byggnad då grunden plötsligt blir mer fuktbelastad när rotsystemet dör. Går det då inte att dränera riktigt kan det lätt uppstå sättningar i huset. Förtätning och avstyckning av tomter leder till fler infarter från gatorna och därmed ett uppbrutet gaturum. Måste en avstyckning till, tänk då på att en gemensam infart tar mindre plats och ger mer trädgårdsyta över samtidigt som gaturummet inte splittras av för många infarter.

KVARTERS- OCH FASTIGHETSBESKRIVNING

En kort historik och en karaktäristik över byggnadsmiljön idag inleder varje kvartersbeskrivning. Uppgifterna om byggår, arkitekt, byggmästare, byggherre grundar sig i de flesta fall på uppgifter i Helsingborgs byggnadsnämnds arkiv – i de fall data har saknats i arkivet förlitas på ägares och boendes muntliga uppgifter, insamlade i samband med inventeringen under hösten 1998.

När byggnadsår nämnes och uppgift hämtats från byggnadsnämnden är det i flera fall det år då bygglov har sökts och godkänts, byggnaden kan sen ha börjat byggas först året därpå och stått färdig efter ytterligare

ett eller flera år. Likaså reserveras för uppgifter om byggherre; i görligaste mån är det personen som sökt bygglovet och detta är inte alltid densamme som först flyttar in i byggnaden när den står färdig. I flera fall står byggmästaren som sökande, antingen han gör det i spekulationsyfte för att sälja huset när det står färdigt eller för att underlätta förfarandet för den som beställt huset. Fotodokumentation har gjorts av samtliga byggnader och arkiveras på Helsingborgs museum tillsammans med inventeringsprotokoll.

Adelsmannen

Kvarteret utstakades 1901 då änkefrun Christina Bond lät dela upp tomterna till hemmanet Västra Ramlösa 2 med 3/32 mantal. Marken hade dessförinnan tillhört Ramlösa Brunn. En trelängad bondgård låg strax väster om nuvarande Adelsmannen 1 med ägor som sträckte sig i öst-västlig riktning från Södra Brunnsvägen till ungefär nuvarande Bendzgatan och i nord-sydlig riktning från Barongatan till Brunnsparken. De enda synliga resterna från bondgården är dess infartsväg, numera den smala tomtremsa belägen mellan kvarteret Adelsmannen och Barongatan.

Första tomt att bebyggas var Adelsmannen 2 som uppfördes av byggmästare Johannes Nilsson. Samme bygg-

mästare lät också bygga de närliggande fastigheterna Halläningen 1 och Öläningen 3. Både Adelsmannen 2 och 3 har genom sitt nära läge till parken haft stark anknytning till brunnsverksamheten. De byggdes som året-runtbostäder men ovanvåningarna uthyrdes under sommarhalvåret till brunnsvärdar. Till skillnad från den enkla bebyggelsen söder om järnvägen där hela familjen ofta flyttade in i gårdshuset för att hyra ut bostaden till brunnsvärdar bodde man alltså här kvar och upplät bara en mindre del till sommargästerna. Detaljplanen är från 1972 och är anpassad för nuvarande fristående bostadsbebyggelse i ett plan.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Adelsmannen 2, Västra Brunnsvägsgatan 4

Byggnadsår: 1917

Arkitekt: Okänd, troligen byggmästaren Johannes Nilsson

Byggmästare: Johannes Nilsson

Byggherre: Byggmästaren Johannes Nilsson

Funktion: Enfamiljsbostad "Plaza"

Huset är i ett och ett halvt plan med källare, putsat med gråvit konstputs, har sadeltak med ljusgrå eternitskivor, murad skorsten i gult tegel. Fönstren är bruna av främst korspostmodell. Sockeln är hög, avsatt, gråmålad konstputs. Entrén är belägen på västra gaveln i en putsad öppen grovfärstu krönt med balkong. Putsad fd träveranda på östra gaveln. På tomten finns ett panelklätt förråd med hopbyggd veranda samt ett panelklätt garage. 1964 putsade fasaden om och entrén fick sin grovfärstu, 1975 sattes nya fönster in. En veranda i vit lockpanel har tillkommit i sydöstra hörnet.

Adelsmannen 2

Adelsmannen 3, Södra Brunnsvägen 4

Byggnadsår: 1921 eller 1928

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Trädgårdsmästare Fastberg

Funktion: Enfamiljsbostad

Murat en- och en halvplans hus med källare, rött tegel i kryssförband med fönsterband och slagna stickbågsvalv över fönstren i gult förbländertegel. Sadeltak täckt med grå eternitskivor. Spröjsade och icke spröjsade gula mittpost- och korspostfönster, fönsterbänkar av gult förbländertegel, ett fönster mot öster har utkragad tegelomfattning. Entré mot väst med källarnedgång undertill. I sydöstra hörnet finns en murad veranda med en bakre entré. Ett panelklätt gårdshus som delvist fungerar som antikvariat ligger på norra sidan om huset med sadeltak och murad skorsten, vita hel- och mittpostfönster. 1938 grävdes källaren ut på boningshuset, 1939 täcktes taket med eternitskivor. 1964 sattes det delvis in nya fönster varvid flera av de utbytta fönstren sänktes, samtidigt murades träverandan på östra fasaden in för att användas som huvudentré.

Ambassadören

Kvarteret utgör tillsammans med kvarteren Diplomaten och Ministern en enhetlig miljö med tolv prefabricerade BPA-villor, samtliga uppförda 1975. På området för de nuvarande tre kvarteren uppfördes 1910 en stor 2 1/2 vånings patriciervilla av den förmögne spannmålshandlande John Jacobsson. Arkitekten var Mauritz S:son Claes och till villan hörde en växtrik park som ritades och anlades av Oscar Landsberg, mannen bakom Viskingsbergsparken och Slottshagen. 1933 övertogs byggnaden av Henning och Elna Fahlström vilka startade en internatskola som drevs fram till och med 1969. 1975 revs skolan, Helsingborgs Samläroverk, men mer känd som "Strixaskolan", för att lämna plats åt villabebyggelsen. Detaljplanen för samtliga tre kvarter är från 1977 och är anpassad efter nuvarande fristående bostadsbebyggelse i ett plan.

Övrig bebyggelse inom kvarteret:

Ambassadören 1-5, Medevigatan 1-9

Byggnadsår: 1975
Arkitekt: BPA Byggproduktion AB, Malmö
Byggmästare: BPA Byggproduktion AB, Malmö
Byggherre: BPA Byggproduktion AB, Malmö
Funktion: Enfamiljsbostäder

Apotekaren

Det som idag omfattas av kvarteret har tidigare endast haft en motsvarande avgränsning som fastigheten Humlegården 822. Från början stod ett hus strax väster om Apotekaren 1, som ursprungligen fungerade som tjänstebostad för Ramlösa Brunn stationspersonal. Troligast har också Apotekaren 1 haft någon järnvägsanknuten funktion. I så fall skulle detta jämsides Kandidaten 1 vara en del av järnvägsmiljön runt Ramlösa Brunn station (1875-1977). Ursprunget är dock osäkert men på en

Övrig bebyggelse inom kvarteret:

Adelsmannen 1, Västra Brunnsmästaregatan 2

Byggnadsår: 1996
Arkitekt: Eksjöhus
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Anders Eriksson
Funktion: Enfamiljsbostad

Enplans byggnad av regelverkskonstruktion med fasad av blekgrå puts, sadeltak med röda tvåkupiga betongpannor. Låg, nästan obefintlig sockel. Vita helfönster. Entrén är förlagd mot öst.

Kvarteret Ambassadören

En- och en halvåningsbyggnader med fasader murade med brunflammit tegel i löpförband, gavelrösten med indragna balkonger eller klädda med gul lockpanel. Sadeltaken är lagda med röda tvåkupiga betongpannor. Helfönstren är brunsvarta och huvudentréerna är förlagda på byggnadernas långsidor med sidoljusfönster. På respektive tomt finns även ett garage klätt med brun lockpanel.

karta upprättad 1883 står huset utmärkt och benämns då som lägenhet tillhörig C. Hallberg. Tomten avsåndrades 1878 så huset bör ha tillkommit någon gång efter det. Enligt samma karta fanns nedanför denna tomt, mot bäcken, en strandkant avsatt som gemensam tvättplats. Till denna plats drogs en väg från Södra Brunnsvägen tvärs över järnvägsspåren, en väg som i sin förlängning blivit nuvarande Hövdingegatan. Detaljplanen för kvarteret är från 1980 och medger fristående bostadsbebyggelse i två plan.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Apotekaren 1, Hövdingegatan 31

Byggnadsår: Mellan 1878 och 1883
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad

Byggnaden, i ett och ett halvt plan med källare, har gult putsade fasader som artikuleras av vita framspringande lisener med ristade kvaderstensmönster. Sadeltaget är

lagt med svarta enkupiga takpannor, har två murade skorstenar och vita snickerier, delvis kontursågade. De vita tvärpostfönstren (insatta 1965) markeras med profilerade fönsterkornischer i vit puts. Huset har två enklare entréer mot norr, likaså i den putsade öppna verandan mot söder. Ovanför verandan en balkong med putsat bröstvärn. Sockeln är avsatt och målad i ljus brungult. På tomten finns också ett putsat garage och en modern halvöppen veranda i trä. 1965 revs en senare tillkommen tillbyggnad mot norr.

Assistenten

Kvarteret har i sin västra avgränsning en rest från hemmansklyvningar och ägo gränser från 1856 då tomten Westra Ramlösa 2:8 utstakades, tillhörig hemmansägaren Sven Gunnarsson. 1904 formades kvarteret i sin helhet tillsammans med den stora uppmätningen och tomtförsäljningen av hela området norr om Lussebacken som professorn Unman lät göra. Han ägde marken och bodde själv i Gamlegård i kvarteret Doktorn och till tomtavstyckningen hade han knutit en arkitekt för att underlätta försäljningen. Bebyggelsen av tomterna i Assis-

tenten kom dock inte igång förrän på 1910-talet. Kvarters idag äldsta och mest karaktärsfulla hus är Assistenten 12 som konsul Persson lär ha låtit bygga för sin system. Flera hus har rivits och tomterna har förtätats med typhusbebyggelse från 1970- och 1980-tal. I en sådan miljö där dessutom grannkvarteren är av yngre datum fyller de äldre byggnaderna en viktig roll för att kvarteret inte ska förlora den historiska kontinuiteten. Detaljplanen som är från 1971 medger fristående bostadsbebyggelse i ett plan.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Assistenten 12, Bondegatan 35

Byggnadsår: 1906
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Konsul Nils Persson
Funktion: Enfamiljsbostad

Byggnaden i en våning med mansardvåning och källare är uppförd i rosa konstputs, har en oregelbunden plan med en frontespis med ett falskt burspråk mot söder. På

denna frontespis stod förut "Blombacka 1906". Längs fasaden löper en vit delvist profilerad våningsgesims. Vita tvärpostfönster omfattade av vita putsomfattningar, delvis med tunnvälvd överbåge. Delvist valmat mansardtak täckt med falsad svart plåt, murad skorsten, profilerad takfotsgesims. Balkongen över det falska burspråket har ett svart svängt järnräcke. Huvudentré på östra gaveln mot söder i en grovfarstu med gjuten och putsad trappa.

Huset lär tidigare ha varit gult putsat, burspråket mot söder var en öppen träveranda. Huvudentrén låg på västra gaveln tills garaget byggdes 1973.

Övrig bebyggelse inom kvarteret:

Assistenten 2, Hövdingegatan 4

Byggnadsår: 1965
Arkitekt: Ing Torsten Lundgren
Byggmästare: Folke Karlsson, Gantofta
Byggherre: Disponent Stellan Anestad
Funktion: Enfamiljsbostad

Villa i en och en halv våning med källare, uppförd i gul-flammigt tegel i vilt förband och gavelrösten klädda med brun lockpanel. Sadeltag m. bruna enkupiga betongpannor. Vita hel- och mittpostfönster. Huvudentré mot öst med murad trappa, mörkröd murlivssockel. På tomten finns också ett garage med förråd i vinkel med boningshuset, uppfört i ljus beige konstputs, avskärningsmur däremellan.

Assistenten 12

Assistenten 8, Hövdingegatan 2b

Byggnadsår: 1973
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Nils Nilsson
Byggherre: Nils Nilsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Villa i ett och ett halvt plan med fasad murad med mexisten, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med svarta betongpannor. Gröna helfönster mot söder och öst, bruna mot norr och väst, huvudentré mot öst. Obehandlad cementputssockel i murliv. På tomten finns också ett garage i vit konstputs.

Assistenten 9, Hövdingegatan 2a

Byggnadsår: 1973
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Nils Nilsson
Byggherre: Nils Nilsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Villa i ett och ett halvt plan med källare, fasad av vit slätthuggen mexisten, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med svarta betongpannor. Bruna helfönster, huvudentré mot öst. Brunmålad cementputssockel i murliv med bruna källarfönster. Garage i källarplanet.

Assistenten 10, Bondegatan 29

Byggnadsår: 1974
Arkitekt: AB Elementhus, Mookljärd
Byggmästare: Ing Gunnar Birgersson, LE Ericsson
Byggherre: Bo Nilsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Villa i ett och ett halvt plan, murad med gult tegel, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med svarta betongpannor. Bruna helfönster, huvudentré mot väst, obetydlig murlivssockel. På tomten finns även ett vitputsat garage med förråd med carport framför samt en äldre sk garagebox i brun fjällpanel med vita knutar, sadeltak.

Assistenten 11, Bondegatan 29

Byggnadsår: 1963
Arkitekt: AB Smålandshus
Byggmästare: Murare Nils Sjödahl
Byggherre: Försäljare Tage Nilsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Murad enplansvilla med gult tegel i blyxmunkförband. Vita helfönster och sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten. Huvudentré mot väst med omfattning av framspringande rullskift, cementputsad murlivssockel. På tomten finns även ett halvöppet panelklätt garage.

Assistenten 13, Hultbergsgatan 1

Byggnadsår: 1979
Arkitekt: Eurohus, Västra Frölunda
Byggmästare: Murarmästare Gunnar Green, Ängelholm och Bertil Hansson
Byggherre: Gun Hansson
Funktion: Enfamiljsbostad

Ett och ett halvt plan i vitmålat tegel i löpförband och valmat sadeltak med tvåkupiga betongpannor, vitputsad skorsten. Vita helfönster med fuskpröjs. Huvudentrén är förlagd mot söder under utspringande takfall. Obefintlig sockel.

Assistenten 14, 15, 16 och 17, Bondegatan 33a, 33b, 31b och 31a

Byggnadsår: 14: 1981, 15: 1983, 16: 1982, 17: 1982
Arkitekt: Begus Hus AB, Korsberga
Byggmästare: 14: Knut Göransson, 15: Jan-Åke Persson, 16 och 17: Kjell Dreyer
Byggherre: 14: Bengt och Britta Göransson, 15: Willy och Anita Sjöberg, 16: Stellan och Ann-Marie Gustafsson, 17: James och Margona Rawsthorne
Funktion: Enfamiljsbostäder

En samlad bebyggelse på fyra friliggande enfamiljsbostäder i ett och ett halvt plan. Assistenten 14: rött tegel i vilt förband, halvvalmat sadeltak med röda tvåkupiga betongpannor, huvudentré mot norr. Assistenten 15: vit kvastad puts, sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, huvudentré mot norr. Assistenten 16: gulmålat tegel i löpförband, sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, huvudentré mot väst. Assistenten 17: vitgrå konstputs, halvvalmat sadeltak med svarta schingelplattor och två vita murade skorstenar, huvudentré mot norr. Samtliga hus har obefintliga socklar, svarta eller bruna helfönster och till varje fastighet hör ett panelklätt garage.

Assistenten 19, 20, Hultbergsgatan 3 / Hövdingegatan

Byggnadsår: 1936
Arkitekt: BORO-hus, Landsbro
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halvplansvilla med källare och vind, fasader klädda med vit trapetsprofilerad plast, brun d:o i gavelröstena. Sadeltak med grå eternitskivor, murad skorsten i mörkrött tegel. Svarta mittpostfönster i vita karmar, huvudentré mot söder i utbyggnad, helgjuten sidotrappa. Grå cementputssockel. Huset var ursprungligen klätt med träpanel men kläddes med nuvarande plast under förändringsarbeten mellan 1970 och 1975. På tomten finns även ett garage med förråd och ett uterum som tillkom vid samma tidpunkt.

Badmästaren

Kvarteret stakades ut 1904 tillsammans med övriga kvarter norr om Lussebäcken tillhöriga familjen Unman. I norr avgränsas kvarteret av Döbeliusvägen framdragen vid hemmansklyvningen 1856-57 för att alla jordägare skulle kunna nå sin lotter. Troligen i samband med inkorporeringen av Västra Ramlösa by i Helsingborg 1919 gavs gatan namnet Döbeliusvägen. I söder tillkom Humlegårdsgatan, namngiven efter den gård gatan sträckte sig till; Nya Humlegården, en gård som avsköndrades från den äldre gården Humlegården närmre Köpinge. Numera är gatan omdöpt till Julinsgatan efter fru Juhlin Dannfelt, ägare till Ramlösa brunn 1841-46. Idag är Badmästaren det sista kvarter mot öst med äldre bebyggelse men Unmans planer var att fortsätta utstakningen av fler tomter på samma sätt med ytterligare fyra kvarter österut. Försäljningen gick dock inte i den takt som för-

väntades och de östra kvarteren såväl söder som norr om Döbeliusvägen stakades aldrig ut.

Till skillnad från grannkvarteren Kurgästen och Läka- ren bebyggdes Badmästaren senare, de flesta husen uppfördes på trettio- och fyrtiotalet. Kvarterets äldsta byggnad torde vara Badmästaren 1 som lär ha flyttats till sin nuvarande plats från Ljungbyhed, där den tjänade som officersbostad "Emsgård". Två fina exempel på byggnade under den senare perioden utgör Badmästaren 6 respektive 13 från 1940-talet. Längs Julinsgatan mot öst visar kvarteret upp sin yngsta sida med hus från främst femtio- och sextiotalet. Kvarteret har sålunda växt i en relativt lugn och jämn takt utan några större bebyggelsemässiga avvikelser. Detaljplanen för Badmästaren upprättades 1980 och medger fristående bostadsbebyggelse i två plan.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Badmästaren 1, Döbeliusvägen 18 / Borgaregatan

Byggnadsår: Okänt
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad

Äldre vitputsat boningshus i ett och ett halvt plan med källare, halvvalmat sadeltak med svarta schingelplattor, två vitputsade skorstenar. Fönstren ersatte 1972 äldre korspostfönster med mörkbruna och svarta mittpostfönster. Huvudentré förlagd i indragen nisch i byggnadens nordöstra hörn. Sockel är svartmålad och avsatt. På södra gavel en masonitklädd veranda med balkong upptill.

Badmästaren 2, Döbeliusvägen 20

Byggnadsår: 1920
Arkitekt: A Arvidsson
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Lantbrukaren Olof Bengtsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Ett och ett halvt plan med källare och vind med putsade fasader i rosabeige puts, vita rusticerade hörnkedjor. Sadeltak med svarta enkupiga betongpannor och två vitputsade skorstenar. Gräddvita mittpostfönster med framspringande putsade vita omfattningar. På västra gaveln ett falskt burspråk med balkong ovanpå med putsat bröstvärn. Huvudentrén är inramad mot norr med fristående vita kolonner, sockeln är brun och avsatt. 1954 inreddes ett garage och pannrum i källaren med nerfart från väst, samtidigt byttes en del fönster ut. 1972 byggdes garaget på med ett uterum på södra fasaden.

Badmästaren 2

Badmästaren 9, Julinsgatan 22

Byggnadsår: 1923
Arkitekt: Martin Pettersson
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Sjukgymnast G H Backman
Funktion: Enfamiljsbostad

En och en halv våning med källare och vind i gult slammat tegel. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, vitputsad skorsten, vit avtrappad takfotsgesims. Vita mittpostfönster med spröjs på bottenvåningen och vita helfönster på ovanvåningen. Huvudentrén ligger på baksidan i en panelklädd grovfartstu medan en glasad veranda ligger mitt på södra fasaden. Sockeln är grå och avsatt med framspringande hörnpartier. Huset putsades 1941 över rödbrunt flamtegel i kryssförband, 1985 sattes takfönster och takkupa upp. Helfönstren på ovanvåningen har bytts ut i senare tid och troligen har huvudentrén legat på södra fasaden där verandan nu har byggts ut.

Badmästaren 10, Julinsgatan 24

Byggnadsår: 1947
Arkitekt: Edvin Tidblad
Byggmästare: Carl Gadd
Byggherre: Sjökapten Bertil Hedberg
Funktion: Enfamiljsbostad

En och en halv våning i vit puts med källare. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor och murad skorsten. Ljusgula mittpostfönster i bruna karmar och bruna fönsterluckor. Huvudentré mot söder med utspringande omfattning klädd med brun klinkers. Gråmålad murlivssockel. På tomten finns även ett glasväxthus och ett förråd som en gång varit gatukontorsvagn.

Huset är i stort sett oförändrat sedan det uppfördes, 1950 sattes en takkupa upp och ett fönster på norra fasaden murades igen, 1980 tillkom ett takfönster.

Badmästaren 11, Borgaregatan 9 / Julinsgatan

Byggnadsår: 1939
Arkitekt: Filip Lundgren
Byggmästare: Oscar Paulsson
Byggherre: Fröken Greta Herrström
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsbyggnad i vit slät puts med källare. Huset har ett flackt pulpettak täckt med asfaltpapp och en murad skorsten. Röda helfönster, huvudentré mot öster med utspringande tegelomfattning och skärmtak, brunmålad murlivssockel. Garage med nerfart från Borgaregatan belägen i källaren. Huset byggdes 1944 till mot söder och målades på 1950-talet om från gult till vitt.

Badmästaren 13, Borgaregatan 5

Byggnadsår: 1940
Arkitekt: Hugo Jonsson
Byggmästare: Emanuel Ebbesson
Byggherre: Byggmästaren, Emanuel Ebbesson
Funktion: Enfamiljsbostad

Tegelbyggnad i ett och ett halvt plan, murad med gult tegel i blixtmunkförband. Valmat sadeltak med röda enkupiga tegelpannor och en murad skorsten, en kraftig, avtrappad gul- och gräddvitmålad, klädd takfot. Fönstren är bruna med mittpost, därtill finns två rundfönster på var sin sida om entrén mot Borgaregatan. Entrén markeras ytterligare av en bred framspringande kornisch som även täcker de två rundfönstren. Sockeln är gråmålad och avsatt. Mot väster har en täckt altan av vit fjällpanel byggts till och mot norr en carport. 1993 sattes takkupan mot väster upp.

Badmästaren 14, Borgaregatan 3

Byggnadsår: 1925
Arkitekt: A Arvidsson
Byggmästare: Okänd
Byggherre: C A Pettersson
Funktion: Enfamiljsbostad

Gult putsad en- och en halv våningsbyggnad med källare och vind, sadeltak med röda tegelpannor, murad skorsten och takkupa klädda med plåt. Vita mittpostfönster. Huvudentré på norra gaveln med kornischpydd omfattning, liknande entré på östra långsidan. På tomten finns även ett panelklätt förråd.

Badmästaren 13

Övrig bebyggelse:

Badmästaren 3, Döbeliusvägen 22

Byggnadsår: 1955
Arkitekt: Widmark & Platzer A/B, Stockholm
Byggmästare: Josef Wallin
Byggherre: Transformatormontör Bengt Hulthén
Funktion: Enfamiljsbostad

En och en halv våning med källare, uppfört i gult krattat tegel i blixtmunkförband. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten. Vita helfönster, på södersidan med utspringande fönsteromfattning. Grå slät murlivssockel i cementputs. I källarvåningen har tidigare funnits garage.

Badmästaren 5, Julinsgatan 12

Byggnadsår: 1964
 Arkitekt: AB Fogelfors bruk
 Byggmästare: B J Fogelberg
 Byggherre: Tegelbruksarbetaren Gösta Nilsson
 Funktion: Enfamiljsbostad

Enplansvilla med källare och vind i rödbrunt tegel i vilt förband. Sadeltak med svarta enkupiga betongpannor, murad skorsten. Vita helfönster, huvudentré mot öst mot Julinsgatan. Sockeln är slätputsad, grönmålad och indragen. På baksidan är en inglasad vinterträdgård tillbyggd. På tomten står också en stockpanelklädd gäststuga med sadeltak.

Badmästaren 6, Julinsgatan 14

Byggnadsår: 1949
 Arkitekt: Hans Ekelund
 Byggmästare: John Ekelund
 Byggherre: Snickaren Bror Larsson
 Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsvilla med källare, gult krattat tegel i blyxmunkförband, tillbyggnad i ett plan mot trädgård. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten. Vita hel- och mittpostfönster, delvis med utspringande omfattning i rullskift. Huvudentré mot öst med utspringande omfattning av brunt hålkälstegel. Grå slätputsad murlivssockel. 1959 byggdes huset till med en vinklad tillbyggnad mot väst.

Badmästaren 7, Julinsgatan 16

Byggnadsår: 1930
 Arkitekt: Folke Gustafsson
 Byggmästare: Okänd
 Byggherre: Okänd
 Funktion: Enfamiljsbostad

Villa i ett och ett halvt plan och källare, klädd med grovhuggen vit mexisten. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten i rödbrunt tegel. Svarta helfönster. Huvudentré i tillbyggnad på södra gaveln. Obefintlig sockel. Huset kläddes med eternit 1961 på en ursprunglig träpanel, 1974 byggdes huset till och kläddes med mexisten, 1981 byggdes huset till mot väst och fick en ny entré.

Badmästaren 8, Julinsgatan 18.

Byggnadsår: 1965
 Arkitekt: AB Fogelfors Bruk, Fågelfors
 Byggmästare: Ing Ingemar Johansson och Knut Nilsson, Burlöv
 Byggherre: Tågarps Cementgjuteri
 Funktion: Enfamiljsbostad

Vinkelbyggnad i en våning med källare och vind i rött tegel i blyxmunkförband. Sadeltak med tvåkupiga svarta betongpannor, murad skorsten. Vita helfönster i svarta karmar. Huvudentré mot öst. Indragen cementputssockel. I vinkeln en öppen altan med pool, på tomten finns även ett panelklätt förrådsskjul.

Badmästaren 12, Borgaregatan 7

Byggnadsår: 1914 eller 1917 respektive 1996
 Arkitekt: Okänd respektive Arkitektateljén
 Byggmästare: Stig Nilsson (nya byggnaden)
 Byggherre: Direktör Simonsson respektive Kristina Bergsten
 Funktion: Enfamiljsbostad "Stenstugan"

Byggnaden består av två sammanbyggda byggnadskroppar, den äldre från 1910-talet och den yngre från 1996. Ursprungliga byggnadskroppen är på en våning med vind och källare medan tillbyggnaden är på en och en halv våning. Fasadmaterialet är röd locklistpanel respektive röd lockpanel, med vita knutar. Sadeltak med svart takplåt respektive svarta betongpannor, plåtklädda skorstenar. Huvudentré belägen i sammanbyggnaden mot söder. Vita mittpostfönster med vita omfattningar. På tomten finns även ett uthus i röd locklistpanel, farstu med röda och vita snickeridetalljer.

Byggherren sålde huset efter en kort tid till Gösta Bergsten som gjorde ett flertal trä- och stenhuggeriarbeten, varav flera finns kvar i trädgården. Efter detta kallas huset "Stenstugan".

Badmästaren 20, Döbeliusvägen 24 / Julinsgatan

Byggnadsår: 1953
 Arkitekt: Vetlandahus, Vetlanda
 Byggmästare: John Björk
 Byggherre: Chaufför Gunnar Green
 Funktion: Enfamiljsbostad

Villa i en och en halv våning med källare, med gult krattat tegel i vilt förband. Sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, murad skorsten. Bruna helfönster, huvudentré mot söder flankerad av två femkantiga spröjsade fönster med utspringande omfattning av rött tegel. Mot söder vetter även en delvis klädd altan. Gråmålad murlivssockel. Bortsett från takpannorna är huset i stort oförändrat. 1975 inreddes en gillestuga i källaren där det förut varit garage, med nedfart vid västra gaveln.

Badmästaren 21, Julinsgatan 10

Byggnadsår: 1993
 Arkitekt: Hans Gumabon
 Byggmästare: Jerry Lindberg, Viken
 Byggherre: Hans Gumabon
 Funktion: Enfamiljsbostad "Villa Maria"

En- och en halv våningsvilla i kvastad gräddvit puts, halvvalmat sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, putsad skorsten, mot väster en frontespisliknande takkupa. Vita helfönster med fuskpröjs. Huvudentré med över- och sidoljusfönster mot öst. Gråmålad låg murlivssockel. På tomten står också ett panelklätt garage.

Badmästaren 22, Borgaregatan 1

Byggnadsår: 2000
Arkitekt: Myresjöhus AB
Byggmästare: Gert Johansson
Byggherre: Michael Bergqvist, Agneta Ekman
Funktion: Enfamiljsbostad

Vitputsad villa på ett och ett halvt plan. Sadeltak med röda betongpannor. Fönstren är vita och försedda med lös spröjs. På tomten finns även ett vitt panelklätt garage.

Barden

Kvarteret Bardens bebyggelse grupperar sig kring nuvarande fastigheten Barden 7. Denna var ursprungligen ett trädgårdsmästeri med fruktplanteringar som sträckte sig över större delen av norra sidan om Lussebacken. Med sin jordmån av torv- och sandmylla på ett södersluttande läge har området lämpat sig väl för odling. Barden 7 tillhörde trädgårdsmästaren Nils Fredrik Persson som 1884 friköpte tomten från Köpinge nr 4 och som något senare troligen lät uppföra en vinkelbyggnad av korsvirke med soltorkat tegel i facken. Huvudbyggnaden står fortfarande kvar och påminner trots senare tiders omfattande tillbyggnader om områdets agrara ursprung. Därefter tillkom det ny bebyggelse i kvarteret först på 1910-talet och senare efter 1920 när de sista tomterna avstyckades. Tre villor från 1920-talet i kvarterets västra del revs i början på 1980-talet och gav plats för sex moderna typvillor. Karaktärsbebyggelse i kvarteret är förutom nämnda

da Barden 7 framför allt Barden 4 liksom nr 6. Barden 4 är uppfört av murad kalksandsten, en konstgjord sten framställd av kalk och sand som ånghärdats men som aldrig fick någon större spridning. Barden 6 var ursprungligen en kolonistuga på avstyckad mark från trädgårdsmästeriet och påminner om den tidigaste småskaliga bebyggelsen som i form av kolonistugor eller sommarhus föregick permanentboendet. Marken styckades av i samband med den stora fastighetsregleringen av hela området 1904-05. I kvarteret Barden avstyckades de östra tomterna (nuvarande nr 4, 6 och 13) först och trädgårdsmästeriet hade då fortfarande den västra delen av kvarteret kvar för odlingsändamål. Kvarterets södra gräns går längs Ramlösabacken och en promenadstig. Detaljplanen är från 1980 och medger fristående bostadsbebyggelse i två plan.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Barden 13, 14, Hövdingegatan 24

Byggnadsår: 1909
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: M Lundström
Byggherre: Fröken Anna Elisabeth Hall
Funktion: Bostad "Hallstorp"

Putsad en- och en halv vånings villa med källare och hantverkssvind. Putsen är vitmålad och längs fasaden löper horisontella hålkälsprofilerade band. Under takvåningen löper en profilerad våningsgesims. Sadeltaket är täckt med röda eternitplattor, har två murade skorstenar, gula och gröna snickeridetalljer. Gröna fönster av främst korspostmodell med slätputsade fönsteromfattningar och utspringande putsspegel under avtrappade fönsterbänkar. Avsatt grå putssockel. Huvudentrén vetter mot Hövdingegatan och markeras av en triangulär frontespis och en öppen glasad farstuvist. 1949 byts takmaterial till nuvarande röda eternit och 1957 anordnades garage under utbyggnaden på norra gaveln. Utbyggnaden som har fungerat som tvättstuga är förmodligen ej ursprunglig.

Klassificeringen motiveras av att byggnaden är välartikulerad och välbehållen med flera tidstypiska drag, som

Barden 13, 14

den hålkälsprofilerade fasaden, snickeridetalljer, intakta byggnadsvolymer och fönster samt eternittakets ursprungligt tunna och lätta karaktär.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Barden 2, Humlegårdsgatan 4

Byggnadsår: 1922
Arkitekt: C Rosenius
Byggmästare: Byggmästare Tapper, Råå
Byggherre: Banvakten Johannes Persson
Funktion: Enfamiljsbostad

Putsad en och en halv våningsvilla med inredd vind och källare. Fasadputsen är grov och ljusgul, sadeltaket täckt med ljusgrå eternit och bryts på lågsidorna av frontespiser, på norra sidan utspringande med triangelformat krön. Två murade skorstenar. Fönstren är vita och huvudsakligen av dubbel korspostmodell. Sockeln är avsatt och i ljusgrå grov puts. Huvudentrén vetter mot norr och markeras av en utspringande omfattning med tegelpannekrön. 1946 täcktes taket med rödbrun eternit, därtill har ett fönster murats igen på västra gaveln. På tomten står även ett panelklätt garage.

Barden 6

Barden 6, Hövdingegatan 28

Byggnadsår: 1906
Arkitekt: Troligast byggherren
Byggmästare: Troligast byggherren
Byggherre: Trävaruhandlanden Petter Sjögren
Funktion: Enfamiljsbostad

Oregelbunden envåningsbyggnad med källare, klädd med ljusgrå eternit med röda hörnfoder. Sadeltak med olika fall täckta med röda eternitplattor med murad skorsten. Fönstren är vita av mittpostmodell med spröjs. Sockeln är låg och något indragen, huvudentrén är förlagd åt öst i en glasad veranda med vita spröjsade helfönster. På tomten finns även ett förrådshus på 1 1/2 våning klädd med gul lockpanel och vita knutar. Huset som ursprungligen var en kolonistuga har byggts till i olika etapper: 1930, 1935 och 1967. På femtiotalet kläddes den gula panelen med eternit samtidigt som ett

flertal snickeridetaler togs bort, bl a en drakpydd taknocksdekor.

Barden 7, Hövdingegatan 26

Byggnadsår: 1884 eller strax därefter
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Troligen trädgårdsmästaren Nils Fredrik Persson
Funktion: Enfamiljsbostad

Vinkelbyggnad i ett och ett halvt plan, med källare och garage i suterräng. Huvudsakligen klädd med blå stående locklistpanel med vita knutar. Sadeltak med gula enkupiga tegelpannor, vitputsad skorsten. Sockeln är på huvudbyggnaden vitputsad över en avsatt gråstenssockel, på övriga delar vit och indragen putssockel. Fönstren är vita med mittpost eller trelufts med vertikalpost och har vita brädomfattningar. Huvudentré mot öst. På södra gaveln i suterräng ligger ett inglasat växthus. Fastigheten ligger indragen bakom Barden 6 och 13. På tomten finns även ett litet fönsterlöst skjul med blå locklistpanel.

Av det ursprungliga trädgårdsmästeriet kvarstår idag endast den östra längan. Den har en korsvirkesstomme med lertegelfyllningar i facken. Den norra längan som fungerade som lada revs 1932. Då företogs även en del flyttningar av fönster och dörröppningar och byggnaden inreddes till tvåfamiljsbostad, eventuellt var det i samband med det som byggnaden panelades. 1966 byttes panelen och målades blå, sockeln omputsades och 1970 uppfördes den norra längan som förråd. 1972 byggdes byggnaden till mot söder med garagenerfart och växthus. 1977 byggdes förråd och boningshus ihop och ett uterum mot väst byggdes. Klassificeringen gäller endast den ursprungliga huvudbyggnaden.

Barden 7

*Övrig bebyggelse:***Barden 4, Humlegårdsgatan 8 / Hövdingegatan**

Byggnadsår: Okänt (tomtavsöndring 1908)
 Arkitekt: Okänd
 Byggmästare: Okänd
 Byggherre: Okänd
 Funktion: Enfamiljsbostad "Rosenhill"

Huset på en och en halv våning med källare är murat i löpförband med ljusgrå kalksandsten och utspringande hörnkedjor. Sadeltaket täckt med tvåkupiga betongpannor och har en murad skorsten i rött tegel. Fönstren är bruna av främst korspost- eller dubbel korspostmodell med rakt slagna valv, sockeln avsatt och gråmålad. Huvudentrén är förlagd på norra fasaden. På tomten finns även ett förråd murat av delvis samma kalksandsten och delvis rött tegel, förrådet har sadeltak med en murad skorsten och har enligt uppgift använts som stall.

Barden 15, Humlegårdsgatan 2

Byggnadsår: 1984
 Arkitekt: Myresjöhus
 Byggmästare: Rolf Tublén
 Byggherre: Christina Nilsson
 Funktion: Enfamiljsbostad

Barden 16, Bågenholmsgatan 7

Byggnadsår: 1984
 Arkitekt: Myresjöhus
 Byggmästare: Rolf Tublén
 Byggherre: Per-Axel och Kerstin Mattson
 Funktion: Enfamiljsbostad

Barden 17, Bågenholmsgatan 9

Byggnadsår: 1986
 Arkitekt: Götenehus
 Byggmästare: Sven Nordström
 Byggherre: Helena och Lars Ringbrant
 Funktion: Enfamiljsbostad

Barden 18, Bågenholmsgatan 11

Byggnadsår: 1986
 Arkitekt: Götenehus
 Byggmästare: Sven Nordström
 Byggherre: Per Svensson, Gun Pettersson
 Funktion: Enfamiljsbostad

Barden 19, Bågenholmsgatan 13

Byggnadsår: 1986
 Arkitekt: Götenehus
 Byggmästare: Sven Nordström
 Byggherre: Christel och Paul Österström
 Funktion: Enfamiljsbostad

Barden 20, Bågenholmsgatan 15

Byggnadsår: 1987
 Arkitekt: Götenehus
 Byggmästare: Ronny Lindberg
 Byggherre: Jan Håkansson, Elisabeth Pålsson
 Funktion: Enfamiljsbostad

En samlad bebyggelse av 1 1/2 plans typvillor, Barden 19 och 20 i suterräng mot söder. Samtliga byggnader är klädda med stående lockpanel målade i vitt, grönt, rosarött, gröngrått eller gult. Vita helfönster med vita omfattningar, förutom Barden 15 med bruna helfönster. De flesta husen har obefintlig sockel, annars något indragen slät cementputsad. Entréer på långsidorna. På respektive tomter står också garage med förråd i samma material och färgbehandling som boningshus.

Boktryckaren

I kvarteret Boktryckaren ligger Rankulla, en mangårdsbyggnad med en tillhörande korsvirkeslänga. Gården var ursprungligen trelängad, tillhörde Köpinge 7 och fungerade en tid som småskola fram tills dess att en riktig skola byggdes inne i Köpinge 1874. Det stora vårdträdets på gårdsplanen ska vara planterat samtidigt som gården uppfördes vilket lär ha varit 1848. Gården har i senare tid haft ett mindre trädgårdsmästeri med växthus på södra sidan, och under 1940-70-talet var här även ved- och kolhandel och dessutom en mindre bensinstation ut mot gatan. Idag utgör huvudbyggnaden tillsammans med korsvirkeslängan och den grusade gårdsplanen med

vårdträdet ett kultur- och samhällshistorisk viktigt inslag i miljön genom att minna om områdets jordbrukshistoriska betydelse. I kvarteret finns även fabrikör Ragnar Jönssons stora villa ritad av Mauritz S:son Claes, Jönsson som drev cykelfabriken Kärrnan. Kvarteret sträcker sig söderut med modernare bebyggelse som ej tagits med i inventeringsområdet. Detaljplanen för kvarteret är från 1979 och för de berörda fastigheterna medger planen fristående bostadsbebyggelse i ett plan, undantaget transformatorstationen där planen är anpassad efter dess nuvarande funktion.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Boktryckaren 13, Kummelgatan 1 / Södra Brunnsvägen

Byggnadsår: 1918
Arkitekt: Mauritz S:son Claes
Byggmästare: And J Ahlström
Byggherre: Fabrikör Ragnar Jönsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Gulputsad tvåvåningsvilla med vind och källare på en grå avsatt putssockel, vita hörnkedjor. Valmat sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, två murade skorstenar, röda plåtklädda takkupor. På fasaden ett putsat vitt band under takfoten. Fönstren är vita och av mittpost- eller korspostmodell med spröjs. Huvudentrén ligger i en välvd nisch belägen i hörna med loggia ovanpå. På södra fasaden finns ett glasat uterum med balkong ovanpå. I klassificeringen ingår även den vita putsade muren längs Södra Brunnsvägen. Byggnaden är väsentligen i ursprungsskick och genom sin volym, högresta takform, fönstergrupperingar, artikulerade entréparti samt materialkvalitet utgör den ett värdefullt inslag av tidig tjugotalsklassicism.

Boktryckaren 13

Boktryckaren 15, Södra Brunnsvägen 78

Byggnadsår: 1949
Arkitekt: Ingenjör Robert Hedetun
Byggmästare: Ingenjör Yngve Ahlström
Byggherre: Hälsingborgs Stads El- och Gasverk
Funktion: Transformatorstation

Mindre byggnad i ett plan med fasader murade med hälsingborgstegel i kryssförband, sadeltak med ett kopparklätt gavelfält, en avtrappad takfotsgesims löper runt hela byggnaden. På västra fasaden finns en brunlaserad dörr. Byggnaden vilar på en slät avsatt svart putssockel. Byggnaden utgör i sin enkelhet en av flera välbevarade och enhetliga nätstationer i Hälsingborg. Den är tidlöst påkostad med koppardetaljer och murat med handslaget tegel, i detta ett föredömligt exempel på visad omsorg över en bebyggelse som annars tillhör de anspråkslösare.

Boktryckaren 15

Boktryckaren 16 (mangårdsbyggnaden), Södra Brunnsvägen 76

Byggnadsår: Troligen 1848
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Flerfamiljsbostad

Huvudbyggnaden i Rankulla är på en- och en halv våning, med gult putsade fasader på en mörkgrå putssockel. Sadeltaket är lagt med röda enkupiga tegelpannor, har fyra murade skorstenar, mot norr bruna plåtklädda takkupor och på var långsida en bred putsad frontespis. Fönstren är vita av mittpostmodell. På norra långsidan finns två huvudentréer, grå och vita parspegeldörrar med överljusfönster. Källarnedgång på östra gaveln samt på södra långsidan. På tomten ingår även två enklare skjul som ej ingår i klassificeringen samt en korsvirkeslänga (se nedan). Egenskaper som motiverar klassificeringen är, förutom dess viktiga lokalhistoriska betydelse, intakta byggnadsvolymer, symmetriska dörr- och fönstergrupperingar, samt den sammanhållna och välbevarade miljön.

Boktryckaren 16 (mangårdsbyggnaden)

Boktryckaren 16 (korsvirkeslängan), Södra Brunnsvägen 76

Byggnadsår: Troligen 1848
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Flerfamiljsbostad

Korsvirkeslängan är förmodligen samtida med mangårdsbyggnaden i gården Rankulla (se ovan) och fungerade troligen ursprungligen som stalllänga. På långsidorna samt norra gaveln visar byggnaden upp en korsvirkesfasad med rödmålat ektimmer med ljusrött, bränt tegel i fyllningarna. Södra gaveln är uppmurad i senare tid (1940-talet) med mörkrött tegel i vilt förband. Byggnaden

Boktryckaren 16 (korsvirkeslängan)

den vilar på en sockel som delvis består av storgatsten, betongblock och vit puts. Sadeltaget är lagt med röda tvåkupiga tegelpannor, har två murade skorstenar samt takfönster. Fönstren är vita med mittpost, fusksprijs och rakt slagna valv. På östra långsidan finns två entréer, gröna diagonalpanelade trädörrar med fönsterluster. Fram till 1941 var taket lagt med halm då det ersattes med tegel och två nya fönster togs upp på östra långsidan. Året efter grävdes källaren ut, med ingång från västra långsidan. Byggnadens kvalitéer som motiverar klassificeringen är, förutom sammanhanget med huvudbyggnaden, dess materialkvalité i korsvirkesfasaden samt dess enkla och sammanhållna volym, påminnande om den ursprungliga funktionen som ekonomibyggnad.

Brunnsmästaren

Kvarteret består idag av bebyggelse från främst 1960- och 70-tal. Den södra avgränsningen, Södra Brunnsvägen, anlades någon gång under andra hälften av 1800-talet som en mer farbar väg mellan Köpinge och Västra Ramlösa by. Fram tills dess hade huvudtrafiken mellan byarna gått genom parken, något som också blev till problem när brunnsledningen började ta ut entréavgift under sommaren. Norra avgränsningen längs Östra Brunnsmästaregatan hette fram till 1973 Särögatan. Framför kvarteret Brunnsmästaren hade Ramlösa Brunn under 1880- och 90-tal sin något ökända nöjesplats med tivoli som gick under namnet Fjället. När tivolit och nöjesplatsen senare försvann i och med Folkets Parks tillkomst 1896 levde namnet kvar i den korsvirkeslänga som stod kvar vid Brunnsvägen – Fjällstugan, även kallad Torpstugan. På nuvarande tomt nr 14 och 15 stod

den fram till 1980-talets början, en korsvirkeslänga med tegelfack. Den uppfördes som personalbostad till brunnssparkens personal och fungerade sedermera som personalbostäder åt Ramlösa vattenfabrik innan den övergavs i slutet på 1970-talet när vattenfabriken flyttade. Kvarteret har inga byggnader som märkts ut som betydelsefull för kulturmiljön men är ändå av vikt för upplevelsen av infartsmiljön till parken. Dessutom är kvarteret rikt på representativ typhusbebyggelse i ursprungsskick från 1960-70 talen. Mellan kvarteret Brunnsmästaren och Vattuprovaren står än idag den allé som ursprungligen planterades vid infarten till "Tonvillan", belägen i grannkvarteret Kantorn (nu riven). Detaljplanen som upprättades 1977 är anpassad efter nuvarande fristående bostadsbebyggelse i ett plan.

Övrig bebyggelse:

Brunnsmästaren 7, Östra Brunnsmästaregatan 4 / Hyllengrens-gatan

Byggnadsår: 1967
Arkitekt: Gullringshus AB
Byggmästare: Sven Schön
Byggherre: Kamrer Ewert Ekblom
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med källare och vind, klädd på långsidorna med blekgrön stående lockpanel och på gavlarna med hålkälstegel målat i samma kulör, vita knutar. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten. Vita fönster av olika modell med vita markerade omfattningar. Sockeln är gråmålad och indragen. Huvudentré mot norr. Altan med uterum mot söder. 1998 kläddes långsidorna med blekgrön panel och gavlarna målades i samma färg. Dessförinnan var fasaderna klädda med mörkrött hålkälstegel. På tomten finns även ett panelklätt garage på östra gaveln.

Brunnsmästaren 8, Östra Brunnsmästaregatan 6

Byggnadsår: 1970
Arkitekt: Jan-Erik Forell
Byggmästare: Stig Svensson
Byggherre: Leveranschef Bert Lindvall
Funktion: Enfamiljsbostad

Oregelbunden villa i en och en halv våning med hög och inredd källarvåning, fasader av rödflammigt tegel i vilt förband, gavelröste klätt med svart lockpanel. Sadeltak med gråbruna enkupiga tegelpannor, hög murad skorsten, under takfoten löper ett rullskift runt byggnaden. Bruna hel- och vertikalpostfönster, huvudentré mot norr, indragen slät cementputssockel. Mot söder ligger en upphöjd kringbyggd altan.

Brunnsmästaren 9, Östra Brunnsmästaregatan 8

Byggnadsår: 1968
Arkitekt: Skogsägarnas Industri AB, Hultsfred
Byggmästare: Josef Wallin, Vallåkra
Byggherre: Lantbrukaren Arthur Nilsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Villa i ett och ett halvt plan och källare med rött krattat tegel i blyxmunkförband, sadeltak med gråbruna plattfalsade takpannor, murad skorsten i rött krattat tegel. Vita och bruna helfönster, ljusgrå murlivssockel. Huvudentré mot norr med sidoljusfönster. På östra gaveln finns en enkel balkong. 1972 anlades ett uterum mot söder.

Brunnsmästaren 10, Östra Brunnsmästaregatan 10

Byggnadsår: 1967
Arkitekt: LB-Hus, Bromölla
Byggmästare: Sven Erik Jönsson, Viken
Byggherre: Försäljningsingenjör Åke Johnsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Villa i delvis ett plan och delvis ett plan med vind, klädd med vitmålade siporexelement och gavelrösten klädda med brun lockpanel. Sadeltak med grå korrugerad eternit och plantak. Svarta helfönster, delvist med svart fjällpanelsbröstning. Låg, gråmålad och något indragen putssockel. Huvudentré mot öster med skärmtak och sidoljusfönster.

Brunnsmästaren 11, Östra Brunnsmästaregatan 12

Byggnadsår: 1973
Arkitekt: Bertil och Lennart Ekholm, Klippan
Byggmästare: Byggnads AB Cay Johansson
Byggherre: Byggnads AB Cay Johansson
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med källare och vind, klädd med vit slät-huggen mexisten, valmat sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, murad skorsten. Svarta hel- och mittpostfönster med spröjs, svarta fönsterluckor. Sockeln är gråmålad i murlivet, huvudentré mot norr med sidoljusfönster. Mot söder en halvt inbyggd altan. På tomten finns även ett murat garage med plantak.

Brunnsmästaren 12

Brunnsmästaren 12, Södra Brunnsvägen 19 / Hyllengrensgatan

Byggnadsår: 1968
Arkitekt: LB-Hus, Bromölla
Byggmästare: Sven-Erik Jönsson
Byggherre: Stig Schöld
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med vind, klädd med vit släthuggen mexisten, gavelröste klädda med brun lockpanel. Sadel-tak täckt med grå korrugerad eternit, svart plåtklädd skorsten. Bruna helfönster och brun slät indragen sockel. Huvudentré mot väst med sidoljusfönster. Norra delen är klädd med vita siporexelement och inhyser "Kerstin Lagmarks Folkdräkts- & Garnaffär". 1985 inreddes ga-raget till nämnda tygaffär och en carport med brun fjäll-panel byggdes till mot norr.

Brunnsmästaren 13, Södra Brunnsvägen 21

Byggnadsår: 1968
Arkitekt: LB-Hus, Bromölla
Byggmästare: Sven-Erik Jönsson
Byggherre: Kamrer Bertil Karlsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Samma typ av byggnad som Brunnsmästaren 12 men skiljer sig åt genom att garaget är placerat med infart från söder. Framför och vid sidan om detta finns en från 1974 tillbyggd carport med uterum.

Brunnsmästaren 14, Södra Brunnsvägen 23

Byggnadsår: 1989
Arkitekt: BORO AB, Landsbro
Byggmästare: Inga uppgifter
Byggherre: Mikael och Lena Andersson
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med vind, vitt slammat tegel. Valmat sa-deltak med svarta tvåkupiga betongpannor. Vita hel-fönster med fuskpröjs, obefintlig sockel. Huvudentré mot öst. På tomten står även ett panelklätt förrådsskjul. 1990 ändrades en carport till garage och 1997 byggdes huset till mot norr.

Brunnsmästaren 15, Södra Brunnsvägen 25

Byggnadsår: 1998
Arkitekt: Örementhus
Byggmästare: Gert Ove Nilsson, Thomas Jacobsen, Mikael Sandholm, Björn Persson
Byggherre: Ulf och Anette Gustafsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med vind, gul slät puts, sadeltak med röda tvåkupiga betongpannor, svart plåtklädd cylinder-skorsten, avtrappad takfotsgesims. Vita helfönster, obe-fintlig sockel, huvudentré och groventré mot öst. Gara-geinfart på södra gaveln.

Brunnsmästaren 16, Södra Brunnsvägen 27

Byggnadsår: 1973
Arkitekt: Bertil och Lennart Ekholm, Klippan
Byggmästare: Byggnads AB Cay Johansson
Byggherre: Byggnads AB Cay Johansson
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halvvåningsvilla med rödbrunt tegel i löp-förband, sadeltak med svarta enkupiga betongpannor, på södra takfallet en bred takkupa. Svarta spröjsade mitt-postfönster med fönsterluckor. Låg murlivssockel. Hu-vudentré mot norr. Mot söder en terrasserad altan.

Brunnsmästaren 17, Södra Brunnsvägen 29

Byggnadsår: 1975
Arkitekt: Skogsägarnas Industri AB, Hultsfred
Byggmästare: Sundsbyggarna Minnelid & Johansson AB
Byggherre: Fru Gunborg Krusell
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halvvåningsvilla klädd med gult tegel i löp-förband, panelklädda gavelrösten. Sadel-tak med svarta tvåkupiga betongpannor. Bruna helfönster. Låg betong-sockel. Huvudentré belägen på norra långsidan.

Brunnsparken

Ramlösa brunnspark är idag allmän park och dess bygghelsehistoria har beskrivits på tidigare plats i bevarandeprogrammet. Parkområdet består av 22 enskilda byggnader, de flesta villor med egna kvartersbeteckningar där varje byggnad utgör sitt eget kvarter. För överskådlighetens skull beskrivs dock de enskilda byggnaderna samlade och inte uppsplittrade efter kvartersbeteckningen. 1973 beslöts om byggnadsminnesförklaring av brunnsområdet då ägarna, – Ramlösakon-

sortiet, började planera för en ny sk servicestad i parken. Följderna blev att 13 byggnader byggnadsminnesförklarades och de resterande har i och med detta bevarandeprogram märkts ut som särskilt värdefull bebyggelse. Ett par senare uppförda byggnader har inte fått någon skyddsklassificering men omfattas ändå av skyddet det innebär att ingå i en byggnadsminnesförklarad park. Även parken ingår i det skyddsområde som omfattas av byggnadsminnesförklaringen.

Brunshotellet 1

Brunshotellet 1, Ramlösa Brunnspark

Byggnadsminne 1973

(Musikpaviljongen på samma tomt klassificeras som
Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§)

Byggnadsår: 1880

Arkitekt: Stenberg, Stockholm

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Kontorslokaler

Tvåvåningsbyggnad med fasader klädda med gul liggande och delvist stående spontad och avfasad panel, på en hög sockelvåning murad med helsingborgstegel. Det valmade sadeltaket är lagt med svart asfaltpapp, har två murade och två plåtklädda skorstenar. Takfoten är vit med kontursågade konsoler, fack och sågtandsfriser. Vita mittpost- och korspostfönster med spröjs, kontur- och profilsågade omfattningar med profilerade kornischer och konsoler. Sockelvåningen har brunröda helfönster med spröjs i stora välvda fönsteröppningar. Huvudentré i södra fasadens glasade trapphus med grå tunnputsad bottenvåning. I den stora verandan på norra huvudfasaden finns tre brunröda spegeldörrar med fönsterlufter. 1907 gjordes en om- och tillbyggnad efter ritningar av Alfred Hellerström från 1896, modifierade av Ola Anderson. Förändringarna omfattade utbyggnad av matsalsverandan mot söder, samt att kaféverandan byggdes till och fick en öppen balkong. 1929 uppfördes de två fristående trappornen (gul puts) på baksidan och 1938

förflyttades och ändrades musikpaviljongen. Fram till 1989 gjordes ett flertal smärre förändringar som exteriört mest innebar att några fönster och dörröppningar murades igen, respektive togs upp. En genomgripande upprustning ägde rum 1989 då samtliga fogar i sockelvåningens murverk fogades om, grunden putsades om, en brygga till trappornen med takinklädnad och pelare bortrevs samt att en köks- och förrådsbyggnad på södra fasaden revs och ersattes 1990 med nuvarande glas-trapphall. Samtidigt gjordes större förändringar interiört för inredning av kontorslokaler. På tomten står även ett åttakantigt cykel- och sophus som uppfördes 1990 i gul stående och liggande panel (övrig bebyggelse). Musikpaviljongen med tillhörande anläggning i form av kalkstensmur och springbrunn tillhör också fastigheten och klassificeras som särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12. Musikpaviljongen uppfördes 1938 på den plats där det dessförinnan varit anlagd en springbrunn. Springbrunnen har nu sin närmsta efterträdare i brunnsparket framför paviljongen.

Brunshotellet uppfördes 1880 som en ersättning för den äldre hotellbyggnaden från 1807 som brann ner 1879. Brunshotellet – även kallat Stora Hotellet – har såväl genom sin storlek som placering och historia en betydelsefull roll i brunnsparken, främst som samlingslokal för societeten och nu i modern tid för företagen. Byggnaden utgör ett naturligt centrum i parken och detaljplanen från 1992 har märkt ut tomten som kulturresevat.

Brunnshotellet 2, Ramlösa Brunnspark

Övrig bebyggelse

Byggnadsår: 1992

Arkitekt: Contekton

Byggmästare: Håkan Andersson

Byggherre: Fastighetsbolaget Brunnshotellet KB

Funktion: Hälsohem med bad och träningslokaler

Tvåvåningsbyggnad med gul stående och liggande sponstad panel på en grå cementputssockel. Fasaden artikuleras med vita knutar, våningsband och ramverk. Det valmade sadeltaket är lagt med svart falsad takplåt. Fönstren är vita med mittpost och spröjs. Huvudentrén i form av två vita aluminiumdörrar i ett större helglasat parti under en framdragen mittrisalit uppburen av vita pelare. På södra gaveln och västra långsidan en femkantig utbyggnad i två plan. Detaljplanen från 1992 medger bostads- och kontorsverksamhet i två plan, anpassat efter dess läge i värdefull miljö.

Brunnslasarettets huvudbyggnad

Brunnslasarettet 1 (huvudbyggnaden), Ramlösa Brunnspark

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Byggnadsår: 1835

Arkitekt: Fredrik Blom

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Flerfamiljsbostad

Tvåvånings murad byggnad i gult tegel i kryssförband på en låg svartmålad avsatt putssockel. Vita profilerade våningsband samt mitt på baksidan ett vitt putsat parti i två plan. Sadeltaket är valmat och lagt med röda enkupiga tegelpannor, har två murade skorstenar i helsingborgstegel samt bruna plåtklädda takkupor, mot fasaden en vit putsad avtrappad takfotsgesims. Fönstren är av korspostmodell, vita med spröjs, på bottenvåningen med kornischer som bryter igenom våningsbandet och

på ovanvåningen med rakt slagna valv. Huvudentrén är förlagd mitt på västra långsidan, en grön diagonalpanelad pardörr med överljusfönster omgiven av vita framspringande putsade pilastrar med svarta baser, uppbärandes en profilerad gavelförsedd kornisch med texten "LASARETT". Granittrapphäll. Samma entré på baksidan men utan putsad omfattning.

Byggnaden skiljer sig en del från ursprungsritningen från 1834 med en rusticerad första våning och vita hörnpilastrar. Någon puts med rusticering och hörnpilastrar har troligen aldrig förekommit. 1892 inreddes vindsvåningen till sjuksal och troligen höjdes taket i samband med detta, fortfarande belagt med papp. 1928 uppfördes en tillbyggnad mitt på östra långsidan i två plan för inredning av tvätttrum. 1957 inreddes ett kök i det norra uthuset. 1962 inreddes toaletter i vindsvåningen. 1982 revs två glasverandor av äldre datum (dock ej ursprungliga) på respektive gavel och den bakre tillbyggnaden i samband med att byggnaden inreddes till fem lägenheter. Blindfönstren på gavlarna är ursprungliga. Fråga väcktes om byggnadsminnesförklaring för brunnslasarettet 1982 men realiserades aldrig på grund byggnadens dåvarande dåliga skick. Detaljplanen är från 1942 och medger brunnsvärksamhet i två plan men sedan 1982 finns plan-dispens för flerbostadshus.

Brunnslasarettets annex

Brunnslasarettet 1 (annexet), Ramlösa Brunnspark

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Byggnadsår: 1885

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Flerfamiljsbostad

Tvåvåningsbyggnad med fasader klädda med gul liggande pärlspontspanel, vita knutar och våningsband.

Sockeln är murad i brunrött tegel. Sadeltaket är valmat och lagt med röda enkupiga tegelpannor och har vita kontursågade takfotsparrar. Fönstren är vita, av korspostmodell med vita profilerade fönsteromfattningar. Huvudentrén är belägen på södra långsidan, en vit spegeldörr med överljusfönster, vit dörromfattning i en veranda med glasade sidoväggar. På norra långsidan finns två vita spegeldörrar varav den ena har ett överljusfönster. På östra kortsidan finns en glasad och täckt veranda. 1934 gjordes en större tillbyggnad (tre fönsteraxlar bred) mot väster i två plan och i samma utförande som övriga byggnaden. Tillbyggnaden användes för bostad, kontor, matsal och kök. Den ursprungliga byggnaden var tre fönsteraxlar bred med entré i mitten.

Gällande stadsplan för kvarteret är från 1942 och medger användande av mark för brunnsändamål i två plan men sedan 1982 finns plandispens för flerbostadshus.

Kamrersvillan

Kamrersvillan 1, Ramlösa Brunnsparck

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Byggnadsår: 1829

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Bostad och Waldorfdaghem

Byggnaden, det f d brunnskontoret, är uppförd i två och en halv våning med gult putsade fasader, gavelrösten klädda med brun avfasad locklistpanel med sågtandsfris nedtill. Mellan våningarna ett brunrött putsat och plåtklätt våningsband. Sockeln är gråmålad och avsatt, delvis obefintlig. Sadeltaket är lagt med röda eternitplattor, har två murade skorstenar i rödbrunt tegel. Snickerier i gavelrösten och takfotsparrar är brunt eller brunrött målade. Mindre panelklädda frontespiser på långsidorna med rika snickerier. Fönstren är vita, spröjsade av mittpostmodell, i gavelröstena med kontursågade omfattningar. Huvudentrén är belägen på norra långsidan, vit

parspegeldörr med spröjsade stora fönsterluster i en veranda med bruna kontursågade och profilerade stolpar, glasad på sidorna och balkong ovanpå med glasade sidor och sadeltaktäckt. På södra långsidan en öppen veranda i samma storlek som på framsidan men utan glasade sidopartier och ljusare målad.

Byggnaden uppfördes 1829 som en kvadratisk tvåvåningsbyggnad, kalkrappad med murad bottenvåning och korsvirke med tegel i fyllningar på ovanvåningen. 1878 byggdes huset om och fick frontespiser på långsidorna, veranda på norra och södra långsidan med en balkong ovanpå, framför frontespisen mot norr. 1879 var den kalkrappade fasaden målad med ljusröd limfärg och taket klätt med asfaltpapp. 1899 var gavelröstena panelklädda, 1976 gjordes invändiga arbeten, likaså 1991 då ett Waldorfdaghem inrättades på bottenvåningen. Detaljplanen är från 1977 och medger bostad och handel. Byggnadens exteriör är skyddad i detaljplanen.

Kontorsvillan

Kontorsvillan 1, 2, 3, Ramlösa Brunnsparck

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Byggnadsår: 1932

Arkitekt: Arnold Salomon-Sörensen

Byggmästare: K P Svensson

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Tvåfamiljsbostad

Byggnaden är på en våning med inredd vind och källare, fasaderna är klädda med grå locklistpanel på en gråmålad putssockel. Det halvvalmade sadeltaket är lagt med rött enkupigt taktegel, bryts av frontespiser på vardera långsida samt plåtklädda takkupor, tre svarta plåtklädda skorstenar. Framför den södra frontespisen ligger en mindre utbyggnad med balkong ovanpå. Fönstren är vita av främst korspostmodell med spröjs och vita brädomfattningar. Huvudentrén ligger på norra långsidan med dubbel sidotrappa, vit spegeldörr med överljusfönster. Samma dörr finns på västra gaveln med skärmtak och på östra gaveln en liknande med enkel trappa. Huset upp-

fördes som brunnskontor och ritades för att anpassas till den omgivande äldre byggnadsmiljön. 1977 inreddes två lägenheter på bottenvåningen och ett fönster togs upp på östra gaveln. Två år senare inreddes även vinden för bostadsändamål samtidigt som entrén på östra gaveln togs upp och ett skärmtak sattes upp vid den redan befintliga entrén på västra gaveln. Detaljplanen är från 1977 och medger bostad och handel. Byggnadens exteriör är skyddad i detaljplanen.

Läkarvillan 1, 2, 3, Ramlösa Brunnsparck

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: 1800

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Tre familjelägenheter

Läkarvillan

En- och en halv våningsbyggnad med fasader klädda med gul avfasad locklistpanel, frontespiser på långsidorna klädda med liggande spontad panel, vita knutar och gula eller vita snickeridetalljer. Sockeln är grå, låg och avsatt. Halvvalmat mansardtak med röda enkupiga tegelpannor, vita vindskivor, två murade skorstenar i brunrött tegel, plåtklädda röda takkupor på långsidorna. Överkragad dropplista med sågtandsfris under takfoten. De bägge frontespiserna är ej likadana, den södra har en balkong med profilerade snickerier och utskjutande takfall ovanpå en halvöppen veranda. Fönstren är vita och spröjsade, mittpostfönster på bottenvåningen och korspostfönster på mansardvåning och i frontespiser. Huvudentrén på södra långsidan ligger i en bred glasad veranda, dörren är en vit parspegeldörr med stora spröjsade fönsterluffer. På gavlarna finns entréer till de två andra lägenheterna, samma dörrar belägna i helglasade utrum med balkong ovanpå.

Läkarvillan (som även kallats Doktorsvillan efter sin funktion som detta) byggdes som vårdshus 1800, enligt

en brandförsäkringshandling från 1874, ursprungligen i panelklätt korsvirke med spåntak. 1874 är fasaden klädd med ljus panel med rumsmarkerande lisener i mörkare färg, samma som fönsterfodren. Byggnaden innehöll då tolv rum på bottenvåningen och 14 rum på vindsvåningen. En öppen men taktäckt veranda låg mitt på södra långsidan. Mellan 1874 och -78 tillkom flera vindskupor. Den stora frontespisen med balkong på södra långsidan tillkom mellan 1888 och -99 och förmodligen tillkom då även den enklare norra frontespisen. 1975 reparerades fasaden och 1976 rustades byggnaden upp och inreddes till tre lägenheter. Detaljplanen är från 1977 och är anpassad efter dess nuvarande funktion som bostad, därtill är exteriören skyddad i detaljplanen.

Vattenpaviljongen

Ramlösa 2:1 (Vattenpaviljongen), Ramlösa Brunnsparck

Byggnadsminne 1974

Byggnadsår: 1919-21

Arkitekt: Ola Anderson

Byggmästare: A J Ahlström

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Serveringslokal och nöjesscen

Klassiserande halvcirkulär hallbyggnad med dorisk kolonnad och två rektangulära byggnadskroppar vid vardera gavelparti. Fasaderna är vita, putsade och byggnaden vilar på en låg grå avsatt putssockel. Taket är lagt med rött munk- och nunnetegel över pelargången medan flyglarnas framsida är lagt med röda enkupiga tegelpannor. En i mitten placerad överbyggnad i två plan är försedd med ett tälttak med svängd takprofil som lagts med fälsad kopparplåt, överst en kraftigare tornspira. Enda fönstret är ett vitt mittpostfönster på södra fasaden och är försett med ett svart järngaller. På respektive gavel

mot väst finns en vit parspegeldörr i en framspringande dörrromfattning med kornisch över och med svart järngaller framför. I och framför kolonnaden under överbyggnaden finns ett förhöjt scengolv i trä.

Byggnaden uppfördes 1919-21 efter ritningar från 1914 av Ola Anderson som andra klassens varmbadhus med huvudentré under den centrala överbyggnaden. Därbakom möttes man av en vinterträdgård och runt denna sexton badrum med vilorum samt diverse smårum för olika kurer. Med bevarad exteriör men efter invändiga förändringar omvandlades badrummen 1939 till tvätterier och en mindre bostadslägenhet bakom kupolen. I mitten av 1970-talet satte en tids förfall sina spår efter att ha stått tom och oanvänd under några år. Med hänvisningar till sättningar i marken revs de bakre utrymmena 1976, samtidigt sattes några fönster till flyglarna igen i pelargången och en ny dörröppning togs upp på södra flygelgaveln. I brunnshallens norra flygel fanns ursprungligen en vattenservering och i den södra biljettförsäljning till badhuset. Idag används byggnaden dels som lagerlokal till Ramlösa Vårds- hus som driver serveringar sommartid och dels som scen för olika arrangemang. 1993 uppfördes en provisorisk vattenpaviljong bredvid, intill järnkällan, vilken monteras upp inför varje säsong. Detaljplanen är från 1977 och anger att marken ska användas för allmänt ändamål, därtill är exteriören skyddad i detaljplanen.

Ramlösa 2:6 (Västra entrékuren),

Ramlösa Brunnspark

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12

Byggnadsår: Okänt

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: F d biljettkur

Byggnaden är uppförd i gulmålad stående och liggande pärlspontspanel i fack och har en högrest bruten tälttaks- konstruktion, lagd med röda platta falsade tegelpannor, takkupa mot väst. Takspetsen är träinklädd, brun. Fönstren är igenspikade, illusionsmålade i vita fönsterkarmar med spröjs. Ursprungligen vilade byggnaden på en murad tegelsockel. Entrén på östra sidan består av en vit spegeldörr. På norra sidan finns en betjäningslucka. Byggnaden saknar egen fastighetsbeteckning men ingår i parken där detaljplanen från 1977 anger område avsatt för park och plantering.

Spinetten 1, Ramlösa Brunnspark

Övrig bebyggelse

Byggnadsår: 1995

Arkitekt: Gunnar Rebsdorf arkitekt- och konsultbyrå

Byggmästare: Åstorps Byggnads AB

Byggherre: Ramlösa Brunnspark Samfällighets- förening

Funktion: Garage

Västra entrékuren

Enplansbyggnad klädd med gul lockpanel med vita knutar. Sadeltaket är lagt med röda tvåkupiga betongpannor. Garageportarna är gula. På tomten finns även en liten kvadratisk förrådsbyggnad klädd med gul lockpanel, vita knutar och tälttak med svart asfaltapp. Detaljplanen för fastigheten från 1992 är anpassad efter dess funktion som garage i värdefull miljö.

Varmbadhuset 1, Ramlösa Brunnspark

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: 1880

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Flerfamiljsbostad

Flygelbyggnad på en våning med central överbyggnad, murad stomme klädd med liggande beige gul spontad panel. Sockeln är grå betongputsad med en vit dropplista mot fasaden, på mittbyggnadens baksida är sockeln högre och murad i gulrödflammit tegel. Taket är lagt med svart asfaltapp, ståndrännor istället för längsgående stuprör, kontursågade takfotsparrar. Mot fasaden på överbyggnaden en profilerad takfotsgesims. Fönstren är vita med spröjs, av mittpostmodell med vita foder som i nedre kanten fortsätter horisontellt längs fasaden. Överbyggnadens mindre lanterninfönster har en spröjsad inskriven cirkel. Entréerna består av vita parspegeldörrar med stora spröjsade fönsterluster, belägna på flygelbyggnadernas sidor i de öppna verandorna.

Vid nybyggnadstillfället innehöll badhuset åtta första-klass badrum för varma bad samt ett flertal andra lokaler för olika kallvattenbehandlingar, uppdelat i en herr- och en damavdelning. De större kallbassängerna låg i mittbyggnaden. Verandorna mellan flyglarna och mittbyggnaden fortsatte ursprungligen även runt mittbyggnaden men 1919 byggdes detta in då utrymmet vidgades. 1972 övergavs byggnaden men byggnadsminnesförklarades året därpå. 1976 hade vandalisering och förfall gjort sitt och man ville riva byggnaden för att projektera för två nya parhus på platsen. Istället påbörjades 1978 en ideell renovering som stoppade förfallet och först 1983 gjordes en riktig upprustning då det samtidigt inreddes fyra lägenheter och ett kontor. Den ena av kallbassängerna är kvar sedan dess och övervåningen med lanterninfönstren har inretts. 1996 gjordes kontorslokalerna om till tre lägenheter. Detaljplanen är från 1997 och anger att området är avsatt för kulturresevat.

Villa Begonia 1, Ramlösa Brunnspark

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Byggnadsår: 1913

Arkitekt: Ola Anderson

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Flerfamiljsbostad och förskola

Tvåvåningsbyggnad med vind, gult spritputsade fasader med utspärade släta fält runtom. Hörnorna artikuleras med vita framspringande hörnkedjor. Sockeln är också spritputsad, gråmålad med utspärade släta kanter. Tälttak med röda enkupiga tegelpannor, en putsad skorsten och en murad samt två mindre i svart plåt, och en svart plåtklädd takkupa på vardera norr- och södersida. Mot fasaden en profilerad vit takfotsgesims. Vita korspost- eller helfönster med spröjs, mot öster och väster med vita artikulerade omfattningar utspärade i murlivet. Huvudentré på östra gaveln i en större loggiautbyggnad med vit parspgeldörr med fönsterluster, därovan en gul festong över ett runt trappfönster. Loggiorna på bottenvåningen har egna öppningar med enkla trappor. Liknande loggiautbyggnad på västra fasaden.

Byggnaden uppfördes för uthyrning av rum under sommarsäsongen med fyra rum på varje våning. 1957 tillkom den murade skorstenen och 1976 rustades huset upp. Numera finns det en öppen förskola på bottenvåningen. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för allmänna ändamål, byggnadens exteriör är därtill skyddad.

Villa Bellis 1, 2, Ramlösa Brunnspark

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: 1807

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Tvåfamiljsbostad

Varmbadhuset

Villa Begonia

Villa Bellis

Byggnaden är på en våning med mansardvåning och vind, fasaderna är klädda med gul lockpanel och vilar på en låg gråmålad, delvist överputsad gråstenssockel. Mansardtaket är lagt med röda eternitplattor, har tre murade skorstenar och fyra bruna plåtklädda takkupor på långsidorna varav de på södra långsidan har balkonger. Fönstren är vita, spröjsade med mittpost-, korspost- eller dubbel korspost och vita omfattningar. Huvudentréerna ligger på södra långsidan i farstukvistar med glasade sidor, vita parspegeldörrar med stora fönsterluster och överljusfönster. På gavlarna delvist glasade verandor med balkonger ovanpå. Bortsett från antalet balkonger på södra långsidan är huset identiskt med Villa Salvia och har troligast samma historia av byggnadsförändringar som denna. Villa Salvia beskrivs kort efter uppförandet 1806 som en panelklädd korsvirkesbyggnad med sadeltak täckt med halm. 1825/-26 inreddes fyra vindsutrymmen och takkupor sattes upp, 1873 finns det på ovanvåningen sex rum och på bottenvåningen åtta. Någon gång efter 1899 gjordes nya omändringar av vindsvåningen och då ändrades också takformen från sadeltak till mansardtak. Verandorna på gavlarna tillkom mellan 1878 och 1899 medan verandorna på den södra långsidan har med vissa förändringar funnits sedan 1870-talet. Tillsammans med övriga byggnader i brunsparken rustades Villa Bellis upp 1976 och samtidigt inreddes två familjelägenheter. Detaljplanen för byggnaden är från 1977 och medger användande för bostadsändamål. Exteriören är skyddad i planen.

Villa Desideria 1, Ramlösa Brunnsparck

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Byggnadsår: 1801

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Friherre Trolle/Ramlösa brunn

Funktion: Tvåfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med vind, uppförd i korsvirke med brunmålat ektrimmer och gulflamligt tegel i facken. Sockeln är en låg avsatt betongsöckel. Sa-

deltaket är täckt med röda eternitplattor, har en hög smal putsad skorsten på norra sidan samt nyare takfönster. Frontespiser på långsidorna mot norr och söder. Fönstren är bruna av mittpost- eller korspostmodell infattade i korsvirkesstommen. På gavlarna små, runda helfönster. Huvudentrén är belägen på södra långsidan, en brun spegeldörr med fönsterluster i en snickrad veranda med glasade sidopartier. Snickerier som förekommer är brunmålade, främst i verandan på södra långsidan samt i farstukvistarna på gavlarna.

Som de flesta korsvirkesbyggnaderna var även Villa Desideria putsad (förut kallad "Gamla Trolleska huset"). Gulmålad puts är den äldsta beskrivning som finns. 1873 beskrivs fasaderna vara rappade och vita och taket var täckt med furuspån. Mellan 1873 och 1879 tillkommer den södra veranda och 1899 byggs den på med en balkong, samtidigt tillkommer verandor på gavlarna och taket täcktes med papp. Byggnaden var putsad fram till 1976 då korsvirket knackades fram vid en byggnadsinspektion inför en planerad rivning. Virket var av bättre kvalitet än väntat och istället för rivning inreddes fastigheten till åretruntbostad med två lägenheter. På de välbevarade ektrimmorna syns idag de inhuggna märken som slogs in för att den ursprungliga rappningen skulle fästa. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för bostadsändamål, exteriören får ej förändras.

Villa Flora 1, 2, 3, Ramlösa Brunnsparck

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Byggnadsår: 1920

Arkitekt: Ola Anderson

Byggmästare: A J Ahlström

Byggherre: Ramlösa Hälso-brunn

Funktion: Flerfamiljsbostad

Två- och en halv våningsbyggnad med källare och inredd vind, ljusgrått putsade fasader på en låg, mörkare grå avsatt putsöckel. Det valmade sadeltaket är lagt med röda enkupiga tegelpannor, har två murade skorstenar, röda plåtklädda takkupor och mot norr en smal, fron-

Villa Desideria

Villa Flora

tespisliknande förhöjning av trapphuset. Mot fasaden en putsad avtrappad takfotsgesims. På södra fasaden ett framskjutet mittparti med loggia i två plan. Fönstren är vita av korspost- eller mittpostmodell med spröjs och svagt framspringande fönsterbänkar. Huvudentrén är mittplacerad på norra långsidan som liksom gavelentréerna består av vita och gula parspegeldörrar med fönsterluftr.

Villa Flora byggdes på platsen för det s k "Nya Trolleska huset" från 1802 som revs 1920. I Villa Flora uthyrdes rum till brunnsgäster under sommaren med sammanlagt tjugo rum och 36 bäddar. Byggnaden hade ursprungligen papptak, som täcktes med tegel 1929. Samtidigt inredde man personalrum på vindsvåningen och satte upp takkupor på långsidorna. 1979 gjordes en omfattande inre ombyggnad då åtta familjelägenheter inreddes, exteriört togs takfönster upp och balkonger sattes upp framför takkuporna på takfallen mot öst och väst. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för hotellverksamhet, byggnadens exteriör får ej förändras.

Villa Iris 1, 2, Ramlösa Brunnspark

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: Troligen 1800-talets början

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Okänd privatperson

Funktion: Tvåfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med vind, vita putsade fasader på en låg avsatt svart sockel. Sadeltaket är lagt med röda eternitplattor, har två plåtklädda skorstenar och svarta plåtklädda takkupor på norra och södra långsidan. Frontespisen på södra fasaden liksom gavelröstena har synligt korsvirke med brunt timmer, vindröstet är klätt med brun locklistpanel. Sadeltaket är lagt med röda eternitskivor, har två plåtklädda skorstenar och svarta plåtklädda takkupor på långsidorna, mot norr finns även två bredare panelklädda takkupor. Vita korspost- och mittpostfönster med spröjs och fram-

springande putsomfattning, i vindsnocken ett lunettfönster. Huvudentré på norra långsidan med en vit spegeldörr med fönsterluft under ett stickbågsvalv. Samma dörrar finns på gavlarna i verandorna med gula och bruna snickerier, taktäckta med svart falsad plåt.

Eftersom byggnaden uppfördes som privatbostad noterades den inte i brunnens arkiv förrän den övergick i dess ägo och första kända årtal är därför 1878, dessförrinnan (1873) tillhörde den dock kronofogden och riddaren O. Åberg. Bottenvåningen hade sju rum och ovanvåningen åtta och den beskrivs som en tegelbyggnad med mittveranda, sadeltak med papptak och takkupor. Villa Iris inreddes 1976 med två familjelägenheter och genomgick då samma upprustning som nästan samtliga andra byggnader i parken. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för bostadsändamål. Byggnadens exteriör är skyddad i planen och får ej förändras.

Villa Linnéa 1, Ramlösa Brunnspark

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: 1896

Arkitekt: Alfred Hellerström

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Flerfamiljsbostad

En- och en halv vånings vinkelbyggnad med fasader av mönstermurat rödflammigt tegel i korsvirkesimiterande konstruktion på en murad sockel av brunt tegel med dropplist mot fasaden av tvärställt svart tegel. Murverket artikuleras av horisontella band av gult tegel under takfoten. Det delvist avvalmade sadeltaket är lagt med grå eternitskivor, har en murad skorsten, roströda plåtvindskivor, bruna kontursågade takfotsparrar, delvist med snickerier i gavelnocken. Fönstren är pastellgula av hel- eller tvärpostmodell med spröjs. Huvudentrén är förlagd på norra gaveln, en pastellgul spegeldörr med brun timmeromfattning och järngaller över en fönsterluft. Samma entré finns belägen bredvid verandan på södra fasaden. Verandan är inglasad med stora spröjsade fönsterluftr,

Villa Iris

Villa Linnéa

Villa Malva

har gula och bruna snickerier och är täckt med roströd falsad takplåt. Bruna utanpåliggande balkonger på gav-larna.

Den enda förändring som gjorts på byggnaden är en allmän upprustning som genomfördes 1976. Byggnaden är i samma utförande och har samma bakgrund som Villa Pyrola, Villa Veronika, och Villa Viola. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för bostadsändamål. Byggnadens exteriör är skyddad i planen och får ej förändras.

Villa Malva 1, 2, 3, Ramlösa Brunnspark

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: Omkring 1880-tal

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa HälsoBrunn

Funktion: Flerfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med fasader klädda med gul liggande panel, stående d:o på gavelröstena och under takfoten med sågtandsfris, vita knutar. Sockeln är en grå betongsockel med vit dropplista mot fasaden. Sadel-taket är lagt med röda eternitplattor, har två murade skorstenar och mindre, nyare takfönster. Fönstren är vita av korspost- eller mittpostmodell med spröjs och vita omfattningar. Huvudentrén på södra fasaden ligger i en stor farstuvist med balkong, framför en bred frontespis. På norra långsidan finns samma dörr, dvs en vit spegeldörr med hög fönsterluft och vit omfattning men utan farstuvist. På gavlarna finns verandor med balkonger ovanpå, vita snickerier.

Byggnaden har inget känt byggnadsår men ersatte troligast en korsvirkesbyggnad tillhörig brunnens fattig-inrättning på samma plats som brann ner 1879. 1899 redovisas byggnaden för första gången och 1938 beskrivs

Villa Primula

den innehållandes sju rum på bottenvåningen och sex på ovanvåningen, i övrigt i samma utförande som byggnaden idag. 1976 gjordes en allmän upprustning och invändiga arbeten som ledde till inredandet av tre lägenheter. 1977 byggdes verandorna in och 1980 togs takfönster upp på den östra delen. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för bostadsändamål. Byggnadens exteriör är skyddad i planen.

Villa Primula 1, Ramlösa Brunnspark

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§

Byggnadsår: 1896

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa HälsoBrunn

Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv vånings vinkelbyggnad med fasader klädda med gul liggande spontad panel på bottenvåningen och stående pärlspontad på ovanvåningen. Fasaden artikuleras med vita knutar, våningsband och enkla re snickerier. Sockeln är grå cementputsad med vit dropplista mot fasaden. Sadel-taket är lagt med röda tvåkupiga tegelpannor, har två frontespiser mot söder varav den östra är mindre. Vita mittpostfönster med vita profilerade omfattningar och inre fuskpröjs. Huvudentrén på norra sidan består av vit parspegeldörr med stora spröjsade fönsterluffer, profilerad omfattning. På södra fasaden en mindre utbyggnad med balkong ovanpå och flankerad av två verandor.

Byggnaden, som även kallats Villa Viktoria, hade ursprungligen ett femkantigt trapporn på östra gaveln. 1912 byggdes huset om efter ritningar av Ola Anderson då bland annat trapporn byggdes om till alkover och trappan lades i byggnadens kärna. 1976 rustades Villa Primula upp och mycket av det ursprungliga fasadmater-

Villa Pyrola

riale, dvs panel, snickerier, fönster är idag utbytt mot nyare. Detaljplanen för byggnaden är från 1977 och medger användande för bostadsändamål. Byggnadens exteriör är skyddad i planen.

Villa Pyrola 1, Ramlösa Brunnsparck

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: 1896

Arkitekt: Alfred Hellerström

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Flerfamiljsbostad

En- och en halv vånings vinkelbyggnad med fasader av mönstermurat rödflammat tegel i korsvirkesimiterande konstruktion på en murad sockel av brunt tegel med dropplist mot fasaden av tvärställt svart tegel. Murverket artikuleras av horisontella band av gult tegel under takfoten. Det delvist avvalmade sadeltaket är lagt med grå eternitskivor, har en murad skorsten, roströda plåtvindskivor, bruna kontursågade takfotsparrar, delvist med snickerier i gavelnocken. Fönstren är pastellgula av hel- eller tvärpostmodell med spröjs. Huvudentrén är förlagd på norra gaveln, en pastellgul spegeldörr med brun timmeromfattning och järngaller över en fönsterluft. Samma entré finns belägen bredvid verandan på södra fasaden. Verandan är inglasad med stora spröjsade fönsterluster, har gula och bruna snickerier och är täckt med roströd falsad takplåt. Bruna utanpåliggande balkonger på gavlarna. Enda förändring som gjorts på byggnaden är en allmän upprustning som genomfördes 1976. Byggnaden är i samma utförande och har samma bakgrund som Villa Linnea, Villa Veronika, och Villa Viola. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för bostadsändamål. Byggnadens exteriör är skyddad i planen.

Villa Salvia

Villa Salvia 1, 2, Ramlösa Brunnsparck

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: 1800

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Tvåfamiljsbostad

Byggnaden är på en våning med mansardvåning och vind, fasaderna är klädda med gul lockpanel och vilar på en låg gråmålad, delvist överputsad gråstenssockel. Mansardtaket är lagt med röda eternitplattor, har tre murade skorstenar och har fyra bruna plåtklädda takkupor på långsidorna varav två på södra långsidan har balkonger. Fönstren är vita, spröjsade med mittpost-, korspost- eller dubbel korspost och vita omfattningar. Huvudentrén ligger på södra långsidan i farstuvist med glasade sidor, vita parspegeldörrar med stora fönsterluster och överljusfönster. På gavlarna delvist glasade verandor med balkonger ovanpå. Bortsett från antalet balkonger på södra långsidan är huset identiskt med Villa Bellis och har troligast samma historia av byggnadsförändringar som denna. Villa Salvia uppfördes i korsvirke som panelkläddes och försågs med halmtäckt sadeltak. 1825/-26 inreddes fyra vindsutrymmen och takkupor sattes upp, 1873 finns det på ovanvåningen sex rum och på bottenvåningen åtta. Någon gång efter 1899 gjordes nya omändringar av vindsvåningen och då ändrades också takformen från sadeltak till mansardtak. Verandorna på gavlarna tillkom mellan 1878 och 1899 medan verandorna på den södra långsidan med vissa förändringar har funnits sedan 1870-talet. Tillsammans med övriga byggnader i brunnsparcken rustades Villa Salvia upp 1976 och samtidigt inreddes två familjelägenheter. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för bostadsändamål. Byggnadens exteriör är skyddad i planen.

Villa Tora

Villa Tora 1, Ramlösa Brunnspark

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: Okänt

Arkitekt: Okänd

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Sommarbostad

Envåningsbyggnad med fasader klädda med gul avfasad locklistpanel, liggande och diagonal pärlspontspanel i fack med vita profilerade ramverk, gula ramlistor samt rikliga gula och vita snickerier. Sadeltaget är lagt med röda eternitskivor, har en röd plåtklädd skorsten, på en mindre femkantig utbyggnad på norra långsidan röd falsad takplåt. Fönstren är vita av vertikalpostmodell med spröjs och vita profilerade foder, på norra fasaden är fönstren spetsiga upptill med kryssformig avslutning. Huvudentrén på södra långsidan ligger i en förhöjd farstukvist med rika snickerier, vita parspegeldörrar med fönsterlufte och en vit profilerad omfattning.

Villan är uppförd någon gång mellan 1878 och 1899 då den finns utmärkt på en karta. Troligast är att byggnaden innan den uppfördes på platsen hade en annan funktion på en annan plats, antingen som badpaviljong eller som biljettförsäljnings- och vänthall för spårvägen. Byggnaden har inte utsatts för några betydande förändringar exteriört, 1976 rustades den upp i likhet med övriga byggnader i brunnsparken. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för bostadsändamål. Byggnadens exteriör får ej förändras.

Villa Veronika

Villa Veronika 1, Ramlösa Brunnspark

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: 1896

Arkitekt: Alfred Hellerström

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa Hälsobrunn

Funktion: Flerfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med fasader av mönstermurat rödflammat tegel i korsvirkesimitation på en murad sockel av brunt tegel med dropplist mot fasaden av tvärställt svart tegel. Murverket artikuleras av horisontella band av gult tegel under takfoten. Det delvist avvalmade sadeltaket är lagt med grå eternitskivor, har en murad skorsten, roströda plåtvindskivor, bruna kontursågade takfotsparrar, delvist med snickerier i gavelnocken. Fönstren är pastellgula av hel- eller mittpostmodell med spröjs. Huvudentrén är förlagd på norra gaveln, en pastellgul spegeldörr med brun timmeromfattning och järngaller över en fönsterluft. Samma entré finns belägen bredvid verandan på östra fasaden. Verandan är inglasad med stora spröjsade fönsterlufte, har gula och bruna snickerier och är täckt med roströd falsad takplåt. Bruna utanpåliggande balkonger på gavlarna. Enda förändring som gjorts på byggnaden är en allmän upprustning som genomfördes 1976. Byggnaden är i samma utförande och har samma bakgrund som Villa Pyrola, Villa Viola, och Villa Linnéa. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för bostadsändamål. Byggnadens exteriör får ej förändras.

Villa Viola 1, Ramlösa Brunn

Byggnadsminne 1973

Byggnadsår: 1896

Arkitekt: Alfred Hellerström

Byggmästare: Okänd

Byggherre: Ramlösa HälsoBrunn

Funktion: Flerfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med fasader av mönstermurat rödflammat tegel i korsvirkesimitation på en murad sockel av brunt tegel med dropplist mot fasaden av tvärställt svart tegel. Murverket artikuleras av horisontella band av gult tegel under takfoten. Det delvist avvalmade sadeltaket är lagt med grå eternitskivor, har en murad skorsten, roströda plåtvindskivor, bruna kontursågade takfotsparrar, delvist med snickerier i gavelnocken. Fönstren är pastellgula av hel- eller mittpostmodell med spröjs. Huvudentrén är förlagd på norra gaveln, en pastellgul spegeldörr med brun timmeromfattning och järngaller över en fönsterluft. Samma entré finns belägen bredvid verandan på östra fasaden.

Verandan är inglasad med stora spröjsade fönsterluster, har gula och bruna snickerier och är täckt med rost-röd falsad takplåt. Bruna utanpåliggande balkonger på gavlarna. Enda förändring som gjorts på byggnaden är

Villa Viola

en allmän upprustning som genomfördes 1976. Byggnaden är i samma utförande och har samma bakgrund som Villa Pyrola, Villa Veronika, och Villa Linnéa. Detaljplanen är från 1977 och medger användande för bostadsändamål. Byggnadens exteriör är skyddad i planen.

Dannemannen

Södra halvan av kvarteret avstyckades för försäljning 1904 såsom tillhörig fru Hilma Unman – hustru till professorn Unman – samtidigt med nästan alla andra tomter norr om Lussebacken. Kvarteret började däremot bebyggas först längre fram, dess äldsta byggnad idag, Dannemannen 5, byggdes på slutet av 1930-talet. Förmodligen äldre än den var en tvåfamiljsbostad som stod på grann-tomten men revs 1975 för att lämna plats åt Danneman-

nen 11 och 12. Byggnader som bör framhållas är Dannemannen 10, ett välbevarat och välbyggt exempel på en tidstypisk bebyggelse från början på 1960-talet med kvalitet i detaljer och material. Kvarteret är beläget i en svag södersluttning och de ursprungliga tomtgränserna ligger fortfarande kvar, förutom en tomt i nordvästra hörnet som delats upp. Detaljplanen är från 1977 och medger fristående bostadsbebyggelse i ett plan.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Dannemannen 10, Bruzeliusgatan 2 / Lindforsgatan

Byggnadsår: 1963

Arkitekt: Jan-Erik Lund

Byggmästare: Muraren Sten Olsson

Byggherre: Muraren Sten Olsson

Funktion: Enfamiljsbostad

Murad en- och en halv våningsvilla av gulflammat tegel i löpförband, sadeltak med bruna enkupiga tegelpannor, murad skorsten i gult tegel samt fasadskorsten. Vita helfönster i bruna karmar, på norra fasaden med utspringande rullskiftsömfattning. Obehandlad slät murlivssockel med nersänkta vita källarfönster. Huvudentré belägen på östra långsidan med sidoljusfönster. Garage förlagd i byggnaden på södra gaveln. På huset är inga förändringar gjorda förutom isättande av fönster i altanvägg 1993.

Dannemannen 10

Övrig bebyggelse:

Dannemannen 5, Östra Brunnsmästaregatan 19

Byggnadsår: 1937
Arkitekt: Hugo B Jonsson
Byggmästare: Johannes Nilsson
Byggherre: Köpman Knut Holmstrand
Funktion: Enfamiljsbostad "Villa Matilda"

En- och en halvvaningsvilla med källare, långsidorna klädda med gul liggande panel på förvandring, gavlarna murade med gult tegel i löpförband. Sadeltak täckt med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten, takkupor på bägge långsidorna. Vita fönster av olika modell, på långsidorna med vita omfattningar och fönsterluckor. Sockeln är gråmålad. Huvudentré belägen i utbyggnad på östra gaveln, därovan balkong med smalkorrugerad plåt. Huset är ursprungligen ett trähus, gavlarna murades 1961 samtidigt som den centralt placerade entrén på södra fasaden ersattes av den östra utbyggnaden.

Dannemannen 8, Lindforsgatan 44

Byggnadsår: 1968
Arkitekt: Kaj Gunnarsson
Byggmästare: Bengt Karlsson
Byggherre: Verkmästaren Erik Karlsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med vind, fasader av gulflammigt tegel i vilt förband, panelklädda gavelrösten. Sadeltak lagt med gråbruna enkupiga takpannor, murad hög skorsten. Fönstren är bruna och av olika modell, murlivssockel, huvudentré med sidoljusfönster under carport. 1971 byggdes huset till mot söder, skärmtak sattes upp över uteplats, carporten bygges till 1977.

Dannemannen 9, Lindforsgatan 46

Byggnadsår: 1996
Arkitekt: UNIQ, Malmö
Byggmästare: Skanska Syd AB
Byggherre: Vicky och Peter Olofsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med vind, fasader av gulslammat tegel. Sadeltak med röda tvåkupiga betongpannor, takfönster mot väst. Blå aluminiumfönster. Obefintlig sockel, huvudentré mot öst med sidoljusfönster. Garage och förråd är sammanbyggda med huset i östra delen.

Dannemannen 11 resp. 12, Bruzeliusgatan 4a resp. 4b / Ö. Brunnsmästaregatan

Byggnadsår: 1975
Arkitekt: Arton
Byggmästare: Magnus Andersson
Byggherre: K. P. Svenssons Byggservice
Funktion: Enfamiljsbostad

Två identiska vitputsade en- och en halvvaningsvillor, panelklädda gavelrösten, sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, takkupor på båda takfallen. Svarta mittpostfönster med spröjs, franska balkonger på norra resp. södra gaveln. Låga svartmålade murlivssocklar, huvudentréer mot Bruzeliusgatan. Nr 11 har på tomten även ett garage klätt med vit lockpanel och nr 12 en carport med enkelvägg av brunsvart lockpanel.

Dannemannen 13, Östra Brunnsmästaregatan 17

Byggnadsår: 1962
Arkitekt: AB Ytong-hus
Byggmästare: Sixten Olofsson
Byggherre: Fru Frida Moser
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med källare och vind, murat med gulflammigt tegel i blixtnuckförband. Sadeltak täckt med brunröda enkupiga tegelpannor, murad skorsten. Vita helfönster, på södra fasaden med utkragad rullskiftsfattning. Gråmålad murlivssockel, huvudentré med sidoljusfönster mitt på södra fasaden med framspringande rullskiftsfattning. Tillbyggnad på norra sidan från 1998. På tomten finns även en äldre locklistpanelad stuga med gula knutar som ursprungligen tillhörde Vattuproven 11 samt ett garage från 1996 i samma stil.

Dannemann 15, Lindforsgatan 42a

Byggnadsår: 1983
Arkitekt: Begus Hus AB
Byggmästare: Görgen Svensson
Byggherre: Rolf och Eva Sörensen
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halvvåningsvilla med vit kvastad puts, panelklädda gavelrösten, obetydlig sockel. Sadeltak med gulbruna tvåkupiga betongpannor, takkupa mot söder. Blå helfönster med fuskpröjs, huvudentré mot norr. På östra gaveln en carport med plankvägg av vit lockpanel. I grunden samma villa som Dannemann 16.

Dannemann 16, Lindforsgatan 42b

Byggnadsår: 1982
Arkitekt: Begus villaproduktion AB, Helsingborg
Byggmästare: Jan Åke Persson
Byggherre: Lena och Christer Olsson
Funktion: Enfamiljsbostad

En och en halv vånings villa med gul kvastad puts, panelklätt gavelröste, obetydlig sockel. Sadeltak med svart tvåkupiga betongpannor, takkupa mot söder. Bruna helfönster med fuskpröjs, huvudentré mot norr med framspringande putsad omfattning. På östra gaveln en carport med plankvägg av vit lockpanel.

Dansören

Bortsett från tre villor från 1930-40-talet i kvarterets västra del består kvarteret huvudsakligen av radhusbebyggelse. Tomten norr om gamla Hästhagsvägen (nuvarande Brunnssallén) tillhörde ursprungligen Ramlösa Brunnns gård. Gården som byggdes under 1800-talet brändes upp på 1970-talet som övningsobjekt för brandkåren efter att ha varit obebodd i fyra år. Kvarteret Dansörens radhusbebyggelse uppfördes som första etappen i den stora utbyggnad och förändring som ursprungligen var en del av de omfattande planerna på en servicestad i Ramlösa. Det var FFNS och Blasberg & Jais-Nielsen som ritade och JM Byggnads AB respektive SIAB som lät uppföra dem 1977. De tre villorna som står kvar i västra delen byggdes samtliga av byggmästaren Arvid Jönsson, "Stor Arvid" kallad, strax före andra världskrigets utbrott. Tre jämstora villor planerades men den tredje och sista blev på grund av krigsutbrottet mindre än de som redan hunnits uppföras. Det var två funktispråglade byggnader på två våningar i vit puts. Dansören 139 är idag den som är närmast sitt ursprungliga utseende. Detaljplanen är från 1977 och har anpassats efter nuvarande ändamål.

Kvarteret Dansören

Övrig bebyggelse:

Dansören 4, Medevigatan 6

Byggnadsår: 1941
Arkitekt: Hugo B Jonsson
Byggmästare: Arvid Jönsson
Byggherre: Gummifabriksarbetare Malte Jönsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Murad envåningsbyggnad med källare, rött tegel på avsatt sockel. Sadeltaket är lagt med svart takpanneimiterande plåt. Vita fönster av främst mittpostmodell. Huvudentré på norra gaveln med avtrappad murad kornisch. På södra gaveln en tillbyggnad med putsade fasader, plantak, vita helfönster och på västra långsidan ett panelklätt uterum. På tomten finns även ett panelklätt garage.

Dansören 5, Medevigatan 4

Byggnadsår: 1939
Arkitekt: Edvin Tidblad
Byggmästare: Arvid Jönsson
Byggherre: Byggmästaren, Arvid Jönsson
Funktion: Flerfamiljsbostad, kontor

Tvåvåningsbyggnad med ljus rosa kvastade putsfasader på en indragen ljusgrå sockel, källare. Flackt tälttak med svart plåtklädd skorsten, helfönstren är vita. Huvudentré på västra fasaden med sidoljusfönster. På västra fasaden kraftigt utskjutande balkonger och på andra sidan entrén en rundad utbyggnad i två plan. Balkongerna samt den rundade utbyggnaden är senare tillägg, ursprungligen fanns mindre balkonger på var sin sida om ett stort trappfönster som nu också är borta. På tomten finns även två garage, det ena panelklätt och det andra putsat.

Dansören 7-76, Brunnsallén 3-141

Byggnadsår: 1977
Arkitekt: FFNS, Stockholm
Byggmästare: JM Byggnads AB
Byggherre: JM Byggnads AB
Funktion: Radhus

Radhusbebyggelse grupperad runt gårds- och grändmiljö, uppförda med en vitmålad murad bottenvåning, övervåning i senapsgul eller grön lockpanel. Sadeltak med bruna tvåkupiga betongpannor. Helfönstren är bruna med vita omfattningar på ovanvåningen, burspråksliknande på gavlarna. Entréer under utskjutande övervåning.

Dansören 77-136, Brunnsallén 143-253

Byggnadsår: 1977
Arkitekt: Blasberg & Jais-Nielsen arkitektkontor AB
Byggmästare: SIAB
Byggherre: SIAB
Funktion: Radhus

Radhusbebyggelse grupperad runt gårds- och grändmiljö, uppförda med en vitmålad murad bottenvåning, indragen övervåning i grön liggande lockpanel. Sadeltak med bruna tvåkupiga betongpannor. Helfönstren är bruna med spröjs, burspråksliknande på gavlarna. Entréerna ligger under större takpanneförsedda skärmtak.

Dansören 138, Brunnsallén 263

Byggnadsår: 1979
Arkitekt: JM Byggnads AB
Byggmästare: JM Byggnads AB
Byggherre: Helsingborgs fastighetskontor
Funktion: Barnstuga

Murad enplansbyggnad i T-formad plan, gult tegel, panelklädda gavelrösten. Obetydlig sockel. Sadeltak med svart asfaltpapp. Svarta helfönster och huvudentré mot söder.

Dansören 139, Brunnsallén 1

Byggnadsår: 1938
Arkitekt: Edvin Tidblad
Byggmästare: Arvid Jönsson
Byggherre: Byggmästaren, Arvid Jönsson
Funktion: Flerfamiljsbostad, kontor

Tvåvåningsbyggnad med källare, gult putsade fasader, grå murlivssockel. Flackt sadeltak med enkupigt rött taktegel, murad skorsten. Fönstren är vita av mittpostmodell. Huvudentré på södra gaveln har en vit framspringande putsad omfattning, enkelt skärmtak, på östra långsidan en liknande entré men utan omfattning. På västra långsidan gjordes en större utbyggnad med balkong ovanpå på mitten av 1980-talet. På tomten står även ett panelklätt garage från samma tillfälle.

Diligensen

Till skillnad från huvuddelen av inventeringsområdet i Ramlösa hörde marken väster om nuvarande Wallisgatan inte till Köpinge by utan till Raus. På denna mark, väster om nuvarande motorled till Malmö låg Helsingborgs hästhage, ungefär där nu Ramlösa Pågatågsstation ligger och där Landskronavägen har sin början. Mellan hästhagen och Wallisgatan växte en bebyggelse fram i anslutning till järnvägen där den korsade Hästhagsvägen (nuvarande Brunnsallén med förlängning) med decauville-spårvägen. Söder om Hästhagsvägen stod två villor varav den ena är det som idag är norra delen av Diligensen

I. Det huset byggdes som Villa Annedal åt dragaren och hamnarbetaren Bengt Pettersson men köptes senare av en bergmästare Hedlund vid järnvägen. Efter denna kallades huset bergmästarvillan. Grannvillan utmed Hästhagsvägen var den numera kraftigt om- och tillbyggda villakroppen i nuvarande Ramlösakyrkan i kvarteret Kusken. Till de tidigaste hörde även Diligensen 2, troligen uppförd kort efter det att tomterna i kvarteret styckades av år 1900. Detaljplanen för kvarteret är från 1977 och medger bebyggelse i två plan avsedd för kontor och lager.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Diligensen 1, Dunkärrsgatan 2 / Ramlösa stationsväg

Byggnadsår: 1903
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Dragaren och hamnarbetaren Bengt Pettersson
Funktion: Kontorslokaler

En- och en halv våningsbyggnad med vind och källare, uppförd av rött tegel i kryssförband. Sadeltak täckt med röda tvåkupiga betongpannor, vita snickerier, frontespiser mot norr och söder. Vita fönster av korspostmodell, slagna stickbågsvalv, utkragade ögonbryn och fönsterbänkar av gulmålat tegel. Avsatt grå sockel med profilerad sockelgesims mot fasaden, utsparade lister längs kanterna. Huvudentrén belägen på baksidan i sammanbyggnaden mot den södra tillbyggnaden.

Diligensen 1

1923 gjordes en tillbyggnad på västra gaveln som fungerade som arkiv åt bergmästaren Hedlund, numera borttaget. Ombyggnadsritningarna visar att huvudentrén då var belägen mitt på norra långsidan framför en öppen altan med balkong över. Mitt på södra fasaden låg en glasad veranda med balkong ovanpå. 1960 byggdes huset till mot söder med en envånings större tillbyggnad (beskrivs för sig). Byggnadens fasad är välbevarad bortsett från utbyte av fönster och entréparti samt nuvarande skyltning och visar upp flera tidstypiska kvalitéer i form av materialval, mönstermurningar och omsorg om mindre detaljer. Klassificeringen omfattar endast den ursprungliga, norra delen. Se under övrig bebyggelse för beskrivning av den södra tillbyggnaden.

Diligensen 2, Dunkärrsgatan 4

Byggnadsår: Okänt
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Ungdomshem

Byggnaden med T-formad plan är uppförd i en och en halv våning med källare och vind. Murat med rött tegel i kryssförband, har sadeltak med röda tvåkupiga tegelpannor, två murade skorstenar i rött tegel. Vita korspostfönster med slagna stickbågsvalv, fönsterkornischer och fönsterbänkar av vitmålat tegel. Sockeln är vitmålad och avsatt med avfasad kant mot fasaden. Huvudentré belägen i farstuvist med vitmålad snickarglädje i hörna mot nordost. 1948 lades taket om med tegelpannor, och i senare tid har det tillkommit en altan mot väst samt en balkong över utbyggnad mot söder. Sedan 1986 hyser byggnaden ett ungdomshem som föregicks av ett sk storfosterhem. På tomten finns även ett litet förråd klätt med röd locklistpanel och vita knutar.

Huset med det ursprungliga namnet "Hagasten" har mycket av sin ursprungliga prägel i behåll, i form av snickeridetaler, fönsteromfattningar, fasadbehandling, proportioner och intakta byggnadsvolymer.

Övrig bebyggelse:

Diligensen 1, Dunkärrsgatan 2

Byggnadsår: 1960
Arkitekt: Carl Kjellberg J:or
Byggmästare: Josef Wallin, Vallåkra
Byggherre: Direktör Svend Hansen / Diana Bildreportage AB
Funktion: Kontorslokaler, tryckeri

Byggnad i 2 1/2 våningar med källare, ljusgrå putsad fasad, sadeltak med röda tvåkupiga betongpannor, tre skorstenar samt takkupor klädda med svart plåt. Vita helfönster med spröjs och gråmalade fönsterluckor. Entrén belägen i sammanbyggnaden mot den äldre norra byggnaden. Gråmålad murlivssockel, källarfönstren är stora och delvis utskjutande från fasaden. Den ursprungliga tillbyggnaden var i 1 1/2 våning som 1989/91 fick en stor om- och påbyggnad.

Diligensen 2

Diplomaten

Kvarter med fyra prefabricerade BPA-villor som tillsammans med kvarteren Ambassadören och Ministern utgör ett enhetligt område. Se även beskrivning under kvarteret Ambassadören. Detaljplanen för kvarteret är från 1977 och är anpassad efter nuvarande ändamål med fristående bostadsbebyggelse i ett plan.

Övrig bebyggelse:

Diplomaten 1-4, Medevigatan 21-27

Byggnadsår: 1975

Arkitekt: BPA Byggproduktion AB, Malmö

Byggmästare: BPA Byggproduktion AB, Malmö

Byggherre: BPA Byggproduktion AB, Malmö

Funktion: Enfamiljsbostäder

En- och en halv våningsbyggnader med fasader murade med brunflammit tegel i löpforband, gavelrösten med indragna balkonger eller klädda med gul lockpanel. Sadeltaken är lagda med röda tvåkupiga betongpannor. Helfönstren är brunsvarta och huvudentréerna är förlagda på byggnadernas långsidor med sidoljusfönster. På respektive tomt finns även panelklädda garage.

Doktorn

Huvuddelen av kvarteret Doktorn tillhörde Västra Ramlösa nr 2, och stakades ut 1904 tillsammans med Hilma Unmans alla andra tomter norr om Lussebäcken. Hilma Unman var hustru till professorn och sjukgymnasten G. A. Unman. Han köpte mark i Ramlösa på 1890-talet och bodde själv med familjen i Gamlegård. Unman och en grosshandlare i Göteborg arrangerade 1904 alla tomter för utstakning och för försäljning. De hade ett kontor med en arkitekt knuten till sig på Drottninggatan där de sålde av fastighetsrätterna. Gamlegård behöll de dock som drevs av en rättare Anders Persson, professorn med familj bodde där endast under sommaren. Gården finns inte utsatt på en karta över hemmansklyvningar 1855 men torde ha byggts i samband med denna klyvning. Av Gamlegård står idag endast huvudbyggnaden kvar samt ena längan längs Bruzeliusgatan där Unman hade gym-

nastiksal bl a. Ekonomilängan fungerade mellan 1945 och -97 som författarbostad åt Johannes Edfelt och här tillkom en stor del av hans produktion. Den motsvarande längan mot Bondegatan revs i början på 1980-talet för att lämna plats åt två enfamiljshus. Även konstnärinnan Gerda Nordling bodde säsongsvis på Gamlegård under flera år och det var även här hon dog 1942. Det lär därtill ha varit Gerda Norling som började använda namnet Gamlegård. Den övriga äldre bebyggelsen i kvarteret karaktäriseras av mindre enfamiljsbostäder från 1910-talet. Doktorn 2 är ett välbevarat exempel på denna tidiga bebyggelse. Mellan 1970- och 80-talet förtätades området med modern typhusbebyggelse. Detaljplanen är från 1977 och medger fristående bostadsbebyggelse i ett plan.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Doktorn 6, Bruzeliusgatan 7

Byggnadsår: Okänt, förmodligen någon gång efter 1800-talets mitt

Arkitekt: Okänt

Byggmästare: Okänt

Byggherre: Okänt

Funktion: Tvåfamiljsbostad

Murad länga i en våning med inredd vindsvåning, gulflammit tegel i kryssförband, norra gaveln klädd med faluröd locklistpanel. Södra gaveln är artikulerad med rundbågsblinderingar. Sadeltak med svarta schingelplattor, ståndrännor, två vita putsade skorstenar, takkupor klädda med svart fjällpanel varav en mot väst med halvt indragen balkong. Vita mittpost- och helfönster med och utan spröjs, turkosmålade karmar, rakt slagna valv. Grå-

Doktorn 6

stenssockel med inslag av svart stenflis i murbruket, s.k. petring. Två äldre entréer mot gårdssidan, en nyare mot Bruzeliusgatan. Vissa fönster har satts igen, en ladgårdspart i norra delen mot öster har putsats igen. På tomten går i öst-västlig riktning en kallmurad gråstensmur som uppfördes på 1920-talet av den tidigare gårdsbeläggningen. Omkring 1937 revs några meter av den norra delen av längan.

Både genom sin enkla och sammanhållna volym och sitt välbevarade äldre byggnadsskick och -material utgör byggnaden en stark karaktärsskapare i området. Byggnaden fyller även en viktig funktion tillsammans med Doktorn 12 då den i ett annars homogent villaområde visar områdets ursprung i jordbruket. Även dess roll som författarbostad åt Johannes Edfeldt under åren 1945-97 är av kulturhistorisk betydelse.

norr. Från södra fasaden utgår en terrasserad altan med bred trappa med putsade väggar.

1929 sattes två plåtklädda takkupor upp på södra takfallet och 1969 revs en senare tillkommen veranda över nuvarande altan.

Byggnadens klassificering motiveras av dess starkt karaktärsskapande roll i området. Den är viktig för miljömiljön genom sin volym, fasadputs och inte minst murverket på norra långsidan, takform, fönster och fönsteromfattningar. Byggnadens nära samband med Doktorn 6 är viktigt för helhetsverkan. På tomten finns också en mindre byggnad som behandlas under övrig bebyggelse och som ej omfattas av klassificeringen.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Doktorn 20, Bondegatan 34

Byggnadsår: 1914 eller äldre
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Holmstrand och K P Svensson
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med gul konstputs och vita hörnlisener. Sadeltak med svarta eternitskivor, två putsade vita skorstenar, vita kontursågade snickerier. Indragen ljusgrå putssockel. Gröna tvärpostfönster med målade vita omfattningsmarkeringar. Huvudentrén är belägen i förstuga mot Bondegatan klädd med vit panel på förvandring. Huset har ursprungligen varit klätt med brun liggande pärlspontspanel i fack, putsades på 1940-talet och fick nya fönster och dörrar i slutet på 1960-talet. Förstugan mot Bondegatan var ursprungligen en glasveranda. 1995 ändrades en balkong på norra gavel och 1999 gjordes en panelklädd påbyggnad. På tomten finns även ett panelklätt förråd och en carport. Huset har tidigare haft namnet "Utsikten" men även kallats "Chokladhuset".

Övrig bebyggelse:

Doktorn 2, Bondegatan 36

Byggnadsår: 1910 eller tidigare
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad

En och en halv våning med källare, fasaderna är vitputsade. Sadeltak med grå eternitskivor, murad skorsten. Vita helfönster, delvis med hålkälsprofilerade omfattningar. Svartmålad grovkornig sockel med profilerad vit sockelgesims mot fasaden, huvudentré på norra gaveln med framspringande omfattning av rött krattat tegel. Fönstren utbyttes 1957.

Doktorn 12

Doktorn 12, Bruzeliusgatan 9

Byggnadsår: Okänt, förmodligen någon gång efter 1800-talets mitt
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Bostad "Gamlegård"

Byggnaden som varit manbyggnad i den forna Gamlegården är uppförd i en och en halv våning med vind och källare. Södra långsidan och de båda gavlarna är putsade med gul slät puts medan norra långsidan visar ett murverk av brunflammit tegel i kryssförband med vitstrukturer. Taket är i det närmaste ett valmat säteritak med svarta enkupiga betongpannor, fyrkantiga frontespiser på gavlarna och södra långsidan, två vitputsade skorstenar. Fönstren är vita och av mittpostmodell med välvd överbåge, vita profilerade omfattningar på de putsade fasaderna och rakt slagna valv över fönstren mot norr. Mot norr är sockeln en grå putsad gråstenssockel, på de övriga avsatt grå kvaderstensputsad. Två huvudentréer mot

Doktor 3, Bondegatan 38

Byggnadsår: Omkring 1905
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halvvånings vitputsad byggnad med källare, profilerad våningsgesims. Sadeltak med röda eternitskivor, vitslammad skorsten. Sockeln är grovkornigt putsad, brunmålad och har en vit profilerad sockelgesims. Bruna och svarta fönster av olika modell med bruna fönsterluckor. Huvudentrén är belägen i en utbyggd farstu från 1978 (ursprungligen en träveranda som putsades 1955) mot Bondegatan och försedd med enkelt skärmtak. Fönstren byttes också 1955. 1968 byggdes garaget, även det vitputsat.

Doktor 7, Bruzeliusgatan 5

Byggnadsår: 1988
Arkitekt: Eksjöhus.
Byggmästare: Rolf Thulin
Byggherre: Anders och Ingela Brunberg
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halvvåningsbyggnad, klädd med gul lockpanel och vita knutar. Sadeltak med röda enkupiga betongpannor och takkupa mot väster. Vita helfönster. Huvudentré på västra långsidan med sidoljusfönster och vit brädomfattning. Enklare entré på norra gaveln. På tomten står även ett äldre panelklätt garage samt ett äldre murat gårdshus (i d höns hus).

Doktor 8, Bruzeliusgatan 3

Byggnadsår: 1922
Arkitekt: A Arvidsson
Byggmästare: Anders Persson
Byggherre: Timmerhandlande E H Holmstrand
Funktion: Enfamiljsbostad

Byggnad med en och en halv våning med källare, fasaden klädd med mörkrött galaxtegel, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, svart plåtklädd skorsten. Indragen slät betongsockel. Bruna helfönster med bruna fönsterluckor. Huvudentré belägen på södra gaveln. Huset var ursprungligen en träpanelad villa, som 1944 reveterades, 1961 kläddes fasaden med eternit och 1978 tilläggsisolerades fasaden med nuvarande s k galaxtegel. Förutom panelfasaden hade huset ursprungligen mittpostfönster med spröjs och papptak. På tomten finns också ett panelklätt garage med förråd.

Doktor 9, Lindforsgatan 50 / Bruzeliusgatan

Byggnadsår: 1932
Arkitekt: A Arvidsson
Byggmästare: Nils A Nilsson
Byggherre: Byggnadssnickaren Nils A Nilsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Byggnaden i ett och ett halvt plan är putsad med en gul konstputs, har sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten och en takkupa mot söder. På långsidorna är sockeln avsatt och på gavlarna indragen i en ljusgrå konstputs. Vita mittpostfönster. Huvudentré på norra långsidan med öppen trappa och enkelt skärmtak. Huset byggdes som ett vitputsat funkishus med plantak och hörnfönster. 1947 fick huset sadeltak och samtidigt flyttades entrén en bit åt sidan till sin nuvarande plats, nya fönsteröppningar togs upp och gavlarna kläddes med siporexplattor. 1970 byggdes verandan mot söder och gavlarna kläddes med gult fasadtegel. 1998 putsades fasaden om.

Doktor 10 resp. 11, Bruzeliusgatan 11 resp. Bondegatan 44

Byggnadsår: 1973
Arkitekt: Hans Nygren
Byggmästare: K P Svenssons Byggnadsfirma AB
Byggherre: K P Svenssons Byggnadsfirma AB
Funktion: Enfamiljsbostäder

Två identiska villor i ett och ett halvt plan med fasader av vit kvastad puts, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, svarta plåtklädda skorstenar och takkupa. Sockel något indragen. Svarta helfönster, delvis med svart panelbröstning, stora gavelfönster mot söder. Huvudentré på norra gaveln. Bägge fastigheterna har en carport med förråd.

Doktor 12 (östra, mindre byggnaden), Bondegatan 42

Byggnadsår: 1917 eller senare
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Johannes Jönsson
Funktion: Enfamiljsbostad

En våning med källare och inredd vind, med gult putsade fasader, sadeltak med enkupiga tegelpannor, vit putsad skorsten, avtrappad takfotslist. Ljusgrå avsatt sockel. Vita mittpostfönster, huvudentré på västra långsidan med enkelt skärmtak. På tomten står även ett panelklätt förråd. 1917 köpte häradsdomaren Johannes Jönsson Gamlegård och lät kort därefter uppföra den mindre

byggnaden utmed Bondegatan, avsedd som tvättstuga men även för rumsuthyrning. Efter 1925 användes byggnaden som telegrafstation med växel fram till 1939 då det byggdes en ny i Ekebacken (se Ramlösa 2:1).

Doktorn 13 resp. 14, Bondegatan 40a resp. 40b

Byggnadsår: 1982
Arkitekt: Bengt Blasberg & Henrik Jais-Nielsen
Byggmästare: Egon Klang
Byggherre: Byggnads AB Teodor Ågren, Höganäs
Funktion: Enfamiljsbostäder

Två identiska en- och en halvvånings villor med vit-slammade tegelfasader. Sadeltak med bruna tvåkupiga betongpannor, svarta plåtklädda takkupor mot öst. Gråmålad slät murlivssockel. Bruna mittpostfönster med fuskpröjs och svarta träklädda överstycken. Huvudentréerna ligger på norra respektive södra gavlarna. De båda fastigheterna har ett gemensamt panelklätt dubbelgarage. Mellan tomterna går en kallmurad gråstensmur som även går in motsvarande längd på Doktorn 6 och

som förut fungerat som avgränsning norrut för gårdsplanen. Fram till 1981 stod en ekonomilänga till Gamlegård på de båda fastigheternas plats. Ekonomilängan var samtida med mangårdsbyggnaden och fungerade som stall fram till 1910 talet då den inreddes för bostadsändamål.

Doktorn 19, Lindforsgatan 52 / Bondegatan

Byggnadsår: 1985
Arkitekt: Myresjöhus, Vetlanda
Byggmästare: Rolf Tublén
Byggherre: Michael Kvist och Ann-Charlotte Andersson
Funktion: Enfamiljsbostad

En och en halv våning uppförd med rött tegel, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, plåtklädd skorsten. Låg sockel. Svarta helfönster med fuskpröjs, fönsterbänkar av tvärställt tegel. Huvudentré på norra långsidan med sidoljusfönster. På tomten finns en panelklädd carport med förråd.

Filosofen

Kvarteret bildades och stakades ut 1901 i samband med grannkvarteret Adelsmannen. En ny typ av bebyggelse växte här fram, nämligen sommarbostaden. Både Filosofen 4 och 7 som är kvarterets äldsta bebyggelse byggdes som sommarbostäder. Båda byggnaderna tillkom på 1840-talet då den övriga marken väster om Brunnsvägen tillhörde ett jordbruk med gård belägen något väster om nuvarande Adelsmannen 1. Idag är bebyggelsen blan-

dad, bland den äldre bör särskilt Filosofen 8 nämnas som god arkitektur och bland den yngre bör Filosofen 6 av samma anledning nämnas, ett gott exempel på tidstypisk villaarkitektur från tidigt 1970-tal med en omsorg om plan och utformning bortom typbeställningarnas standardurval. Detaljplanen för kvarteret är från 1968 och medger fristående bostadsbebyggelse i ett plan.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Filosofen 8, Västra Brunnsmästaregatan 7

Byggnadsår: 1933
Arkitekt: Aksel W Zetlitz-Nielsen och Otto Ohlsson, Kristianstad
Byggmästare: Byggmästare Tapper, Råå
Byggherre: Överlärare Nils Hedstrand
Funktion: Enfamiljsbostad

Huset är murat i en och en halv våning med helsingborgstegel i munkförband, därtill vind och källare. Enstaka runda gråstenar är inlagda i murförbandet. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten i helsingborgstegel, mot norr och söder takkupor med korsvirkesliknande konstruktion. Murad gråstenssockel i murlivet. Vita mittpostfönster med spröjs och rakt slagna valv. Huvudentré är indragen i en nisch mot norr med slaget korgbågsvalv. På västra gaveln ett burspråk av brun träkonstruktion med kopparklätt tak.

Filosofen 8

Mot söder en tillbyggd veranda (omfattas ej av klassificeringen). Trädgårdsmur av planhuggna gråstensblock. Huset, som främst genom sin slutna och tunga fasad mot norr ger uttryck för det stramt enkla och rena, har mycket av sin stilrena ursprungs-karaktär i behåll. Materialval och byggnadens enkla volymer är viktiga för karaktären liksom mindre accenter som inslag av natursten i murförbandet, gråstenssocklarnas hörnpartier där gråstenen lyfter sig upp i fasaden. Även den gråstensmurade trädgårdsmuren är en del av denna helhet och omfattas därför även av klassificeringen.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Filosofen 3, Västra Brunnsmästaregatan 3

Byggnadsår: 1910-tal
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad "Björkhaga"

Vitputsad villa i en och en halv våning med källare och vind. Sadeltak med grå korrugerad eternit från 1976, två murade skorstenar, bruna och gula taksnickerier. Avsatt brunmålad putssockel. Bruna helfönster och trelufts vertikalfönster med övre spröjs, huvudentré mot norr med skärmtak och utskjutande sidoomfattningar. Runt huset löper en profilerad våningsgesims. På västra gaveln fanns förut en snickarglädjeveranda med balkong ovanpå. 1970 ändrades fönstren tillbaka till ursprunglig höjd efter att tidigare ha sänkts och breddats. På tomten finns även ett inglasat uterum.

Filosofen 4, Södra Brunnsvägen 6 / V. Brunnsmästaregatan

Byggnadsår: 1840-tal
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Grosshandlare Oscar Nilsson
Funktion: Enfamiljsbostad "Sommargården"

Oregelbunden byggnad i delvis 1 1/2 våning (mot väster) och dels i två våningar (mot öster) med vind, ljusgul slät puts. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, tre vitputsade skorstenar, vita taksnickerier. Låg avsatt gråmålad sockel med utspärade fält mot hörn och kanter. Blå tvärpost- och korspostfönster, artikulerade vita fönsteromfattningar med markerade slutstenar. Huvudentré mot Södra Brunnsvägen med litet skärmtak, altanplats framför. Runt huset löper två profilerade vita våningsband. 1997 putsades huset om, dessförinnan har huset varit såväl gul- som vitputsat, på 1950-talet togs en träveranda motsvarande baksidans bort på huvudfasaden. På tomten finns även ett panelklätt garage från 1990 och ett putsat uthus.

Filosofen 6, Västra Brunnsmästaregatan 5

Byggnadsår: 1972
Arkitekt: Hultsfredshus AB (Skogsägarnas Industri AB)
Byggmästare: Laslo Prokec
Byggherre: Laslo Prokec
Funktion: Enfamiljsbostad

Oregelbunden envåningsbyggnad i suterräng uppförd i rött tegel i löpförband, plantak med vitmålad lockpanelsarg, indragen d:o takfot. Grå murlivssockel. Vita helfönster, östra flygel helt inglasad mot söder och mot norr ett stort betongglasfönster. Huvudentré mot norr indragen i nisch med sidoljusfönster. Den vita taksargen var ursprungligen svart.

Gårdshus på Filosofen 7

Filosofen 7, Södra Brunnsvägen 8

Byggnadsår: Okänt
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Gårdshus

Gårdshus till fastigheten Filosofen 7, en våning med vind uppfört av vitmålat tegel, murat i löpförband med vulstfog. Sadeltak med grå eternitskivor med två murade skorstenar i gult tegel, bruna taksnickerier. Bruna korspostfönster med slagna stickbågsvalv. Entré mot söder med slaget stickbågsvalv. Låg till obefintlig sockel.

Övrig bebyggelse:

Filosofen 7, Södra Brunnsvägen 8

Byggnadsår: 1849
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Brunnsmästaren Hans Henrik Lindberg
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våning, oregelbunden byggnad, klädd med brunt tegel i löpförband. Sadeltak med svarta eternitplattor, murad skorsten, litet svart plåtklätt triangulärt takfönster. Murlivssockel. Bruna mittpostfönster med spröjs nedtill, rakt slagna valv, koppargrönt vindsfönster på ena gaveln. Huvudentré mot öst med rakt slaget valv. Huset genomgick en ombyggnad 1895 och förmodligen en till innan 1904. 1977 kläddes fasaden som då var murad med gult flamtegel med nuvarande bruna tegel, samtidigt nedrevs en veranda med snickarglädje mot väst samt en liknande mot öst vid nuvarande burspråk. På tomten finns även ett gårdshus som klassificerats som byggnad av kompletterande värde för miljön, se ovan.

Filosofen 9, Västra Brunnsmästaregatan 11

Byggnadsår: 1989
Arkitekt: Myresjöhus, Vetlanda
Byggmästare: Lars Krüger
Byggherre: Preben och Laila Revald
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad klädd med vit slätthuggen mexisten, gavelrösten klädda med vit lockpanel. Sadeltak med svarta betongpannor. Obetydlig sockel. Vita helfönster. Huvudentré mot norr. Indragen balkong och altan på västra gaveln. På tomten finns även en carport.

Filosofen 10, Västra Brunnsmästaregatan 9

Byggnadsår: 1990
Arkitekt: BORO AB, Landsbro
Byggmästare: Jan Palm, Åstorp
Byggherre: Gösta Christoffersson, Christina Falkengren
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad murad med ljusrött tegel i löpförband, panelklätt gavelröste. Sadeltak med svarta betongpannor. Obetydlig sockel. Vita helfönster med fuskpröjs. Huvudentré mot norr med utbyggd farstuvist med balkong upptill. På tomten finns även ett panelklätt garage.

Förtennaren

Kvarteret Förtennaren består till största delen av industribyggnader men i östra delen finns även ett äldre hus, uppfört av byggmästaren Nils P Lindkvist. Till huset hörde ett större trädgårdsmästeri som uppfördes på 1930-talet och som nu endast är kvar till vissa delar. I kvarterets sydvästra del hittades vid utgrävningar en av få förhistoriska fyndplatser i Ramlösa, ett bosättnings-

område på ca 100x100 m med elva härdbottnar och enstaka flintfynd. Detta liksom samtliga industrier i kvarteret ligger dock utanför inventeringsområdet. Detaljplanen för den del av kvarteret som omfattas av bevarandeprogrammet är från 1979 och är anpassat efter fastighetens dåvarande funktion såsom handelsträdgård.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Förtennaren 1, 3, Södra Brunnsvägen 96

Byggnadsår: 1916-17
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Troligen byggherren
Byggherre: Nils P Lindkvist
Funktion: Enfamiljsbostad "Hälliden"

En- och en halv våningsbyggnad, murad med rött tegel på en utkragad grå putssockel. Sadeltak med rött plattfalsat taktegel med frontespis mot söder, två murade skorstenar. Fönstren är vita av mittpostmodell med slagna stickbågsvalv. Huvudentré på östra gaveln med överljusfönster. I det nordöstra hörnet en troligen ursprunglig veranda i brunt tegel. På västra gaveln ett falskt burspråk med balkong ovanpå. Huset har genomgått vissa mindre förändringar men är nyligen restaurerad till ursprungligt skick, bland annat har fönstren återfått sin ursprungliga storlek och form. På tomten finns även ett mindre växthus, ett gårdshus med hög skorsten samt tre grunder kvar efter tidigare växthus. Klassificeringen – som endast

Förtennaren 1,3

omfattar huvudbyggnaden – motiveras främst av byggnadens nära återskapade ursprungliga skick vad gäller materialkvalité och intakta byggnadsvolymer.

Grindvaktaren

Kvarteret Grindvaktaren (ursprungligen Köpinge 9) är tätt knutet till såväl brunnsparken som stationssamhället. Tillkomsten av Ramlösa Brunns järnvägsstation 1875 blev en viktig förutsättning för brunnen och den nya stora entrén till parken förlades just mot öst i nästan direkt anslutning till stationen. Vägen från brunnsentrén till stationen – Rosenschöldsgatan – kantades sommartid av diverse försäljare i mindre bodar och gick ursprungligen endast fram till stationshuset. Den västra delen av kvar-

teret nåddes endast från Hövdingegatan som då fortsatte söderut över järnvägsspåret, utmynnandes i Södra Brunnsvägen. Kvarteret Grindvaktaren har sin naturliga avgränsning i söder mot Rosenschöldsgatan och i norr mot Ramlösabäcken. Fortfarande präglas kvarteret av äldre brunnsnära bebyggelse även om den ursprungliga bebyggelsen i viss mån ersatts och kompletterats med modernare villor. Detaljplanen är från 1980 och medger fristående bostadsbebyggelse i två plan.

Grindvaktaren 2

Grindvaktaren 5

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Grindvaktaren 2, Rosenschöldsgatan 3

Byggnadsår: 1893 eller något senare
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Troligen vaktmästaren/brunnsmästaren
Nils Andersson
Funktion: Enfamiljsbostad "Tomtebo"

Huset på en och en halv våning med källare är klätt med gul liggande spontad panel och vita knutar, utkragade gavelrösten med gul stående panel, sågtandsprofil nedtill, vita kontursågade snickerier. Sadeltak med svarta schingelplattor, två röda murade skorstenar. Sockeln är omålad, slätputsad och avsatt. Fönstren är vita av olika modeller med vita kontursågade omfattningar. Huvudentré på baksida med enkel vit dörrömfattning, farstu med snickarglädje och balkong upptill på västra gaveln. 1949 täcktes taket med rödbruna eternitplattor som nu bytts ut mot svart schingel, 1956 uppfördes en tillbyggnad, huset målades gult på 1960-talet och var tidigare grönmålat med bruna fönsteromfattningar. Vissa fönster är utbytta mot moderna och några har satts igen. På tomten finns även en gäststuga från 1993 som inte omfattas av klassificeringen.

I sin helhet med panel, byggnadsvolym, snickeridetalljer

och den välbevarade träverandan och farstun ger huset en god bild av den ståndsmässiga träbebyggelsen i Ramlösa under brunnsparkens blomstringstid. Det visar också hur brunnsverksamheten med sina trävillor påverkade mycket av bostadsbebyggelsen utanför parken och hur den i flera fall ersatte den lokala tegelarkitekturen.

Grindvaktaren 5, Rosenschöldsgatan 9

Byggnadsår: 1880-tal (tomt avsöndrad 1888)
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Skomakaren Anders Nilsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Tegelmurat hus på en och en halv våning, uppfört av gult tegel i kryssförband med hörnlisener i vit puts. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten av rött tegel, bruna och gula taksnickerier. Avsatt grå rusticerad spritputssockel. Vita korspost- och dubbla korspostfönster, utkragade fönsterbänkar och ornamenterade fönsterkornischer i vit puts, slagna stickbågsvalv. Huvudentré mot norr, slaget stickbågsvalv, gjuten trappa med altanavsats. På södra fasaden en inglasad veranda med balkong upptill. Inga förändringar har

Gårdshus på Grindvaktaren 5

gjorts mer än en igensatt dörr på västra gaveln.

På tomten finns också ett gårdshus som ursprungligen varit verkstad (även kolbod och tvättstuga) åt skomakaren som sedan byggdes på med en våning och blev sommarbostad åt denne: vitrappad bottenvåning och panelklädd ovanvåning med gul stående pärlspontspanel, sadeltak med svarta eternitskivor och brun plåtklädd skorsten. Vita hel-, mittpost- och korspostfönster i bruna karmar. Två brunmålade dörrar mot öst. Huset byggdes något eller några år efter boningshuset. Förutom gårdshuset som också omfattas av klassificeringen finns på tomten ett garage klätt med gul panel (utanför klassificeringen).

Boningshuset är nästan helt i ursprungligt skick, välarbetat i skala, material och detaljer och visar den lokala tegelbyggartraditionens omsorg om även den mindre bebyggelsen. Tillsammans med gårdshuset utgör fastigheten en helhet som väl illustrerar en typiskt bostadsmiljö i Ramlösa vid seklets början.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Grindvaktaren 3, Rosenschöldsgatan 5

Byggnadsår: Okänt
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad

En och en halv våning klädd med gul liggande pärlspontspanel, vita knutar. Sadeltak med rött enkupigt taktegel, två gula murade skorstenar, vita taksnickrier. Svagt avsatt cementputssockel. Vita mittpost-, korspost- och tvärpostfönster med vita omfattningar. Huvudentré mot norr med sido- och överljusfönster, vit omfattning. Huset har varit klätt med grå eternit som avlägsnades 1995 då panelen togs fram igen. Fönster, fönsteromfattningar och en del snickeridetalljer är senare. På tomten står även ett panelklätt gårdshus med vita knutar, sadeltak med asfaltpapp och murad skorsten, vita mittpost-

fönster med spröjs. Klassificeringen omfattar huvud- och gårdsbyggnad.

Grindvaktaren 8, 9, Rosenschöldsgatan 13 / Hövdingegatan

Byggnadsår: Omkring 1877
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad

En och en halv våning murad med gult tegel i kryssförband, baksida vitt slamstruken. Viss mönstermurning med rött tegel. Sadeltak med svart korrugerad eternit, två murade skorstenar, plåtklädd halvt indragen takkupa mot norr. Avsatt betongsockel. Bruna hel- och treluft vertikallpostfönster med spröjs, vita mittpostfönster. Slagna stickbågsvalv delvist med rött tegel. Huvudentré på östra gaveln med sidoljusfönster, slaget stickbågsvalv. 1937 togs dörr upp mot norr, glasveranda mot norr revs på 50-talet, på 60-talet byttes fönstren, 1978 tillbyggnad mot norr.

Byggnaden lär ha använts som godtemplarelokal eller missionshus.

Övrig bebyggelse:

Grindvaktaren 1, Rosenschöldsgatan 1 / Södra Brunnsvägen

Byggnadsår: 1974
Arkitekt: Malmgruppen AB, Malmö
Byggmästare: Erik Andersson, Landskrona / Byggnads AB LE Lundberg, Norrköping
Byggherre: Malmgruppen AB Malmö
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad murad med brunt galaxtegel, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, svart plåtklädd skorsten. Kvas-tad betongsockel. Vita helfönster med rosa bröstpanel. Huvudentré mot öst. Altan mot söder. På tomten finns även en carport.

Grindvaktaren 4, Rosenschöldsgatan 7

Byggnadsår: 1994
Arkitekt: Sjö Dahlshus, Timmersdala
Byggmästare: Berne Gustafsson, Båstad
Byggherre: Boo och Monica Björck
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsbyggnad med vind, gult putsad med vitmålade släta hörnlisener. Valmat sadeltak med röda tvåkupiga betongpannor, vitputsad skorsten. Obefintlig sockel. Vita helfönster med vita slätputsade omfattningar. Burspråk mot norr. Huvudentré mot söder indragen under takfall. På tomten står även ett förrådshus med gul panel.

Grindvaktaren 6, Rosenschöldsgatan 11

Byggnadsår: 1990
Arkitekt: BORO AB, Landsbro
Byggmästare: Thomas Jacobsen, Landskrona
Byggherre: Peter och Lujza Trkulja
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsbyggnad klädd med vit grovhuggen mexisten, valmat sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor. Vitmålad murlivssockel. Vita helfönster med fuskpröjs. Huvudentré mot söder. På tomten finns även en fristående byggnad som ursprungligen fungerat som kolonistuga, byggd 1948 av och för elektrikern Nils Sandström: brun stockpanel, valmat sadeltak med asfaltpapp. Till denna hör även en fristående veranda.

Hallänningen

Kvarteret består endast av en byggnad vars äldre fastighetsbeteckning var Ramlösa stg. 1277. Byggnaden har tidigare gått under namnet "Svängsta" och uppfördes av byggmästaren Johannes Nilsson åt trävaruhandlanden Karl Nilsson i en tidstypisk, återhållsam jugendstil – en stor enkel volym, brant mansardtak, ljus puts med svag

avfärgning. Byggmästaren Johannes Nilsson lät efter detta hus uppföra ytterligare två byggnader i grannkvarteren; Adelsmannen 2 och Ölänningen 3. Troligen är Hallänningen 1 uppförd efter byggmästarens egna ritningar. Detaljplanen för Hallänningen är från 1977 och medger fristående bostadsbebyggelse i ett plan.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Hallänningen 1, Östra Brunnsmästaregatan / Södra Brunnsvägen

Byggnadsår: 1914-15
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Johannes Nilsson
Byggherre: Trävaruhandlande Karl Nilsson
Funktion: Enfamiljsbostad

kupiga tegelpannor, murad skorsten och panelklädda takkupor. Frontespis över burspråk mot väster. Hög, avsatt mönstrad sockel med profilerad sockellist. Gröna hel- och korspostfönster, utkragade fönsterbänkar. Huvudentré i utbyggnad mot norr.

Fasaden har troligen varit vitkalkad från början, fönstren är utbytta, ett fönster är igenmurat på norra gaveln. 1920 byggdes det till en veranda mot söder. 1998 putsades fasad och sockel om.

En- och en halvåningsbyggnad med mansardvåning, vind och källare. Gul slät puts, mansardtak med röda en-

Herremannen

Kvarteret Herremannen breder ut sig från Ramlösabäcken i söder till Riddaregatan i norr. Idag är kvarteret splittrat med olika slags bebyggelse. Kvarteret hyser ett antal mindre företag i det som från början var Ramlösa Bandfabrik. Norr om denna stod i kvarteret en annan och mer omtalad industri – Ramlösa Skofabrik som byggdes 1897 och revs 1989 efter en brand. Skofabriken uppfördes på grunden av Nils Rasmussons bondgård som skofabrikören Olsson dessförinnan hade köpt. Båda fabriker var stora och lockade till sig arbetskraft från Helsingborg ut till det som kallas Ramlösa Nedre. Efter branden uppfördes på skofabrikens tomt ett radhusbebyggelse med postmoderna accenter medan det ännu råder viss småindustriell verksamhet i den gamla bandfabrikens lokaler. Kvarterets kulturhistoriskt mest värdefulla bebyggelse utgörs idag av det hyreshus som uppfördes till bandfabrikens anställda samt de två större villorna mittemot. Detaljplanen är från 1974 och är anpassad efter nuvarande bebyggelse, dvs radhus, fristående bostadsbebyggelse och småindustri i två plan.

Ramlösa Bandfabrik i kv Herremannen

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Herremannen 8, Dannfeltsgatan 19

Byggnadsår: 1930
Arkitekt: Martin Petersson
Byggmästare: Byggmästaren Linus Olofsson
Byggherre: Byggmästaren Linus Olofsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsbyggnad med mansardvåning, vind och källare. Fasaderna är ljusbrunt putsade med vita slätputsade hörnkedjor. Mansardtak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten, plåtklädda takkupor, vit profilerad takfotsgesims. Grå murlivssockel. Vita mittpostfönster med vita putsomfattningar. Huvudentré på östra gaveln med vit putsomfattning. Ursprungligen låg huvudentrén mitt på södra fasaden i en farstuvist med balkong ovanpå, 1980 flyttades entrén till östra gaveln. Enligt ursprungsritningarna hade huset murade fasader från början. 1994 putsades fasaderna om från blått till nuvarande ljusbrunt. På tomten finns även en carport från 1980.

Herremannen 9, Dannfeltsgatan 21

Byggnadsår: 1914
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad "Överås"

En- och en halv våningsbyggnad med vind och källare, fasader putsade i en rosaröd färg. Sadeltak med svarta betongpannor, kopparklädd skorsten, större takkupa mot söder med balkong och mindre mot norr. Brun avsatt putssockel. Vita fönster av olika modeller i bruna karmar. Två burspråk mot söder med koppartak. Huvudentré på västra gaveln med kopparklädda rundpelare med skärmtak. Altan mot söder. Huset var ursprungligen gult putsat, byggdes ut mot öst i början på 1950-talet då en balkong på gaveln togs bort. 1975 byggdes ett dubbelgarage (som ej omfattas av klassificeringen), putsat likadant som boningshuset. Samtidigt revs tillhörande växthus från 1930-talet och tomten styckades av till nuvarande Herremannen 5.

Herremannen 10, Dannfeltsgatan 14

Byggnadsår: 1925
Arkitekt: Oscar Persson
Byggmästare: Nils Kastberg
Byggherre: Byggmästaren, Nils Kastberg
Funktion: Flerfamiljsbostadshus

Två- och en halv våningsbyggnad med vind och källare, gul kvastad puts. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, fyra plåtklädda skorstenar, takkupor mot norr och söder. Sockel är avsatt och klinkersklädd. Bruna mittpostfönster. Huvudentré mot norr med gult målade fram-

springande tegelomfattning. Fönstren var ursprungligen småspröjsade, 1957 sattes det upp en skorsten längs västra gaveln och källarfönstren murades igen. Byggnaden uppfördes ursprungligen som personalbostad åt Ramlösa Bandfabriks anställda.

Övrig bebyggelse:

Herremannen 7, Bendzgatan 29a-d, 31a-h, 33a-j / Dannfeltsgatan

Byggnadsår: 1989
Arkitekt: Tangram arkitekter AB
Byggmästare: Byggnads AB Stig Nilsson/Reinholds
Byggherre: Ingvar Walldén
Funktion: Radhusbebyggelse

Fyra friliggande tvåvåningslängor med murade fasader av rött tegel i vilt förband. Sadeltaken är lagda med tvåkupiga bruna takpannor, ljusbruna plåtvindskivor och under takfoten murade avtrappade konsoler. Helfönstren är vita och försedda med lös pröjs. Huvudentréerna belägna i enkla, ljusgrått målade farstuvistar med en cirkel inskriven i ett öppet gavelfält, vita lamellörrar. På området finns också fem stycken förrådshus klädda med grå lockpanel och försedda med tälttak.

Herremannen 7

Herremannen 10, Dannfeltsgatan 12 a-g

Byggnadsår: 1925
Arkitekt: Oscar Persson
Byggmästare: Byggmästare Nils Kastberg
Byggherre: Byggmästaren, Nils Kastberg
Funktion: Företagslokaler

Oregelbundet byggnadskomplex på två-tre våningar med vind. Olika fasadmateriäl; gult och gulbrunt krattat res-

pektive vanligt tegel i löpförband, västra byggnaden gulbrun slät puts. Plantak och valmat sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, plåtklädda skorstenar över västra byggnadskroppen. Grå murlivsockel runt om. Röda och bruna fönster av olika modeller. Entréer mot norr och söder. Huset är tillbyggt i olika etapper, de största genomförda 1945, 1950, 1958 och 1963. Ursprungshuset var en tvåvånings putsad villa i 20-tals klassiserande stil med hörnlisener och valmat sadeltak som senare blev Ramlösa Bandfabrik AB. Idag utgör ursprungsbyggnaden nordöstra hörnet av byggnadskomplexet men går ej att urskilja efter alla tillbyggnader.

Herremannen 12-28, Bendzgatan 37-69

Byggnadsår: 1975
Arkitekt: ARTON
Byggmästare: Bengt Bexe / KP Svensson Byggnads AB
Byggherre: KP Svensson Byggnads AB
Funktion: Radhusbebyggelse

Två tvåvåningslängor klädda med svart liggande panel på långsidorna, murade kortsidor i brunrött tegel. Sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, svarta plåtklädda skorstenar och delvist indragna takkupor med balkonger. Svarta helfönster. Huvudentréer på norra långsidan med sidoljusfönster. På tomten Herremannen 12 finns ett öppet garage med sadeltak och putsade väggar.

Junkern

Kvarteret Junkern är ett ungt kvarter med tre villor från 1960-talet och en äldre från 1920. Speciellt Junkern 4 och 5 är fina exempel på enkla men gedigna tjänstemannavillor från 1960-talets början. Kvarteret avgränsar det äldre Ramlösa Nedre mot den senare homogena villabebyggelsen från 1960-talet som växte upp österut och norr om brunsparken. Junkern 10 hade från början adress under "Hälsobrunnens lantgård", vilket avslöjar att den hörde till brunnens större ägor. Detaljplanen för kvarteret Junkern är från 1968 och medger fristående bostadsbebyggelse i två plan.

Junkern 9 och 10

Övrig bebyggelse:

Junkern 4, Riddaregatan 2

Byggnadsår: 1964
Arkitekt: J M Bomér
Byggmästare: Sigvard Borgkvist
Byggherre: Mättningsmannen Sigvard Borgkvist
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med vind och källare, gulflammit tegel i blixtmunkförband. Sadeltak med svarta enkupiga betongpannor, murad skorsten i gult tegel. Ljusgrå slät murlivsockel. Bruna hel- och vertikalpostfönster, mot söder med framspringande tegelomfattning. Huvudentré mot öst med sidoljusfönster och tegelomfattning. Veranda mot väst inglasad 1995, carport på norra gaveln från 1979.

Junkern 5, Riddaregatan 4

Byggnadsår: 1959
Arkitekt: Aneby Hus, Aneby
Byggmästare: Harald Krook
Byggherre: Enoch och Anna-Greta Sandberg
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med vind och källare, uppförd av rött tegel i löpförband. Sadeltak med röda tvåkupiga betongpannor, två murade skorstenar varav en längs norra gaveln. Grå putssockel. Vita hel- och mittpostfönster, mot väst med omfattning av framspringande tegel. Huvudentré mot öst med sidoljusfönster och skärmtak. 1963 fylldes garagenedfarten igen på östra sidan och 1964 uppfördes nytt garage ovan mark. Ny takbeläggning 1988.

Junkern 9, Bendzgatan 25

Byggnadsår: 1969
Arkitekt: Smålandshus AB, Sävsjö
Byggmästare: Ebbe Walter
Byggherre: Lantbrukaren Gunnar Johnsson
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsvilla med vind och källare, klädd med vit grovhuggen mexisten, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, murad skorsten. Ljusblå murlivsockel. Svarta helfönster, delvis med svarta fönsterluckor. Huvudentré på södra långsidan med sidoljusfönster. På tomten finns även ett garage i vit mexisten och pulpettak.

Junkern 10, Bendzgatan 27

Byggnadsår: 1920
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Okänd
Funktion: Enfamiljsbostad

Kadriljen

Kvarteret Kadriljen ligger på söderslutningen med Bendzgatan omgärdande nästan hela kvarteret. Kvarters äldsta byggnad – Kadriljen 3 – uppfördes kort efter sekelskiftet och här drevs handel i källarplanet fram till 1920-talet. Handelsboden övergick sedan på 1930-talet till Kadriljen 7 som uppfördes som mjölkhandel, charkuteri och diversehandel. Först i slutet av 1980-talet lades

En- och en halv våningsbyggnad med källare, gult putsade fasader. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten, takkupa mot söder. Sockeln är hög, grå och avsatt. Vita helfönster i bruna karmar. Huvudentré i utbyggnad på västra gaveln. 1964 byttes fönstren och en ny entré ersatte en tidigare träveranda.

butiken ner och nu är den inredd för bostadsändamål. De båda butikerna hade ett lämpligt läge för arbetarna under tiden då Ramlösa nedre dominerades av industribyggnaderna: spikfabriken, bandfabriken och Ramlösa skofabrik. Detaljplanen för Kadriljen är från 1974 och medger fristående bostadsbebyggelse i ett plan.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Kadriljen 3, Bendzgatan 38

Byggnadsår: Omkring 1905
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Troligen byggherren; muraren Johannes Kristiansson
Byggherre: Muraren Johannes Kristiansson
Funktion: Enfamiljsbostad "Villa Nybo"

En- och en halv våningsbyggnad med hög källarvåning, frontespis mot söder. Fasaden är ljus gulbrunt putsad. Sadeltak med brun takpanneimiterande plåt, murad skorsten. Hög brun spritputssockel. Svarta mittpostfönster, stickbågsvalv under putsen. Huvudentré i utbyggnad mot söder. På norra fasaden en upphöjd altan över en carport, tillbyggd 1987. 1971 putsades huset. Villa Nybo var ursprungligen mönstermurad med ljusa horisontella band över och under korspostfönstren. Entréutbyggnaden mot söder hade dörröppning mitt på och balkong ovanför. I källarplanet fanns en divershandel som drevs fram till 1920-talet med ingång under dåvarande trappa. På tomten finns även ett panelklätt förråd.

Övrig bebyggelse:

Kadriljen 2, Bendzgatan 36

Byggnadsår: 1976
Arkitekt: AB Fogelfors bruk, Fågelfors
Byggmästare: Istvan Rehus och Bengt Josephsson
Byggherre: Istvan och Irene Rehus
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsbyggnad med vind och källare. Fasader klädda med gult tegel i löpförband. Sadeltak med bruna tvåkupiga betongpannor, skorsten i gult tegel. Slät brun murlivssockel. Vita helfönster med svart fjällpanelsbröstning. Huvudentré mot söder med sidoljusfönster. 1992 byggdes ett uterum mot norr. På tomten finns även ett mindre växthus och ett panelklätt förråd.

Kadriljen 5, Bendzgatan 46 / Dannfeltsgatan

Byggnadsår: 1936
Arkitekt: Bomér
Byggmästare: Johan Holmkvist
Byggherre: Byggmästaren, Johan Holmkvist
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsbyggnad med källare klädd med ljusgul lockpanel. Valmat flackt sadeltak med svart trapetsprofilerad takplåt, panelklädd skorsten, sadeltak med asfaltpapp på tillbyggnaden. Brun indragen cementputssockel. Svarta helfönster i bruna omfattningar. Huvudentré mot väst under skärmtak. Huset var ursprungligen putsat och avfärgat. 1977 kläddes ett hörnfönster i nordost in. 1979 gjordes en ombyggnad och en större murad tillbyggnad mot öster.

Kadriljen 7, Bendzgatan 44

Byggnadsår: 1937
Arkitekt: A. Arvidsson
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Elsa Zweigberg
Funktion: Enfamiljsbostad

Kadriljen 3

En- och en halv våningsbyggnad med källare och vind, frontespis mot väst. Fasaden är ljus gulbrun slätputsad, plåtklädda gavelrösten. Sadeltak med röda tegelpannor, plåtklädd takkupa mot väst, mindre d:o mot öst. Mörkbrun murlivssockel. Svarta vertikalfönster, vita mittfönster i gavelröstena. Huvudentré mot väst med överbyggnad. Huset byggdes som butik och bostad med tre stora fönsteröppningar mot gatan. Mjölkkaffär, charkuteri och diversehandel inhystes och nåddes genom två separata entréer. 1955 gjordes en garagetillbyggnad mot norr, 1961 slogs butikerna ihop till en större självbetjäningsbutik. 1991 inre ombyggnad till bostadshus, nya fönster och entré.

Kadriljen 9, 10, Bendzgatan 34 / Dannfeltsgatan

Byggnadsår: 1923
Arkitekt: Forssjöhus Trävaruhus, Katrinholm
Byggmästare: Eventuellt Nils Månsson
Byggherre: Fru Frida M Mandahl
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med källare, fasader klädda med rött krattat tegel i löpförband. Mansardtak med gråbruna enkupiga tegelpannor, murad skorsten. Grå slät murlivssockel. Vita helfönster, huvudentré på östra fasaden med skärmtak och stödvägg av glasbetong. Huset var ursprungligen ett monteringsfärdigt brunt panelklätt trähus med spröjsade mittfönster och en snickrad farstuvist – ett likadant stod tidigare i det forna kvarteret Dansmästaren (norr om gamla spikfabriken). 1964 byggdes det till ett garage på norra gaveln och 1968 en altan mot nordväst.

Kandidaten

Den enda byggnaden i kvarteret Kandidaten är en f d banvaktstuga, samtida med järnvägsdragningen. 1875 drogs Helsingborg – Hesselholms järnväg och Ramlösa Brunn fick en egen järnvägsstation. I banvaktstugan bodde banvakten som hade tillsyn över banan, enligt rangordningsregler fick en banvaktstuga bestå av högst ett rum med kök. Banvaktstugan är idag en av få kvarvarande byggnader från järnvägsbebyggelsen runt Ramlösa brunns station och även i tillbyggt skick har den ett

samhälls- och lokalhistoriskt värde som minner om järnvägens framväxt och de järnvägsanställdas levnadsförhållande. Detaljplanen för Kandidaten är från 1980 och medger fristående bebyggelse för bostadsändamål i två våningar.

För uppgifter om grannfastigheten, banverkets spiralbromsverkstad (f d järnvägsstation), se Ramlösa 10:1.

Byggnader av kompletterande värde för miljön:

Kandidaten 1, Rosenschöldsgatan 2 / Södra Brunnsvägen

Byggnadsår: Omkring 1875
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Järnvägsbolaget HHJ
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsbyggnad med inredd vind, murat av tegel i kryssförband, vitmålat, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med rödmålad eternit, två murade skorstenar. Gråmålad avsatt spritputssockel. Bruna fönster av olika modell, slagna stickbågsvalv. Huvudentré mot väst med slaget stickbågsvalv. Huset byggdes till omkring 1925 mot öst, den ursprungliga byggnadsdelen är murad av gult tegel och den nya med rött. Gavelröstena kläddes på 1960-talet med lockpanel samtidigt som fönstren byttes. På tomten finns även ett gårdshus klätt med brun fjällpanel, byggt med en konstruktion av järnvägsräls, under nuvarande fjällpanel finns gul stående spontad panel. En bit in på 1940-talet fungerade gårdshuset som allmän mangelbod.

Banvaktstugan Kandidaten 1

Kantorn

Fram till 1970-talet ingick kvarteret Kantorn i grannkvarteret Prästmannen, liksom nuvarande kvarteret Öläningen. Kvarteret splittrades upp och på platsen för professor Unmans villa – Tonvilla – med växthus bereddes 1977 plats för radhusbebyggelse och det nya kvarteret Kantorn. Samtidigt uppfördes av samma byggherre och arkitektkontor grannvillorna i kvarteret Prästmannen (nr. 30-33). Från Tonvillan återstår idag endast den allé som markerade infarten till huset, idag fungerar den fortfarande som infart, men till nyare bebyggelse i kvarteren Brunnsmästaren och Vattuprovaren. Detaljplanen för kvarteret är från 1977 och är anpassad för nuvarande radhusbebyggelse i ett plan.

Kvarteret Kantorn

Övrig bebyggelse:

Kantorn 1-21, Lindforsgatan 24-40 / Ljungdahlsgratan 2-22

Byggnadsår: 1977

Arkitekt: ARTON

Byggmästare: KP Svensson Byggnads AB

Byggherre: KP Svensson Byggnads AB

Funktion: Radhusbebyggelse

Fem byggnadskroppar på en och en halv våning, slammad puts som är olika färgad för varje byggnad (beige, gul eller vit), panelklädda gavelrösten. Sadeltaken är lagda med bruna tvåkupiga betongpannor och har bruna plåtklädda takkupor. Helfönstren är svarta med vita framspringande putsomfattningar. Entréerna består av olika dörrar i framspringande vita putsomfattningar. På tomten finns även panelklädda sophus och putsade garage.

Kavaljeren

Kvarteret har främst anknytning till den numera nedlagda Ramlösa Skofabrik. Fabriken byggdes 1897-98 av fabriksföretagaren Olsson på grunden av en äldre bondgård. Idag ligger radhusfastigheten Herremannen 7 på platsen för fabriken. Fabriksföretagaren Olsson tvingades på grund av dålig lönsamhet sälja skofabriken 1908 till en dansk – direktör Hugo Ankjær. Den nye direktören lät som en av de första åtgärderna köpa in mark – kvarteret Kavaljeren – för att 1911 stycka upp dem till tomter åt sina fabriksarbetare. Skofabriken var beroende av arbetskraft som varje morgon skulle komma in från Helsingborg och för att kunna tillförsäkra sig nära arbetskraft sålde han tomterna till anställda. Dessförinnan hade Oscarsborg ovanför backen (nu riven) fungerat som personalbostäder. För att få igång byggandet lät direktören 1909 uppföra en mönsterbyggnad åt sig själv till förebild för de andra, med två rum och kök i bottenvåningen samt ett rum och kök i ovanvåningen. Huset gick sedan under namnet Villa

Hanna och stod på platsen för nuvarande Kavaljeren 9 och 10. Villa Hanna blev senare mest känd såsom bostad åt författarinnan "Martina" — Irma Andersson. En annan direktör lät också uppföra en villa åt sig i kvarteret. Det var Olof Christian Rasch, direktören för Ramlösa Spikfabrik som 1909 flyttade sin verksamhet till Ramlösa Nedre och här lät bygga Villa Backebo (Kavaljeren 13) åt sig själv. Kvarteret dominerades tills för något eller några decennier sedan av vitkalkade en- och en halv våningsvillor med gavlarna södervända mot Samuelsgatan. Likt huvudparten av Ramlösa Nedres äldre bebyggelse uppfördes de flesta byggnader i Kavaljeren av byggmästaren Nils Petter Lundstedt. Idag har några tomter förtäts och några äldre hus ersatts med ny typproduktion.

Detaljplanen för kvarteret är från 1935 och medger bebyggelse för bostads- och affärsändamål i två våningar.

*Byggnader av kompletterande värde för miljön:***Kavaljeren 14, 15, 16, Samuelsgatan 21 / Kavaljersgatan**

Byggnadsår: Omkring 1914
 Arkitekt: Okänd
 Byggmästare: Nils Petter Lundstedt
 Byggherre: Fabrikör Nils Rasch
 Funktion: Enfamiljsbostad – Villa Solhöjd

En- och en halv våningsbyggnad med källare, gulmålade putsfasader, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, tre plåtklädda skorstenar, takkupa mot väst. Gråmålad avsatt putssockel. Svarta korspost- och tvärpostfönster, ett gult spröjsat helfönster. Huvudentré mot söder indragen mellan två framskjutna pelare. Huset hade ursprungligen vitkalkade fasader, byggdes till mot norr 1924, bytte fönster 1976 samtidigt som gavelrösten och skorstenar kläddes.

I klassificeringen ingår även ett lusthus, klätt med gul pärlspontspanel, vita knutar, vita spröjsade helfönster, kupol-/sadeltak med kopparplåt, vita snickerier. Lusthuset lär ha tillhört direktör Jacobsson och stått vid dennes villa – senare Strixaskolan – vid brunnsallén tills den transporterades hit i slutet av 1920-talet.

*Kavaljeren 14***Kavaljeren 19, 20, Bendzgatan 24**

Byggnadsår: senare hälften av 1910-talet
 Arkitekt: Okänd
 Byggmästare: Troligen Nils P Lundstedt
 Byggherre: Förman Aug W Frank
 Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med vind och källare, gräddvit slät puts. Sadeltak med röda enkupiga tegelpan-

nor, två murade skorstenar, takkupa mot söder. Avsatt blekgul putssockel. Vita hel- och vertikalpostfönster. Huvudentré mot norr med överljusfönster. Byggnaden uppfördes som en tvåfamiljsbostad. Fönstren byttes ut på femtiotalet, var ursprungligen spröjsade mittpostfönster. På tomten finns även ett skjul klätt med gulmålad masonit samt ett garage med panelklätt förråd.

*Övrig bebyggelse:***Kavaljeren 3, Kavaljersgatan 10**

Byggnadsår: 1924
 Arkitekt: Mauritz S:son Claes
 Byggmästare: Okänd
 Byggherre: Skoarbetaren Fritiof Forslund
 Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med vind och källare, fasader klädda med vit plastpanel, ljusgrå d:o på gavelröste. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten, takkupa mot söder. Brunmålad indragen putssockel. Bruna helfönster. Huvudentré mot norr. Fasader-na var ursprungligen kalkrappade, hade murade taklister och falstakregel. 1978 fasadbekläddes huset och 1984 tillkom en fristående carport.

Kavaljeren 4, 5, Kavaljersgatan 14

Byggnadsår: 1966
 Arkitekt: Okänd
 Byggmästare: Okänd
 Byggherre: Örjan Svedberg
 Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med vind och källare, fasader klädda med mexisten, panelklädda gavelrösten. Sadeltak med svarta enkupiga betongpannor, takkupa mot söder. Grå murlivssockel. Vita helfönster, huvudentré mot norr med sidoljusfönster. Garage med förråd och altan på nordöstra gaveln.

Kavaljeren 6, Kavaljersgatan 16

Byggnadsår: 1984
 Arkitekt: Modulent, Hässleholm
 Byggmästare: Jan Nilsson, Byggmontage AB, Hässleholm
 Byggherre: Jan Ödmo
 Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med murade fasader i ljusbeige tegel, panelade gavelrösten. Sadeltak med röda tvåkupiga betongpannor, delvist indragen takkupa mot

norr. Låg betongsockel. Vita helfönster med fuskspöjs och vita fönsterluckor. Huvudentré mot Kavaljersgatan med sidoljusfönster. Enklare entré på västra gaveln. På tomten finns även en större panelklädd vinkelbyggnad som fungerar som frisörsalong, ursprungligen uppförd som konstgalleri.

Kavaljeren 8, Samuelsgatan 33 / Bendzgatan

Byggnadsår: 1964
Arkitekt: Ytong-Hus, Stockholm
Byggmästare: Okänd
Byggherre: Reklamchef Yngve Delin
Funktion: Enfamiljsbostad

Envåningsbyggnad med vind och källare, fasader av rött tegel. Sadeltak med grå enkupiga takpannor, murad skorsten. Grå murlivssockel. Bruna fönster av olika modeller. Huvudentré mot väst med sidoljusfönster. Ett garage med förråd är sammanbyggt på norra gaveln. På östra långsidan mot Bendzgatan finns i murlivet en glasmosaik med fisk- och kattmotiv signerad byggherren.

Kavaljeren 9, Samuelsgatan 31

Byggnadsår: 1975
Arkitekt: Andreéns Trähus AB
Byggmästare: Ture Nordström
Byggherre: Axel Svensson Eftr. Fastighetsbyrå AB / Irma Andersson
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med fasader av röd-brunflamigt tegel, indraget panelklätt gavelröste, indragen balkong och altan på södra gaveln. Sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor. Låg obefintlig sockel, svarta helfönster. Huvudentré mot väst med sidoljusfönster. På tomten finns även en carport och ett garage.

Kavaljeren 10, Samuelsgatan 29

Byggnadsår: 1983
Arkitekt: Nordiska Trähus i Vigstad AB
Byggmästare: Ronnie Lindberg
Byggherre: Gerhard och Birgitta Lang
Funktion: Enfamiljsbostad

En- och en halv våningsbyggnad med fasader av mörkrosa grovhuggen mexisten, panelade gavelröste. Sadeltak med svarta tvåkupiga betongpannor, obefintlig sockel. Bruna helfönster. Huvudentré mot norr i utskjutande murat entréparti, enklare entré på östra långsidan. På tomten finns även ett fristående uterum med förråd byggt 1990 samt ett garage.

Kavaljeren 11, Samuelsgatan 27

Byggnadsår: 1911
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Nils Petter Lundstedt
Byggherre: Skomakaren Adolf Walberg
Funktion: Enfamiljsbostad – Lillstugan

En- och en halv våningsbyggnad med källare, fasader klädda med gult tegel, panelade gavelrösten. Sadeltak med röda enkupiga tegelpannor, murad skorsten. Grå murlivssockel, bruna mittpost- och vertikalpostfönster. Huvudentré mot öster med skärmtak och en enklare entré mot norr. Huset var ursprungligen vitkalkat. 1940 byttes fönstren och 1975 kläddes fasaderna med gult tegel samtidigt som två hörnverandor av trä mot Samuelsgatan murades igen. På tomten finns också två panelklädda garage.

Kavaljeren 12, Samuelsgatan 25

Byggnadsår: 1914
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Nils Petter Lundstedt
Byggherre: Stationskarl Oscar Kulneff
Funktion: Enfamiljsbostad – Tjället

En- och en halv våningsbyggnad med vind och källare. Sockel och fasader gult putsade, sadeltak med enkupiga tegelpannor, murad skorsten. Vita hel- och mittpostfönster. Huvudentré på södra gaveln, på norra gaveln utbyggd förstuga med balkong. På tomten finns även ett panelklätt garage och en carport. Fasaderna har ursprungligen varit vitkalkade, fönstren har bytts ut och gavelröstena kläddes in i slutet av 1980-talet.

Kavaljeren 13, 2, Samuelsgatan 23 / Kavaljersgatan

Byggnadsår: 1914
Arkitekt: Okänd
Byggmästare: Troligen Nils P Lundstedt
Byggherre: Fabrikör Olof Christian Rasch
Funktion: Enfamiljsbostad – Backebo

En- och en halv våningsbyggnad med vind och källare, gult putsade fasader. Halvvalmat sadeltak med svarta betongpannor, putsad skorsten och takkuper över långsidorna. Gråputsad avsatt sockel. Vita hel- och mittpostfönster. Huvudentré under utspringade takfall på östra långsidan, grovingång under skärmtak på norra gaveln. Huset putsades om 1979, var ursprungligen vitkalkat och samtidigt byttes fönstren ut varav ett mot väst murades igen och ny takbeläggning lades. På tomten står även ett panelklätt garage.